

1870
КРАТКА

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ПО

ПЪТАНИЕ И ОТГОВОРЪ

За първоначалныте училища.

ОТЪ

Д. Т. Душинова.

ВЪ КЪЗАНЛЪКЪ.

1870

Handwritten notes in Cyrillic script, including the name 'Д. Т. Душинова' and other illegible text.

тж, и съмъ и прѣтурилъ что-годѣ, и за сегашното състояніе на Българьты, сирѣчь допѣлнилъ съмъ я съ нѣщо за по-личныты Българскы събытія отъ врѣмято на приснопамятныя Османскый владѣтель, Султанъ Махмуда II до славно Царствующыя днесъ нашъ Царь Султанъ Абдуль-Азиса.

Относително за языка пакъ съмъ ся водилъ по тукашнето нарѣчіе, и съмъ писалъ по правописа на днешныты Българскы Грамматикы отъ Г. Г. Груева и Войникова.

Къзанлъкъ
4 Марта 1869

Здравѣйте!
Д. Т. Душановъ

НА

РОДОЛЮБИВЫТЫ ГОСПОДА БРАТІЯ
ДИМИТРА И БОНЧЯ Д. ПАПАЗОГЛУ

за знакъ признателности посвящава

Съчинительтъ.

Дѣла турскѣ готовѣ прѣиде чехи и годѣ охъ
нирмийъ годѣ висидѣни збодѣ рѣбра рѣта тѣ
Асмане съ стѣпѣни деннѣстѣи фѣсѣхѣи
дѣха дѣхѣи небалѣндѣ бѣтѣи + и тѣлѣрѣи
Казѣи рѣни прѣи пѣхѣта зѣтѣи стѣрѣи
чѣрѣи нѣрѣи + и тѣстѣи и тѣстѣи стѣрѣи
дѣрѣи занѣи дѣрѣи гѣрѣи нѣтѣи
пѣрѣи прѣи + гѣрѣи гѣи салѣтѣи
тѣрѣи прѣи нѣрѣи рѣи нѣрѣи и тѣрѣи
нѣрѣи нѣрѣи + нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи
нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи
нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи
нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи
нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи нѣрѣи

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ.

ВЪВЕДЕНИЕ.

II. Что е Исторія?

О. Наука, която учи за развитіето на челоуѣческия родъ отъ край; за сички събитія, что сѣ спомогналы, или прѣчили въ това развитіе.

Забѣжка. Исторія е грѣка речъ: тя означава истинско расказано отъ очевидци събитіе; на български по-добрь може сѣ каза Повѣстница или Бытописаніе.

II. Каквы бывать Исторіиты?

О. Всеобщы и частны: Първыты расказвать въобщѣ за събитіята и случкыты, случаны по сичкы народы, что населявать земятѣ, макаръ и въ разны врѣмена; и послѣдныты—отдѣлна само за единъ народъ или държавѣ, каквато и. пр. е Българската Исторія, коя частно расказва само за събитіята, станѣли между Българыты.

I.

ЗА БЪЛГАРЫТЫ.

II. Что сѣ Българе?

О. Многочисленъ народъ, който днесъ възлиза

на число около 6 милиона почти души, свързани помежду си по еднакви права, обычаи, языкъ и вѣрж, и населени въ една страна наречена България.

II. Този народъ отъ гдѣ си влече потеклото?

О. Отъ Индо-европейскыты народы, както и сичкы други Славянскы народи, за то Българети ся наричатъ още и Славяне, каквыто сж и: Руссити, чехыти, Поляцити, Сърбити, Черногорцити, Хърватити и пр.

Заблѣжка. Сичкы народы по земята историцити дѣлятъ днесъ: Единъ—на три, други—на петь, а други—на повече дѣли. Шафарикъ пакъ ги дѣли на четири: На северны, Индо-Европейскы, Сивитическы и Кънескы изроди.

II. Българити отъ когы сж станали извѣстени въ Историатъ?

О. Още отъ II-ия вѣкъ прѣди Р. Хр. когато единъ дѣлъ отъ тѣхъ минчалъ Кавкаскыты горы, та ся засѣлилъ въ Арменія, както нише Арменскій историкъ Мойсей — Хурень; а въ V-ый вѣкъ слѣдъ Р. Х. тѣ вече были познаты на много историци по своето независимо господарство, что завладѣли отъ тогашныты народы: Славяны, Финны, Татары и други, и комуто прѣдѣлити испослѣ достигли, да ся простиратъ отъ Уралскыты планини, до рѣкыты: Сурж и Окж; и отъ рѣкы: Вадж и Камж, до изворыты на рѣкы: Донъ, Хонръ и Самарж; Срѣдата му пакъ была по сѣверо-источныты брѣгове на рѣкж Волж.

II. А отъ гдѣ ся нарѣкълъ тоя народъ Българи?

О. Отъ рѣкж Волж, край който той най-испървѣ ся засѣлилъ, когато си придобилъ господар-

ството, което наричали Бѣлж (голѣмж) България а столицатъ му — Българъ; Тамъ имали и други търговскы градове, все край рѣкжтж, на които отъ воджтж сж спомагали да прѣнасятъ разны стоки, и да тѣргувать съ познатыты тогава въ тѣрговиятж народы, каквыто сж были: Турцити, Персиянити, Арашити, Татарити и Руссити.

II.

ХАРАКТЕРЪ И ЖИЛИЩА НА СТАРЫТЫ
БЪЛГАРЫ.

II. По какво сж отличявали старыты Българи отъ другыты народы?

О. По това че ти были дързостливи, трудолюбиви и честолюбиви. Историцити ги наричали храбры, непобѣдимы, горды, жестоки и за бой гладны; защото когато щѣли за захванжтъ нѣкой бой, понапрѣдъ ся вѣрjali и кълjali, че ще ся биятъ вѣрно или до гдѣто надвоятъ, или догдѣто измржтъ до единъ.

II. Ами юначеството имъ въ что състояло?

О. Въ това, че имъ было най-весело, и най-драго, когато щѣли на бой да отивжтъ; че кога ся били не ги было страхъ отъ нищо, и много пакъ ти ся удържявали даже и по три, четири дена гладни, и все да ся биятъ, само да не испаднжтъ въ ржцѣ на своите неприятели.

II. А по каквы мѣста обычали да живѣять?

О. Тѣ си избирали за жилища въобщѣ таквы мѣста, които были край горыты и водыты, гдѣто имали

добри пашни, та си построявали тамъ простыты колибы, въ които живѣли сякога постоянно, и негы оставяли освѣнъ отъ голѣмъ нуждъ, че найповече кога ся случвало да испаднѣтъ подъ нѣкою чуждъ власть, защото не можали да я търпятъ отгорѣ си.

П. А къщыты имъ каквы бывали?

О. Просты колибы съ много широки дворове, тѣй что сѣка къща си имала на около нивята и пашити, кождото и сѣ были потрѣбни.

П. Ами какъвъ поминѣкъ имали?

Тѣ ся помянували съ земледѣліе, скотоводство и лозарство, които ги обогатявали доволно чтото пашити имъ сѣкоги бывали пълны съ сѣкакъвъ добытъкъ и стада; и по нивята имъ ся развѣвали изобильно сѣкаквы храны, на които богатыти жатвы веселели трудолюбивити земледѣлци.

III.

СТАРО БЪЛГАРСКО ВЪРОИСПОВѢДАНІЕ.

П. Каква была старата Българска вѣра?

Старата Българска вѣра была идолопоклонството; таква, какъто си я прѣнесли отъ Индостанъ, отъ старыты тамъ Зенды и Сакскритыи. По нея тѣ вѣрвали и исповѣдували много божества, голѣмы и малки, мъжки и женскы.

П. Кое было най главното имъ божество?

О. То было Перунъ или Гръмникъ, Богъ на облациты и моретата; гдавата на негова исто-

канъ тѣ ковяли отъ сребро, а брадѣтъ и жсыты — отъ злато.

П. А каквы другы божества имали?

О. Имали Бѣлъ-бога, богъ на деня; Черенъ-бога, — богъ на нощѣтъ; Свѣтовида, — богъ на свѣта; Сура, — на годиниты; — Коледа, на зимѣтъ; — Даждъ-бога, — на хлѣбъ и сольтъ; — Водника, — на водити; — Домашенъ-бога, — на къщята, и много другиоще наречени Чортове.

П. Кажи имъ сега и женскыты божества?

О. По-главны отъ тѣхъ были: Жива, богыня на земледѣліето; — Мора или Морана, — на смъртътъ; — Лада, — на женидѣтъ; Лея, на любовьтъ и милостьтъ; — Горска-Дива, — на орачеството; — Вилы и Русялкъ, — нощны богыни, които съ сладкыты си пѣсни нощемъ примамвали пѣтници, за да падѣтъ въ водыты; — Полединици, които излазялы по пладни, та правялы добро, или зло на хората; — Самодивы, които денемъ сѣ крыялы изъ пустыниты и пещерыты, и излизали само нощемъ, за да прѣскать болестыты и злиныты между чловѣциты; — инай-послѣ — Юды, които въобщѣ живѣялы по изворыты и кладенциты, а и тѣ были злопричинителкы.

Заблѣжка. Имената на тыя божества, и до днесъ още сѣ упазены по старо-бабишкыты баянѣ и приказкы.

П. Ами за душытъ какво сѣ тѣ вѣрвали?

О. Тѣ ако и да были многобожници, исповѣдували безсмъртіето на душытъ, и вѣрвали възнагражданието на доброто, и наказванието за злото, та ся старали да живѣять вынагы нѣравственно и благочестиво.

П. А богослуженіето имъ въ что състояло?

О. То състояло въ нѣкаквы пѣсни и жертвоприношенія, които прѣнасялы повечето, когато щяли да отивать на бой, или пакъ когато ся избрали отъ нѣкакво зло, както и когато непадвали въ нѣкоя болестъ; — защото тогава принасяли особны жертвы, за спасеніето на живота си, което и до днесъ още ся е упазило, да коли народтъ курбанъ, и да го раздава за здравіе, въ имято на нѣкой христіанскы святія, вмѣсто това, что принадлежало на старыты му божества.

П. Отъ каквы животны, и кой принасялъ жертвыты?

О. Тѣ състоялы отъ волове, кравы, телета и сякаквъвъ домашенъ добытъкъ, и ги принасяли само жръцити, които тогава още и врачювали за честытъ боято могла да постигне тыя, на които надѣжкала жертвата.

Забѣлка. Тод навикъ е упазенъ и до днесъ: когато ся иде нѣидъ агне, да му глѣдать на плешкѣтъ, и да прокобать бѣдѣщето на ступана му.

IV.

СТАРАТА БЪЛГАРСКА ПИСМЕННОСТЪ.

П. Знаяли ли сж да четѣтъ и пишять нашити стари?

О. Знаяли, и писмото имъ было нѣкаквы си рѣзскы като робушь четеле.

П. А имали ли сж учени?

О. Имали, и таквы были жръцити имъ. мж-

дрецити и кметовоти, които четяли и пишяли на дьскы съ четинѣ.

П. Ами каквы науки сж знаяли?

О. Разны; нѣ по главныты были: Богословія, Звѣздобройство, Врачюваніе, Часобройство и Стихотворство, когато прѣдавали само на нѣколцина избрани ученици.

V.

СТАРОТО БЪЛГАРСКО ПРАВЛЕНІЕ.

П. Какво было българското правленіе?

О. То было избирателно, защото избирали изъ помежду си най-мѣдрыты и разумныты старѣи, та си ги поставяли съди и управители.

П. Какъ ся нарочяли тия управители?

О. Испърво тии ся наричяли кметове или владци, испослѣ настанѣли боляре, Войводи, и наипослѣ Князове и Царіе.

Забѣлка. Кметовети и Владциити имали гражданскытъ власть, а болярети и войводиыты военнытъ, ижкъ и на двѣты власти глава были князовети и царіети.

Забѣлка 2. Държавата имъ ся дѣляла на окръгы съ по единъ главенъ градъ; а войнството — на конницѣ и пѣхотѣ; за оржжіе ижкъ употреблявали сулицы (мждраци), клинкове, саби, щитове, лѣкове и стрѣлы намазаны съ отровѣ.

VI.

СТАРО БЪЛГАРСКО СРАЖЕНІЕ.

П. Каквъвъ былъ порядкътъ въ сраженіе на нашиты стари?

О. Тъ нѣмали рядовиѣ войскѣ, нити пазяли въ бой порядкъ; нѣ си избирали нѣкои тѣсны и скрыты мѣста, и отъ тамъ сѣ бѣяли; или пакъ отивали на бой съ голѣмы низове (керваны), та правяли съ колията си засады (митиризы), отъ гдѣто и хвъргали; въ прѣстѣпъ пакъ ставали вси отъ еднажъ срѣщу непріятеля, и съ голѣмъ крикъ ся спускали отгорѣ му, като гладни лви, и често да му надвѣять употрѣблявали и хитрость, и лукавство.

П. А какъ хитрость употреблявали?

Едни сѣ скривали въ дълбоки мѣста, а други полапували по едиѣ дългѣ трѣсть въ уста, за да могатъ прѣзъ нея да дышатъ, и влизали въ нѣкоя рѣкъ, гдѣто ся потаяли, до гдѣто ги приближавали непріятелити имъ, срѣщу които тогава на скакували изеднѣжъ, и ги испотрепували.

VII.

ЦАРИЕ ТРАЯНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО ЦАРСТВО ВЪ БѢЛЖ БЪЛГАРІЯ.

П. Кой былъ основатель на това царство?

О. Вѣжидуръ Българъ-Вянтъ, който пръвъ потеглилъ отъ Индостанъ около II-ия вѣкъ прѣди Р. Х. съ народа си, та го населилъ въ Арменія край рѣкъ Гогъ, и отъ имято му ся нарѣкло това тамошно население Ванантъ.

П. Ами отъ тамъ кой ги завелъ послѣ край Волгъ?

О. За това исторіята е тъмна, и нищо ни не казва; знае ся само, че въ V-ый и VI-ый вѣкъ слѣдъ Р. Х. широкото българско край Волгъ царство веле съществувало, както му описанъ прѣдѣлѣты въ I§ на нашѣтъ Исторія.

П. А кои были царети, что царували тамо?

О. За познамениты отъ тѣхъ, които достигли да ся наричатъ и Самодержци, ся споманувать Кубратъ, който пръвъ уячилъ, съединилъ и направилъ Българія едно царство, което слѣдъ смъртъта му (660 л.) пакъ ся раздробило; послѣ — синовети му, Батбай и Котразъ, за които нѣкои казвать, че были и християне; слѣдъ тѣхъ ся споманува Силка, който усилилъ и прославилъ пакъ държавѣтъ; — неговый сынъ Алмасъ, комуто въ царуваніето Българети ся помюсюлманили (922 л.). Послѣ наставать за царіе Ахмедъ, Талебъ и Муменъ, който държалъ войнѣ съ Русскыя Князь Владимира Великий, защото намислилъ да му отнеме царството, та повывалъ на помощь и Турциты, съ силѣтъ на които побѣдилъ Мумена, и го накаралъ да свърже миръ съ пратенныя неговъ войвода Добрижъ, прѣдъ когото Муменъ ся заклѣлъ тѣмъ: «Когато камакътъ хване да паува, и скребърътътъ (хмель) да потъва, тогава да развали мира съ Руссыти.

П. Ами послѣ какъ ся изгубило царството?

О. Руссити неопазили мира, разсърдили ся на Българыты, и въ 1164 л. станжли пакъ отгорѣ имъ, та изгорили много мѣста изъ Българія.

и прѣзѣли града Брахымовъ. Послѣ пакъ слѣдъ много боеве между двата тѣя народа, въ 1236 л. Монголскый войвода Субутай прѣзѣлъ и едныты, и другыты, конто ако и монголскы подданици вече, непрѣставали, да ся карать и бѣять помежду си, даже до 1431 л., когато Руссити сполучили, да ся освободять съвсѣмъ отъ Монголыты; а въ врѣмято на русскыя царь, Ивана IV грозный, Българія испаднѣла подъ русскъ власть, и народътъ порусенъ, днесъ тамъ ся е изгубилъ, и си заличилъ имято, чтото не ся пазнѣ освѣнъ въ село Българъ при развалиныты на старжтѣ столицѣ, както и въ титлыты на русскыты царѣ, конто и до днесъ още са прѣменувань: Князѣ Българскы, за да лѣстятъ Българыты.

VIII.

РАЗДѢЛЕНИЕ НА БЪЛГАРИТИ И ПОТЕ-
КЛОТО НА СЕГАШНЯ БЪЛГАРІЯ.

П. Когато Руссити превзели Българія, и порусили Българити, то какъ, и отъ гдѣ сѣ са упазили днешнитѣ Българи?

О. Достославный оня българскый владѣтель Кубратъ, за когото спомянахмы между царѣты на Бѣлж Българія, ималъ пять сына, конто той на смъртныя си чясъ свѣтувалъ, да живѣять всякога задружно, въ любовь и съгласіе, и да ся нераздѣлятъ нивга, та да може тѣй да ся запази и закрѣпи усиленото и съединеното отъ него бъл-

гарско царство; нъ тѣ го неслушали, защото ся скарали слѣдъ смъртѣтѣ му, и си раздѣлили държавѣтѣ му, коя най-поолѣ отъ това раздробяваніе, както видѣхмы ся изгубила.

П. Ами какъ я раздѣлили?

О. Най-голѣмый му сынъ Батбай съ повечето народъ останѣлъ на бащиното си мѣсто въ Бѣлж Българія. — Второй — Котразъ съ дружинѣтѣ си прѣминѣлъ рѣкѣ Донъ, и ся заселилъ по дѣсныя ѣ брѣгъ, срѣщу земѣтѣ на брата си Батбая, гдѣто основалъ друго царство, наречено Черна (слаба) Българія; — Третій — Аспарухъ съ повечко народъ прѣминѣлъ пакъ рѣкѣ Диѣпръ и Диѣстѣръ, покорилъ тамъ Антыты (славянско племе), и ся установилъ въ странѣтѣ, сегашнѣ Молдовѣ, между устѣето на Дунавъ, рѣкѣ Диѣпръ и трансилванскыты горы (667 л.). Четвъртый — комуто имято ся незнае, отишѣлъ по-нататѣкъ, въ Дакыя, и отъ тамъ въ Панонія, гдѣто ся заселилъ съ своитѣ дружина между рѣкѣ Тиесѣ и Марошъ (680 л.). А пятый Алцеко прѣминѣлъ въ Сѣверна Италія, та са настанилъ съ дружината си край рѣкѣтѣ Тичино (663 л.).

П. Какво произлѣзло сега отъ това раздѣленіе и прѣселеніе на Кубратовыты сынове?

О. Отъ него българската държава ся раскѣсала на четыри дѣла: на българско царство край Волж, комуто изгубваніето видѣхмы; — на българско Господарство край Дунава; — на българско Господарство въ Панонія; — и на Българи въ Италія.

IX.

БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО ВЪ ПАНОНІЯ.

П. Какво правленіе имало тугашнето царство?

О. Самодържавно, основано около 680 л. отъ безименния Кубратовъ сынъ, както ся рече по-горѣ. Испослѣ то ся расширило, чтого достигнало да има подъ властью си, и други вассалны народы, каквито сж были Славянети задъ Дунава, — по край езерото Влотанъ, — по Каринтія, Щирія и Адриатическж Украйнж: княжества управляны отъ свои князове, пжкж българскы вассали.

П. Ами по управленіето какъ было раздѣлено?

О. На окржгы, и съвкой окржгъ си ималъ главныя градъ.

П. Знаете ли главныты градове на тыя окржгы?

О. Знаемъ; тѣхныты наименованія ся пазять още и до днесъ въ слѣдующыты австрійскы градове: Великый-Варадинъ, Арадинъ, Сегединъ, Боянъ, Добручннъ, Бѣлградъ, Земунъ, Моравица, Орѣхотина, Вршецъ, Митровацъ и пр.

П. Ами кой му была столицата?

О. Будинъ, градъ въ Маджарско днесъ, а тогава въ него живѣли българскыты царіе: той градъ былъ славенъ, прочють даже и днесъ въ българскыты пѣсни, съ имято Будинъ-града.

П. Ами днесъ кадѣ ся дѣляло това царство?

О. То прѣтнесъто отъ Аварыты, народъ съ който понапрѣдъ Българити ся сдружвили, ко-

гато за пръвъ пжтъ още отъ Влашко дошли тукъ, та на смалко шыло да испадне подъ властью имъ, ако аспаруховити Българи не быхж имъ дошли на помощъ, та гы освободили, и ся съединили послѣ съ тѣхъ подъ едно правленіе, до гдѣто ся изгубило и затрыло най-послѣ и тугашното царство, като край-волжското, отъ Маджарыты, около IX-ия вѣкж слѣдъ Р. Х.

П. Ами войны не е ли държало това царство?

О. Държало, и твърдѣ много, съ околныты страны и народы, до гдѣто ся укрѣпило и усилило; и отъ сичкы войны, най-забѣжителни были тыя, что дръжало съ Франкыты въ врѣмято на царя имъ Карла Великый.

П. А кое гы е подсторило да ся сбять съ него?

О. Отинманіето на вассалныты имъ княжества, конто К. Великый ся обѣщаль прѣдъ римскы Папа, да имъ отieme, даже и самото имъ царство да приземе и покрести, като на другыты вѣмскы народы, что направилъ вассалы, и покрестилъ.

П. Сполучилъ ли е прочее да си испълни обѣщаніето, той великъ владѣтель?

О. Нѣ твърдѣ, зацотото неможалъ да имъ отieme сичыты, а колмо повече и царството: той имъ отиѣлъ само славянскыты княжества на едно съ видинското, а царството си и блатенскж область нашити, съ помощьта на дунавскыты си братія, и съюзничеството на Маравцты, Чехыты и Сърбыты, зацитили юнашкы (781-

797), и неоставили християнското оржје да въстържествува надъ перуновыты жертвенници.

П. А кон царіе царували въ това царство?

О. Познаменитти отъ тѣхъ были Тудонъ, Крумъ (Грѣмъ, Каранъ) и Жюданъ. Отъ тѣхъ Грѣмъ ся е отличилъ най-много по своето юначество въ боеветы си срѣщу Франкыты и Византійцыты, както ще видимъ особно въ неговото царуваніе.

Х.

БЪЛГАРИТИ ВЪ ИТАЛІЯ.

П. Кой завелъ въ Италія Българыты?

О. Алчеко, пятый Кубратовъ сынъ който ги повелъ и слѣзлн най-напрѣдъ въ зематъ на Ломбардскыя краль Гримоалда, та му помогнали доста добрѣ въ боя, что дръжаль тогава съ грѣцкыя царь, Константина II-ый; за това Гримоалдъ да ги възнагради, пратилъ ги съ Алчека при сына си Ромуалда въ княжество Беневенто.

П. Какво ся случило тогава съ тѣхъ тамъ?

О. Ромуалдъ ги посрѣщилъ добрѣ, и имъ отстѣпилъ молизскатъ область, да ся населятъ, като имъ поставилъ Алчека за управитель (667).

П. Ами днесъ тамъ имали Българты?

О. Нѣ; тѣ понеже си остангли за всегда тамъ, безъ да имать нѣкакво сношеніе съ другыты си братія, отъ които ся отдѣлили, малко помалко си изгубили народностьтъ, замѣнили си я-

змка съ италіанскыя, и тѣй и тоя дѣлъ Българе ся затрыли отъ свѣта, та вече прѣминувамы въ сегашна Българія, или въ Българското господарство край Дунава.

БЪЛГАРСКО ГОСПОДАРСТВО КРАЙ ДУНАВА.

Това господарство, комуто исторіята ся черпн отъ чужды лѣтописы, както и тыя на край-Волжското и Панонското, за полесно запознаваніе съ него може ся раздѣли на четыри отдѣленія, или періоды:

Първый отъ прѣселеніето на Българыты край Дунава, въ Мизія — до утвърждаваніето имъ въ тѣя земя (678-802).

Вторый — отъ утвърждаваніето имъ въ тѣя земя, — до тѣхното покрѣщаваніе. (802-861).

Третый — отъ покрѣщаваніето имъ, — до тѣхното испадваніе подъ власть на Грѣцкыты (861-1190).

Четвъртый — отъ освобождаваніето имъ отъ Грѣцкыты, — до прѣвземаніето имъ отъ Туркыты (1190-1481).

ПЕРІОДЪ ПЪРВЫЙ.

Отъ прѣселеніето Българско край Дунава, — до тѣхното тамъ утвърждаваніе (678-802).

П. Кога ся дошли тука Българиты?

О. Прѣди хлыдо и двѣстѣ почти години тѣ дошли, и ся населили по тѣя мѣста, гдѣто сега живѣемъ, и конто тогази ся наричали Мизія а днесъ Българія, отъ нмыто на завладѣтилны имъ Българи.

П. Ами кой ги довелъ тука, и гдѣ най-първъ ся населили?

О. Царьтъ имъ Аспарухъ, третий Кубратовъ сынъ, който ги прѣвелъ прѣзъ рѣкыты Днѣпръ и Днѣстъръ, и ги установилъ най-първъ по Сѣверныты брѣгове на Дунава, близу при Черно Море въ странѣ нареченъ Агълъ.

П. Отъ тамъ пакъ какъ дошли тука?

О. Когато ся поуспили тамъ слѣдъ нѣколко врѣмя, той ги повелъ пакъ, и прѣплавали Дунава, та завладѣли отъ Византійскыя Императоръ, Константина Погоната, земия Добруджа, която тогава ся наричала Мала Сѣжтѣя, даже до града Варна (678).

П. А какъ сж могли да я завладѣять, не ли имъ сж ся въспротивили за това Византійци?

О. Тѣ имъ противостояли, Императорьтъ имъ даже самъ си повелъ войскыты ерѣцу тѣя на земия му наошлы гостѣ; нъ прѣди да ся ударять, случило ся, та ся разболѣлъ и си върнулъ назадъ. Тогава Българяти негубили врѣмя, нъ ся спуслили, та разбили и ижедали Гръцкыты, като имъ отнели земия.

П. Слѣдъ тѣя побѣдъ какво сторилъ Аспарухъ?

О. Като си отпочиналъ, раздѣлилъ си дру-

жината на четири дѣла, и триты пратилъ на тримата си войводы: Батая, Вукычя и Драгычя; и съ четвъртыя самъ ся впуснѣли, та обседили цѣлѣ Мизія, гдѣто намѣрили седемъ славянскы племена, подданици на Гръцкыты, та имъ помагали и прѣзѣли новото си Българско Государство, комуто прѣдѣлти испослѣ ся расширили отъ Дунавъ до Старъ-Планинѣ, и отъ черно-море до Моравѣ.

П. Ами славянскыты оныя племена что станѣли?

О. Тѣ прѣпознали Аспаруха за свой Господарь, който слѣдъ като принудилъ Гръцкыты, да му плащатъ дань, подиръ една година умрѣлъ (679 л.).

БАТАЙ.

П. Кой ся възцарилъ слѣдъ Аспаруха?

О. Понеже той ся помяналъ безъ наследникъ, Българети си избрали за царь, Войводѣ Батая.

Какъвъ былъ Батай?

О. Мужественъ и достоенъ юнакъ; той прибиралъ отъ Гръцкыты условеня на Аспарухово врѣмя данькъ, до гдѣто былъ живъ Константинъ Погонатъ; нъ когато възлѣзълъ на Византійскыя прѣстолъ Юстиніанъ Ринотметъ, нъ само не рачилъ да плати Батаю условеня данькъ, а ся наѣлъ още да исплди и Българыты изъ новозавоеванѣтъ имъ земя, та нападналъ на единъ дѣлъ

Българи, които были прѣминjali да плѣнятъ по Тракия, разбилъ ги, и като сѣкалъ да ги е вече побѣдилъ, потеглилъ да ся върне тържественно.

П. Ами сполучилъ ли е да ся върне, както искалъ?

О. Нѣ; защото Батаевити войници, които были скрѣти тамъ изъ горѣтъ, го нападнѣли ненадѣйно, избили му повечето отъ половината войскѣ, а той едва сварилъ да побѣгне въ Цариградъ.

П. Какво друго достозабѣлжително ся срѣща въ Батаевото царуваніе?

О. Тукуѣнищо, защото слѣдъ тоя бой той си прѣкаралъ живота мирно, и когато умиралъ, казвалъ, че му было много жалко, гдѣто неумрълъ на бой. Ето какъ исплакалъ той тогава: О фуртуно велика нуждо! защо мя не остави да поживѣя още, та да умрѣ юнашки на бой, съ мечъ въ рѣкъ?!

ТРЕБЕЛЪ.

П. Кой ся въцарилъ слѣдъ Батая?

О. Требель, челькъ великодушень и отличень, нѣ само по своето юначество, нѣ и въ политическыты си работы.

П. По какво ся прославилъ най-много Требель?

О. По побѣдѣтъ, что нанесълъ на Аварыты въ Панонія, и по законыты, гдѣто прѣвъ отъ българскыты царіе съставилъ въ своето царство,

за да ся сждятъ виновнитѣ. Още и по това, че съ 15,000 войни отишълъ та обсадилъ Цариградъ, гдѣто слѣдъ тридневенъ бой възстановилъ пакъ на Византійскыя прѣстолъ изгоненя Іустиніана Ринотмета (703 л.).

П. А това какъ станжло?

О. Іустиніанъ сваленъ отъ прѣстола, на който възлѣзълъ Тиберій II-ый, побѣгнѣлъ при Хазарскыя ханъ (а), отъ когото послѣ усѣтилъ, че Тиберій искалъ да го искупи съ пары, за да му го прати въ Цариградъ да го убіятъ, та побѣгнѣлъ въ България при Требеля, и му ся обѣщалъ да му даде половината имотъ на царството си — и дщера си за женѣ, ако може го възстанови пакъ на Византійскыя прѣстолъ.

П. Ами съ какво възнаградилъ тогава Іустиніанъ Требелевыты камъ него услуги?

О. Той му далъ земятъ Загоріе (б), безбройно иманіе и много куприненѣ Матерія; пакъ на сѣкыго отъ войсвариты му напълнилъ дѣснѣтъ рѣкъ съ злато, и лѣвѣтъ — съ сребро, па ги испратилъ въ България, гдѣто като си отпочинѣли нѣколко врѣмя, неблагодарный Іустиніанъ забравилъ доброто, что му сторили Българити, и станжлъ да ги біе.

(а) Хазарити были народъ, който живѣлъ въ Русія край р. Донъ.

(б) Загоріе ся простирало отъ Мезебъръ, Анхалъ и Дебель, (Бургасъ) по сѣвернѣ Тракия край Старѣ Планинѣ, даже до Жѣлезникъ (Сидера, Ескы-Загра).

П. Какво направилъ тогава Требелъ?

О. Повелъ си войскыты срѣщу Гръциты, разбилъ ги, оплѣнилъ имъ едно друго, испоробилъ мнозина, и обсадилъ Анхьвалъ, гдѣто едва былъ пристигналъ Иустиніанъ, който слѣдъ 3 дни въ обсадж ся отчаялъ и понскалъ миръ, който ся заключилъ въ ползж Требелю, съ когото Гръцити сега ся по стегнати спрїателили (705 л.).

П. Колко врѣмя траялъ тоя миръ?

О. До когато Филиппъ ся вдигналъ връхъ Иустиніана, та го утрѣпалъ, и Требелъ намерилъ тогази причинж, та развалилъ мира; той нападнжалъ на Гръциты съ 3-тѣ хыляды войны, что былъ пратилъ Иустиніану на помощъ, прѣди да го убіе Филиппъ, и съ други още, та имъ плѣнилъ много мѣста и градове (711 л.). А когато ся въздарилъ Теодосій III-ый, Требелъ ся примирилъ съ Гръциты, които му отстъпили единъ кжсъ земя въ Тракия, и ся обвязали да му плащатъ сѣкж годишж дань отъ матерія, за 30 литры злато (715 л.).

П. Послѣ что правилъ Требелъ?

О. Почивалъ, до гдѣто възлѣзълъ на гръцкыя прѣстолъ Левъ Исаврянинъ, съ когото подновилъ мира, и му отишълъ на помощъ, когато Арапити нападнжли на Цариградъ. Требелъ ги погнжалъ, и до гдѣто ги изгоны, избилъ 22,000 души отъ тѣхъ (719 л.). Слѣдъ тоя бой и Требелскый животъ ся свѣшилъ.

ДОБРЕ или КОРМЕСЪ.

П. Какво достоабълежително намирами въ Добревето царуваніе?

О. Това, че догдѣто възлѣзълъ на Византійскыя прѣстолъ Константинъ Копронимъ (755 л.) Българити поминували мирно съ Гръцити; а отъ тогава до 760 л. имали непрестанно бой съ тѣхъ, по слѣдствие на когото свалили и Добря отъ прѣстола.

П. А кое е подало причина за тоя бой?

О. Подозрѣніето, което нашити заловили срѣщу Гръцити, когато ся заловили да въздигать крѣпости на границити си съ България, въ врѣмято на Константиновото възцаряваніе, съ когото Добре понскалъ да поднови мѣра; нѣ той нерачилъ, и нашити нагазили да плѣнятъ и опустолявать имперіитж му, въ коя допрѣли даже до дългжтж Анастасовж стѣнж, (а) когато Гръцити ги посрѣщили съ голѣмж войскж, и ги накарали да ся дрънжътъ назадъ.

П. Тогава нашити не ли сж мирясали?

О. Нѣ; защото като ся приготвили изново, излѣли пакъ срещж Гръцити (759), и слѣдъ нѣколко страшны сбиванія ги побѣдили при Бръговж Клисурж (б).

(а) Длѣгата Анастасова стѣна была на 40 миль разстояніе отъ Цариградъ, и ся простирала на длѣжинж 60 миль, отъ Арморно-Море до Черно-Море.

(б) Бръгова Клисуря: Планинската тѣснина между Шюенъ и Карново (Каржнъ Абдатель).

накарали царя имъ да побѣгне въ Цариградъ (760 л.), и ся примирили.

П. Въ чія ползж былъ заключенъ той миръ?

О. Въ ползж на Гръциты, които подкупили Добря за това; нъ Българити понеже ся усѣтили, подвижило ся междуособенъ бой въ България. Въ той бой тѣ избии сичкыты членове отъ царското домородство, само Сабинъ побѣгнжлъ, и ся избавилъ въ Цариградъ; съсѣкли и царя си Добря, комуто привърженицити ся разсърдили и 208 хыляды душъ отъ тѣхъ ся прѣселили въ Маж Азия, а за царь си избрали Телеца (762 л.).

Заблѣжка. Отъ той царь до Крума правленіето настанжло избирателно и държавата отъ раздвоеніетона народа начнжла да ослабва.

ТЕЛЕЦЪ или ТЕЛЕСАНЪ.

П. Какъвъ челѣкъ былъ Телецъ?

О. Горделивъ и юнакъ мжжъ, който за да възблагодари военныя духъ на народа, чтомъ ся въцарилъ. обивилъ бой на Гръциты, които го сирицили въ клисурьты край Анхмалъ съ 20 хыляды душъ войници, гдѣто водажъ, та го разбили. плѣнили п ся отишли заедно съ плѣненыты Българы, които като овце искали въ Цариградъ, при златныты врата. Още празнували тамъ Гръцити тържественно своятъ побѣдъ надъ Българыты, и играели на цирка съ плѣненыты отъ

Българскыя царь двѣ сѣждины, които были работаны въ Сицилія, и тяжкы всяка една по 800 литры чисто злато.

П. Ами Телецъ какво станжлъ слѣдъ като го разбили?

О. Сабиновата партія, която была и главната причина да го разбіять, тогава намерила врѣмя, и го убила, па довела побѣгнжлыя Сабына, та го въцарила.

САБИНЪ.

П. Какъвъ царь былъ Сабинъ?

О. Той былъ прѣдатель и Гръкоманинъ, защото щомъ възлѣзълъ на прѣстола, и свързалъ миръ съ Гръцкыя Императоръ, който го и натѣкмилъ да стане царь на Българьты.

П. Нъ можялъ ли е да царува?

Нъ; защото народътъ незадоволенъ отъ него, като го усѣтилъ, че е гръцка подлизурка, събралъ ся подъ народныя прѣпорецъ, выкижлъ отгорѣ му, провъзгласилъ го за отечествененавистникъ, и когато ся готвилъ да го нападне и свали отъ прѣстола, той сполучилъ да напустне самъ прѣстола, и да побѣгне съ пріятелиты си въ Цариградъ.

БОЯНЪ или ПИГАНЪ.

П. Кой възлѣзълъ тогази на прѣстола?

О. Когато побѣдѣлъ Сабинъ, народътъ се поукротилъ и утихналъ, та слѣдъ нѣколко събрания си избралъ за царь Бояна.

П. Какъвъ челѣкъ былъ Боянъ?

О. Мѣдъръ и разуменъ, защото като прѣйль юздыты на царството, събралъ общый съвѣтъ отъ сичкыты голѣмци и бояры, на имъ казалъ, че за да можн да се поукопити колко-годѣ испотрепаното отъ Телецово врѣмя насамъ размирено царство, изискувало се да свържатъ миръ съ Гръциты, та станълъ самъ съ нѣколцина бояры, и ходилъ за това въ Цариградъ (764 л.).

П. Ами можилъ ли е да сполучи съ това, което намыслилъ?

О. Нѣ; защото императорътъ, който отнапрѣдъ свързалъ мира, отпослѣ си нестоялъ на думѣтъ, и подирь малко врѣмя се подигналъ да приземе България, гдѣто вече навлѣзли Гръцити; Българити тогава ся въоръжили, та ги разбили и накарали да ся върнѣтъ отъ гдѣто сѣ дошли (765 л.). Нѣ тѣ все постоянни на намереніето си слѣдъ годинѣ налазяли пакъ въ България, и по сухо, и по море, а и сега честъта имъ неспомогнала, защото нашити имъ разбили войскыты по сухо, пакъ флотата имъ ся погълнала отъ буриты, и императорътъ имъ ся принѣдилъ да ся върне, като оставилъ тукъ тамъ по границиты нѣколко войскы, да направятъ на Българыты пакость.

П. Какво направилъ тогази Боянъ?

О. Той намѣсто да иде да смири и испяди и

и тѣхъ, заловилъ ся да иска отъ императора миръ, а Българити ядосани отъ миролюбивото му това поведеніе го свалили отъ прѣстола, и въцарили намѣсто него.

ТЕЛЕРИКА.

П. Кога ся въцарилъ Телерикъ?

О. Въ 771 л. когато царството было изложено въ по голѣмѣ опасность.

П. А каква была тая опасность?

О. Императорътъ, Константинъ Копронимъ былъ наумилъ вече да го довърши съвсѣмъ, та го оградилъ вредомъ, и напѣлилъ съ войскы и по сухо, и по море; съ 2 хыляды кораба слѣзълъ въ Черно-Море, и былъ готовъ да го нападне.

П. Кажѣте сега какво правилъ въ тоя случай Телерикъ?

О. Той като не былъ готовъ никакъ за бой, пратилъ въ Цариградъ двамина бояры, и свързалъ съ Гръциты миръ (773 л.). Гръкыты войскы тогава ся дръпнѣлы, нѣ като отвелы въ плѣнъ много Българы, та ги населили въ земятъ си, гдѣто ги и покръстили.

П. А подирь това что послѣдвало?

О. Телерикъ, като видѣлъ, че Гръцити, ако и да свързали миръ, все ся неоставяли отъ намереніето си, распалилъ ся отъ ядъ, и ся рѣшилъ да си запазы юнашкы отечеството, та пра-

тилъ вече 12 хыляды душъ войници тайно въ Гръцко, за да освободятъ и върнатъ плънениты му съотечественници.

П. Ами сполучилъ ли е съ това да ги възвърне?

О. Нѣ; защото голѣмцити му, които были подкупени отъ Гръцкыя царь, го издали, като му обадили намѣреніето на Императора, който пратилъ 80 хыляды душъ Гръци, та нападнали на 12 тѣ хыляды душъ Българи, и ги избилъ.

П. Кажѣте сега, какъ Телерикъ узналъ и изловилъ тѣя прѣдатели?

О. Той ся самъ свѣтилъ за това нѣщо, което ужъ былъ той по заловилъ, а да ся увѣри добръ употребилъ хытроссть: писалъ императору писмо, и му казалъ, че му дотягнало ужъ вече да царува надъ такъвъ непокорливъ народъ, и че му ся искало да иде като Сабина да живѣе въ Цариградъ; нѣ нѣмалъ былъ нѣкой вѣренъ между голѣмциты си, да му открие това, и да го накара да му отведе домочадіето въ Цариградъ, та му ся молилъ, да му прати той нѣкой вѣрны хора, за да му помогнатъ да побѣгне отъ намразеното си отечество. Тогава императорътъ безъ да му дойде на ума за Телериковѣхъ хытроссть, показалъ му тѣя вѣрны въ самото му отечество, гдѣто тогава Телерикъ ги изловилъ и погубилъ като прѣдатели и отечественнаистници.

П. Ами императорътъ какво направилъ тогава?

О. Събралъ си сичкѣхъ силѣ на другѣхъ годинѣхъ (775 л.) и трѣгналъ камъ Българія, съ намереніе да ся невръща, догдѣто я непокори цѣлъ. Самъ на челото на войскыты ся по сухо, той ся разболѣлъ, и като ся връщалъ умрѣлъ съ отворены очи за несполубѣхъ си; тѣй и флотата му пожъртвувана отъ разярениты морскы вълны, запазили Българія неповрѣденѣ отъ страшнѣхъ силѣ на Имперіятъ.

П. Кажѣте сега какво ся случило и съ Телерика?

О. Понеже уловилъ още прѣдатели между боярыты си, та ги все истрепалъ, то завждилъ и неприятели, които наустили народа да ся подигне отгорѣ му, а той прѣди да го нападнѣхъ прѣварилъ, та напуснѣлъ прѣстола, и сега наистиннѣхъ побѣгналъ при грѣцкыя царь, Константинова сынъ Льва (777 л.). Тамъ той ся покрѣстилъ, уженилъ ся за императричинѣхъ браточедкѣ, и останѣлъ като свѣтникъ при Льва.

КАРДАМЪ.

П. Кой възлѣзълъ на българскыя прѣстолъ слѣдъ Телерика?

О. Като побѣгнѣлъ намразеный отъ народа Телерикъ, избралъ ся за царь Кардамъ, който заключилъ съ Гръцкыты миръ, и траилъ до 789 л.

П. А прѣзъ сичкото това врѣмя Българити все мировахъ ли?

О. Нѣ; защото ходили на помощ на панонскыты си братія, които тогава ся бѣли съ Франкыты, что отишли да имъ отнемжть царството, което тѣ неоставили на франското оръжіе да го погълне.

П. Ами въ какви най-много ся отличилъ тоя владѣтель?

О. Въ боя и побѣджтж, что нанесълъ на Грыциты, прѣдводены отъ самыя имъ императоръ, младыя Константина, който былъ слѣзълъ даже до Провадія (789-792).

П. Ами слѣдъ тѣя побѣдж кадѣ отишьль?

О. Пакъ на помощ на панонскыты Българы, които тогази ся были заловили за шесть-годишнжтж войнж съ Карла Великій, царя на Франкыты. Въ тоя походъ Кардамъ умрѣлъ (807 л.) и съ смъртѣтж му ся свършва първый Періодъ на българскжтж Исторія; пжкъ на българскыя прѣстолъ дошьль Крумъ Грымъ (Каранъ).

ПЕРІОДЪ ВТОРЫЙ.

Отъ утврждаваніето на Българыты въ новжтж имъ земя, до тѣхното покрываніе (802-861 л.).

Съ Крумовото вцдаряваніе и Българія влиза въ другж фазж, защото Тисскыты Българе ся съединяватъ сега съ Дунавскыты, на които царството малко оставаше да ся погълне отъ раздорыты и несъгласіята; Българити ставатъ единъ могжественъ и позначителенъ народъ, и начинатъ да привлечать повече вниманіето на съврѣменныты историци.

КРУМЪ.

П. Какъвъ челѣкъ былъ Крумъ?

О. Той былъ мжжественъ юнакъ, и повдигнжль покореныты отъ Аварыты Панонскы Българы, та гы освободилъ. (766 л.) за това си го избрали и царь.

П. По какво най-много ся прославилъ Крумъ?

О. По своето юнашко запазваніе държавжтж отъ силното оръжіе на Карла Великій, и по укрѣпяваніето на разклатеното изъ основж за изгубваніе край Дунавско Българско Господарство, което той да възстанови присъединилъ на Панонското въ 802 л., и му станалъ царь, като си избралъ за столицж града Прѣславъ. (а)

П. Какво направилъ Крумъ, когато най-напрѣдъ ся прѣселилъ въ тѣя столицж?

О. Загрыжилъ ся да си наряди царството, и за това нарядилъ законъ.

П. Знаете ли по главныты членове отъ тоя законъ?

О. Знаемы, ето гы: 1) Съкой чиновникъ и членъ отъ свѣты, да ся осжжда на смърть, когато ся улови и докаже, че е былъ за нѣщо подкупенъ, или е употребилъ нѣкакжв си клеветж и интригж.

2) Да ся земе за казнжтж сичкыя имотъ на тогова, който ся улови, че е прибралъ или крылъ въ кжщжтж си нѣкой чиновникъ, който е вече обвиненъ като грабитель и обесправдатель.

(а) Прѣславъ, градъ на мѣстото при Старый Маркыянополъ на Юго-Западъ отъ Шуменъ до развалиныты днесъ на Ескы-Стамболъ, край р. Камчія.

3) Да се искоренят сичкыты лозия, за да се неупивать хората.

4) Да се одрѣзватъ ржѣты на уловеныты въ кражба; ако ли отъ сиромашія е направилъ нѣкой това, да му се струшавать и краката, за да неможе отпослѣ да проси, само да му се събира за пръвъ пѣть между родниныты и пріятелныты по нѣщо помощъ, отъ коя ако ся откаже нѣкой да му се земе иманіето.

II. Отъ гдѣ ся сумясалъ Крумъ, да наряди тоя законъ?

О. Отъ причинныты по които ся изгубило царството на Аварыты, които, когато покорилъ той, му расправили, че были интригыты и клеветыты, неправдата и подкупуваніето съдѣнты, продаваніето правдыты, чиновети и милостыта, раскошеството и пиянство.

II. За колко врѣмя ввелъ Крумъ тоя законъ въ своето царство?

О. За шесть годины, сир. до 807 л. когато ся заловилъ съ Грыцкыты на бой, защото некалъ да расшири още прѣдѣлыты на своето царство.

II. Ами можялъ ли е да сполучи?

О. Испърво тръгналъ за Едрене и несполучилъ: нѣ послѣ когато отишълъ въ Македонія, гдѣто ся научилъ, че повечето Грыци были ся натрупали край р. Струмица, нападнѣлъ ги, разбилъ ги досушь, и имъ отнелъ сичкы военны работы, что оставили и побѣгнѣли: отъ тамъ потеглилъ за Средецъ (Софія), та го призѣлъ, като избилъ 6,000 душъ грыцкы войска, много отъ гражданыты, и имъ отиѣлъ около 1,000 фунта злато.

II. Съ тыя завладяванія постигнѣлъ ли си е вече Крумъ намѣреніето, и прѣстанѣлъ ли е да воюва?

О. Нѣ; защото като ся научилъ за спѣшко това грыцкый царъ Никифоръ, ядосалъ ся твърдѣ много, и си повелъ самъ войскаыты, та налулъ въ България около границыты, които захванѣли да плѣнятъ и опустушявать; нѣ Крумъ искочилъ на срѣща имъ съ разяренѣтъ си като лви войска, и безъ да ся сѣять, Грыцкыты отъ страхъ побѣгнѣли, а нѣкон отъ тѣхъ останѣли и самоволно въ България; помежду тыя самоволници и мало и нѣкон си аравилъ Евтимъ, който былъ механикъ и научилъ Българияыты да си направяты машины за прѣзманіе твърдины, които тѣ до тогава не познавали.

II. Ами подиръ това какво послѣдувало?

О. Никифоръ ся върнѣлъ назадъ посраменъ, и отъ ядъ ся прѣготвилъ още повече, та нагнѣнъ изново въ България (811 л.).

II. Какъ го посрѣщнѣли сега Българияты?

О. Крумъ, като го видѣлъ съ толкажъ сила, не ся наѣлъ да ся бие, и го молилъ за миръ, нѣ той несклонилъ. Крумъ го молилъ и вторый и третій пѣть, нѣ Никифоръ все непрѣставалъ, а всичко изъ България прѣдавалъ на мечъ и огнь.

II. Какво направилъ тогази Крумъ?

О. Поканилъ сичкыя народъ на оржѣіе; рѣшилъ ся вече, или да измрѣтъ сичкы, или да побѣдятъ, та заградилъ отъ вредъ Грыцкыты (а), и на

(а) Въ гкстака между Шуменъ и Ямболъ, който днесъ ся зѣве Дели-Орманъ.

25 юлія прѣзъ нощѣтъ ся спуснахъ самъ Крумъ, като гладенъ лвъ съ мечъ въ ржкѣ, та нападихъ на Гръциты, а слѣдъ него и войницити му; били ся цѣлѣ нощъ, обтънѣли до колѣнѣ въ кръвь, покрыли полето съ гръцкы трупове: на войводи, чиновници и безбройны войници, даже и самыя имъ императоръ уловили, съсѣкли и му рѣкли: „Кога не щещъ мира, на ти съкырж!“, — Здравица съ обкованѣтъ съ злато и сръбро Никѣфоровѣ кратунѣ, когато пирувалъ и ся веселялъ Крумъ съ свонты дружна.

П. Какво спечелихъ Крумъ съ тоя бой?

О. Освѣнѣ славѣтъ, още самъ само завладѣхъ черно-морскыты градове: Дебелтъ и Анхыалъ; пѣкъ братъ му Мортягонъ — градове: Беррея, Пловдивъ, Филиппи и Струмицѣ, па ся прибрали да си починѣтъ, наредѣтъ държавѣтъ, и примирятъ съ обтънѣлыты въ дълбокѣ жалость Гръци, чрѣзъ посланника, что имъ пратилъ Крумъ, за да ся условѣтъ.

П. Кой былъ тоя посланникъ, что го пратилъ Крумъ, да свѣрже мира?

О. Войвода Драгомиръ, който имъ прѣдложилъ:

1) Мелеонъ (днесъ незнаенъ) да е границата между двѣты държавы. 2) Да му плащатъ сѣкѣ годинѣ дань отъ матерія за 50 фунта злато. 3) Да ся върнѣтъ сичкы поробени Гръци отъ Българыты, и отпослѣ побѣгнѣли, пакъ въ Българія. 4) Кожкото стоки внасяли Гръцити въ Българско, да търгувать, да плащатъ мыто и да носятъ българскы печать, както и търговцити имъ да

имѣтъ българско свидѣтелство; а Българити да търгувать свободно изъ Гръцко. 5) Да ся прашатъ сѣкѣ годинѣ Круму по нѣколко най-красны Гръкыкы, и 6) да ся забіе Крумъ копѣето въ златныты врата.

П. Ами Гръцити склонили ли сѣ на тыя условія?

О. Никѣфоровый наслѣдникъ, като незнаялъ какво да прави, събралъ сената и духовенството да ся посѣвѣтува. Тогава подиръ дълго чюдѣнѣ и маянѣ, какво да правѣтъ, ся скарали и отпратили Драгомира празденъ, като му отказали, чтото искалъ.

П. Кажѣте сега какъ постѣнилъ тогава Крумъ?

О. Чтомъ ся върнѣлъ Драгомиръ, и ся научилъ, че Гръцити го непослушали, той ся разсърдилъ и повлѣкълъ камъ Мезебъръ, когото слѣдъ тридневнѣ обсадѣ призѣлъ прѣзъ Октомврія (812 л.). Отъ тамъ пѣкъ потеглилъ за Едрене, нѣ прѣди да го завладѣе, появената тогава епидемія (болестъ) го накарала, да ся дръпне назадъ, защото мнозина отъ войскѣтъ му была вече изморила. Тогава испоуплашенити Гръци, да не иде и до Цариградъ, малко нѣщо ся понасърдчили, и начнѣли да ся готвятъ за бой изново; нѣ и Крумъ нестоялъ миренъ, защото прѣзъ пролѣтътъ (813 л.) пакъ трѣгнѣлъ за Едрене, и тамъ наблизу ся сръщнѣлъ съ Императора Михайла, който си прѣдвождалъ самъ войскыты, па ся ударили.

П. Ами кой спечелихъ тогази побѣдѣтъ?

О. Тя испърво была безуспѣшна и за двѣты страны; нѣ въ бытътъ на 10 Юнія, Крумъ

разбилъ Гръцты, и императорътъ имъ едва сварилъ да побѣгне въ Цариградъ, гдѣто отчаянься расплакалъ и си свѣлъ коронатъ отъ главѣтъ, която Гръцти положили на военачалника му Льва Армянина; а Крумъ, догдѣто Гръцти празнували въцаряваніето на коня си царь, като обсадилъ Едрене, оставилъ го брату си, да му продължава обсадѣтъ, ижъ той потеглилъ за Цариградъ, комуто догдѣто приближи до стѣныты, прѣлъ които прѣнесълъ Гръмнику жертвъ, онустошилъ сичко прѣзъ гдѣто прѣмникълъ.

П. Какво сторилъ Крумъ, когато вече прѣстигналъ тамъ?

О. Исполанилъ Гръцти до толко, чтого мнозина отъ тѣхъ си пропратили домочадцята въ Анадолъ; Императорътъ имъ отчаянь извадилъ клисачи, да канятъ мало и голямо на орѣжје: нъ Крумъ понеже нѣмалъ флотъ, да занале града и отъ камъ морето, както отъ сушѣтъ, та да му прѣсѣче съобщеніето съ Азія, че да го завладѣе, прѣдложилъ на Гръцти за миръ подъ слѣдующты условія: да му плащатъ дань и матерія всякъ годниъ; да го оставятъ да влѣзе тържественно въ столицѣтъ на конь, и да си забіе коліето прѣлъ златныты врата.

П. Гръцти поне сега не ли сѣ прѣбли условіята?

О. Нъ; защото Льва му отговорилъ, че за сичко това трябало да си видятъ лично двамата царіе, та му назначилъ в изгнѣ край иерето при Влахернъ, гдѣто лукавий Левъ былъ приготвилъ

нѣколко войскары, да убіяты Гръма, когато дойде.

П. Ами убили ли сѣ го?

О. Нъ; защото Крумъ, който отишълъ съ нѣколцина отъ голѣмщты си, чтомъ слѣзълъ отъ коня, съзрѣлъ убійцты си, като ся готвяли да го навадиѣтъ, та прибързалъ и си вхилъ пакъ, па пришилъ да бѣга, когато испущеныты подирѣ му стрѣлы го ранили легко; а Министра на финанцнты му убили, и двамна отъ голѣмщты му уловили и отвели въ Цариградъ ребіе.

П. Кажѣте сега какво направили тогази нашити?

О. Тъ отъ любовь камъто добрия си нараненъ царь, ся наѣжчи на Гръцты, и разарени като лви за малко врѣмя направили сичко около Цариградъ на прахъ и пепель: църквы, монастыри, палаты, все испогорили; стѣловеты и статуиты около монастыря Св. Мамы испотрупили и направили равны съ земѣтъ; гдѣ да си е роби испозаклани и всячко опустошили. Отъ тамъ Крумъ ты повелъ изъ Тракия, гдѣто испогорили и срутили все что срѣщали; хубавыя мостъ на р. Атиръ (Кара-Су) съборили; градове: Силврія, Даонъ, Родосто, Адръ и Ганосъ и много други села съснали, разграбили, и жителиты имъ изсѣкли, а женыты и дѣцата на послѣдныты два града поробили и отвели съ тѣхъ си. Послѣ тръгнулъ и край Марицъ, отишълъ при брата си въ Едрене, та го призѣлъ и разграбилъ; а отъ жителиты му 12 хылиды душъ безъ женыты и дѣцата поробилъ и отвелъ въ Тисскалѣ область: а

понеже ся зазимило той си прѣкратилъ отмъщеніето, и ся прибралъ съ много робы въ Българія, гдѣто ся заловилъ за вътрешното ѳ управленіе и наредбы.

П. Каквы наредбы были тыя?

О. Настанилъ робыты да работяты земятж; распространилъ искусствата, ржкодѣліята и занаятыты, които прѣнесли робіето; направилъ си флотж и търговскы корабы, които пустихлъ въ Черно-Море; направилъ и корабостройнж въ Анхыалъ, гдѣто си прѣмѣстилъ и столицатж; съградилъ града Караново, сегашныя Каржнж-Абадъ; прѣселвалъ отъ новопрѣзятыты Гръцкы градове, поробеныты още отъ напрѣдъ покръстены вече Българи, пакъ въ Българія; и при всичко това, той великъ българскы царь все продължавалъ и войнжтж си съ Гръциты, отъ които, до гдѣто ся занимавалъ той съ тыя наредбы въ царството, пратеныты му 30 хыляды душъ войни, да опустошавать имперіятж, прѣзѣли “Аркадіополь, и испратили още 50 хыляды душъ робы въ Българія (814 л.).

П. А слѣдъ това какво послѣдувало?

О. Гръцити докачени отъ това разбѣваніе прѣмногo, събрали си за послѣдень пѣтъ силыты, и нагнѣли пакъ въ Българія и по сухо, и по море. Тамъ при Анхыалъ ся сбили още еднжж; напшти ся надвили и имъ дали нѣколко робы, които Крумъ ся насърдилъ да възвѣрне пакъ.

П. Ами можилъ ли е да ги възвѣрне?

О. Нъ; — Той ся разсърдилъ много и сега ся приготвилъ най-много за бой; заклѣлъ ся или да умрѣ, или да земе Цариградъ; събралъ многобройнж войскж: отъ Българи, Славяны и Авары; Натоварилъ имъ запасыты и стѣнобитныты орждія на 5000 кола, и когато ся готвилъ вече да тръгне, разболѣлъ ся и умрѣлъ на 1 Априлія 815 л., като оставилъ двама наслѣдници, Докума и Цока, — неутѣшимж жялость на народа, — и прѣголѣмж радость на Гръциты, които като чули за смъртътж му, пуснѣли помежду си думж, че ушь Ангели отъ небето имъ извѣстили още прѣди годинж, че щѣлъ да умрѣ язычскый царь

ДОКУМЪ.

П. Кой ся възцарилъ подиръ Крума?

О. Сышъ му Докумъ, който ся отказалъ да склони за прѣдложенія отъ Гръциты миръ, и тръгилъ съ прѣготвениятж отъ баща му войскж, за да му испѣлни клѣтвѣтж и намѣреніето; Срѣщнжлъ ся съ Гръциты при Месебръ, ударилъ ги, и ги распржснжлъ; нъ на второто си ударваніе изгубилъ, и ся върнжлъ назадъ, да ся приготви изново.

П. Кажѣте послѣ какво направилъ!

О. Като ся приготвилъ подиръ малко врѣмя, тръгнжлъ пакъ срѣщу Гръциты (816 л.), които извѣстѣня отъ съглѣдателыты си, кога мыслялъ До-

кумъ да ги нападне, и поведени отъ своя Императоръ были ся скрыли задъ единъ холмъ при стана на нашты, та ги нападнѣли нечаянно прѣзъ единъ ноцъ, и рашли Докума, който умрѣлъ много младъ; напалули тогава въ Българія, та я исполѣнили, догдѣто разбержъ нашты своето осиротяваніе, и станжъ да ги изгонять изъ отечеството си.

ЦОКО.

П. Кой наслѣдиль Докума?

О. Помалый му братъ Цоко.

П. По какво ся отличиль той въ своето царуваніе?

О. По нищо друго, само по своята свирепость, что дыхали върху заробенны отъ Бащъ му Християны, конто были населени по Българія, Тракия и Македонія, и отъ конто той испотрѣналь по многото.

П. Кольо врѣме царувалъ Цоко?

О. Твърдѣ малко, защото Богъ, като неможиль да търпи безчеловѣчіето му, го услѣпиль, пжкъ народжътъ, като го глѣдаль, какъ безчеловѣчно гони и затрива земледѣлциты, намразиль го и го убиль.

МОРТАГОНЪ.

П. Кой са въцариль подиръ Цока?

О. Понеже нѣмало другъ Царевичъ, народжътъ си провъзгласиль за царь Чича му, Крумовия братъ Мортагона, който прѣблъ и свързалъ прѣдложенія отъ Гръцкыты миръ за 30 години, а послѣ го потвърдилъ и Львовый наслѣдникъ Михаилъ II, Балба, комуто Мортагонъ като прѣятель ходиль и на помощь.

П. Гдѣ, и на каквж помощь му ходиль Мортагонъ?

О. Срѣщу Гръцкыя велможа Тома, който въ 822 л. былъ обсебилъ единъ часть въ Малж-Азія отъ Гръцкыты, и ѿ ся провъзгласиль за царь, па послѣ нападнѣлъ та обсадилъ и Цариградъ отъ гдѣто Михайлъ повыкаль Мортагона да го изгони.

П. А можаль ли Мортагонъ да го изгони?

О. Той му избиль повечето отъ половината войска, пакъ другата, кое поробиль, кое прокудилъ по горыты, и ся наградиль съ военны работы, като принудиль Тома да ся върне назадъ, гдѣто пакъ Михайлъ го вардилъ, та го уловиль и убиль.

П. Кажѣте сега и съ кон други народы държалъ войнж Мортагонъ?

О. Съ Франкыты въ царуваніето на Людвика Благочестивый, който дошълъ на помощь на Славянскыты племена: Бодричаныты, Тимочяныты и Кучяныты, конто живѣли около сегашне Панчво, Планинж Кучий, между рѣкы Тимокъ и Ду-

навъ, и ся управлявали отъ Князя си Борна (827 л.) та ги побѣдилъ, завладалъ Славяныты, и размирилъ земятъ си въ Панонія, отъ Будинъ до изворыты на р. Тисса, и отъ Дунавъ до помежду Тимокъ и Србскъ Моравъ, още той ся былъ и съ Маджарыты.

П. А кое му подало причинъ да ся бие пакъ съ тѣхъ?

О. Тѣ му обявили напредъ бой, защото и той былъ като Цока гонитель на Християныты изъ царството си, гдѣто отъ день на день ся умножавали. Той избилъ мнозина отъ тѣхъ, помежду които и Едренскія Епископъ Еммануила, който былъ наумилъ да покрести Българыты. Гръцкыты, като глѣдали постъпкыты му къмъ християныты, несмѣяли да му рѣкжтъ нищо по причина на свързаныя имъ за 30 години миръ, и наговорили за това Маджарыты, които му обявили бой, и искали да са вържжтъ въ Гръцко пакъ Християныты, които Мортагонъ, догдѣто са мжчили да не пусне, и догдѣто ги каратъ да станжтъ пакъ Идолопоклонници, умрѣлъ. (830. л.)

ПРЪСІАМЪ ИЛИ ВЛАДИМИРЪ.

П. Кой възлѣзълъ на Българскыя прѣстолъ слѣдъ Мортагона?

О. Сынъ му Прѣсіамъ, който подтвердилъ заключеныя отъ бащъ му миръ съ Гръцкыты, и склонилъ да имъ отпустне плѣненныты Християны, да ся върнатъ въ отечеството си.

П. Какъ ги е отпустилъ?

О. Понеже мнозина отъ болярыты му ся противили за това отпусканіе, той ся сговорилъ тайно съ императора, да прати да ги прибержтъ, а самъ излѣзълъ да си обиколи ужъ царството, и отишълъ въ Солунъ, гдѣто намѣрилъ и чиновничыты си, и подданничыты си покръстены, и мнозина отъ тѣхъ прѣминялы въ Гръцкы службы съ высокы чинове.

П. Кажѣте сега какъ станжло прѣселеніето на Християныты?

О. Въ врѣмято догдѣто пжтувалъ Прѣсіамъ, Императорътъ пратилъ корабы на Дунава при Влашко съ нѣколко войскы, Гръци и Маджары, които слѣдъ едно сбиваніе съ нашыты сполучили, да отведжтъ на корабыты си 12 хылиды душъ Християны, и да ги заведжтъ въ Македонія прѣзъ Цариградъ, гдѣто мнозина отъ покръстеныты Българи останжлы да живѣять По достоабѣжителенъ отъ сичкы тыя останжлы, былъ момъкъ Василь, който възлѣзълъ при нѣкой Сенаторъ на службъ, и толко успѣлъ тамъ, чтото въ 867 л. го провъзгласили за Императоръ, извѣстныи Василь Македонецъ, когото послѣ наслѣдили сыновети: Левъ Философъ и Александръ; внуку му Константинъ Багрянородный и потомцити му: Романъ II, Василь II и Константинъ, съ когото ся присѣкла вече Българската лѣза. А подиръ това прѣселеніе ся върнжлъ отъ пѣтъ, и Прѣсіамъ.

П. А какво послѣдувало когато ся върнжлъ Прѣсіамъ?

О. Българити го подозрѣли, че станялъ тайно Христіанинъ и прѣдатель на боговеты имъ, та ся разярили върху му; нъ той умѣлъ, какъ да ги смири и украти, и захванялъ войнѣтъ съ Сърбыты (840 л.).

П. Колко врѣмя траяла тая война?

О. Три години цѣлы, подъ прѣдводителство на Сърбскыя краль Властимира, нъ безъ никакъвъ успѣхъ, защото Прѣсіамъ умрѣлъ (843 л.) и оставилъ на прѣстола сына си.

БОРИСА.

П. Какъвъ человекъ былъ Борисъ?

О. Сърдченъ Господарь и уменъ Владѣтель; Той като глѣдалъ, че въ 845 л. ся свършоваля прѣдѣла на 30 годишныя миръ съ Гърциты, приготвилъ ся да имъ объяви бой, защото си мислялъ, че ще може да имъ отнеме много мѣста, и да си расшири царството още, когато Гръцити тогава имали за Императоръ малко царче, Михаила III подъ надзирателството на майкъ му Тодорж, на коя вече той си былъ казалъ намереніето.

П. Ами Императрицата какво му отговорила?

О. Тя му казала, че е готова за бой, нъ да знае, че ако ѝ надвие, не ще да ся прослави, защото ще побѣди женж; ако липжкъ му надвие ти, ще е голѣмъ срамъ за него. Като чюлъ това Борисъ принудилъ ся, та ся погодили шпримирили.

П. А каквы были условіята на тоя миръ?

О. 1) Да ся върне въ България поробената му още прѣди 38 годяны, въ врѣмято на Льва Армянина, сестра Тодора, а Българити да върнѣтъ на Гръциты поробенныя имъ монахъ Тодора Кюфара. И 2) Да даджъ Борису областѣтъ Загоріе.

П. Какво направилъ Борисъ, следъ като сключилъ тоя миръ?

О. Заловилъ ся на бой съ Нѣмскыя Императоръ Людвига; Загрыжилъ ся да покори Славяныты по Тракия и Македонія, гдѣто тѣ ся управлявали отъ свои князеве. И въ 853. л. ся съединилъ съ Савскыты Славяны, та ударилъ на Панонія, гдѣто Нѣмцити го разбили; Сжщето лѣто ся ударилъ и съ Хърватыты и Сърбыты, и ся билъ безъ никакъвъ успѣхъ даже до 860 л., когато Сърбити му плѣнили голѣмыя сынъ съ 12 душъ боляры, които да избави Борисъ, принудилъ ся да иска миръ, когото сключилъ и ся върнѣлъ въ България, гдѣто като си отпочинялъ, пріялъ Христіанскѣтъ вѣрж, кръстенъ отъ Св. Методія въ 861 л.; а послѣ я прѣдалъ и народу, за това България вече влиза въ другж мѣнж.

ПЕРІОДЪ ТРЕТІЙ.

Отъ покръщаніето на България до иснадваніето ѝ лодъ властѣтъ на Гръциты (861—1190).

Въ тоя періодъ отъ Българскѣтъ Исторія, главами Българыты че сж вече Христіане. Царството имъ ся усиива повече. става по-широко. по-развито, приближава

ты, които му прѣдали цѣло княжество, Загоріе, гдѣто были населени все Българе Христіане, между които имало и учены, та ся нарядило отъ тѣхъ и първото Българско Духовенство.

П. А на какъвъ языкъ ся вършило тогава богослуженіето?

О. Въ начало на Гръцкы; нѣ Борисъ заповѣдалъ Кириллу и Методію, та нарядили Българскѣ азбукѣ, и прѣвели Св. Писаніе на Българскій языкъ, който добръ разбирали нѣ само нашии, нѣ и другыи Славянскы народи, покръстени испослѣ, сир. Руссити и Сърбити, что и до днесъ ся служатъ съ ещя прѣводъ, само малко днесъ измѣниль, при богослуженіето.

П. Ами нашии тогази да ли сѣ имали независима народна Іерархія?

О. Въ началото още нѣ; нѣ когато ся успило между имъ Христіанството, источната и западната църквы ся скарала, коя да ги присвои. Гръцкій Патрикъ претендиралъ, че Българити нему ся стояло, защото неговити священници, макаръ и Българе, ги покръстили; Папата пжкъ съ други доказателства ся мѣчилъ да ги привлѣче въ своятъ кошаръ, та че най-послѣ несполучилы, нити едната, нити другата, за да ги обсеби.

П. А че какъ станѣло това за да не сполучать?

О. Понеже Михаилъ-Борисъ нежелалъ да завьси отъ никого духовно, както независвалъ и политически, поискалъ да наряди независимъ

Българскѣ църквѣ. За това той поискалъ отъ Гръцкыя Патрикъ, да му рѣкоположи Архиепископъ надъ Българското Духовенство, нѣ той му ся отказалъ. Тогава Борисъ ся отнесълъ до Папѣ съ единъ посланникъ и дарове, и го молилъ да му рѣкоположи Българинъ Архиепископъ (866 л.); нѣ и той го залгалъ съ двама священници, Павла и Формоза, който му пратилъ въ България, повечето съ цѣль да подчинить народа подъ Господаря си.

П. Какъ ся донесълъ Борисъ съ тѣя пратеници?

О. Той необърихлъ никакво вниманіе отгорѣ имъ, нѣ когато ся былъ събралъ въ 867 л. Духовный съборъ отъ сичемы църквы въ Цариградѣ, пратилъ боярина си Петра, та му прѣдложилъ да разгѣда, и коя отъ двѣтъ Църкви ще ладе на Българыты, Архиепископъ, гдѣто Императоръ Василь Македонецъ накаралъ Гръцкыя Патрикъ Игнатія, та рѣкоположилъ Архиепископа Теофилакта за Българскій Патрикъ, и ся прѣселилъ въ Прѣславъ съ нѣколко Гръцкы служители, които послѣ Борисъ, когато Патрикувалъ Фотій, испидилъ съвсѣмъ, защото извличали твърдѣ много злато изъ България, и си отдѣлилъ Іераршія-тѣ отъ Гръциты, та я направилъ независимъ.

П. Ами братіята Св. Кырилъ и Методій, кадѣ были отишли?

О. Тѣ, отъ като просвѣтили България, прѣминѣли въ Македонія при новопокръстеныты Моравци, та имъ занесли прѣвода на Св. писаніе,

а въ сщцето врѣмя гы учили и Българскы. Тамъ тѣ ся бавили доволно врѣмя, и извадили ученици, Седмочисленныты: Св. Климента, Горазда, Ангеларія, Наума, Савва и пр. отъ конто Св. Климентъ былъ Българинъ.

П. Ами отъ тамъ послѣ кадѣ сж отишли ?

О. Понеже Католицити гы гонили, че служили на Българскы, тѣ ся вѣряжи пакъ въ Българія, гдѣто Борисъ гы настанилъ да просвѣщавать народа: Св. Климента пратилъ въ Албанія при управителя Добета, за да просвѣщава областъж Кутмавицж (а), гдѣто той навѣдилъ около 3,500 ученика; пакъ другыты — по другы мѣста. Най-послѣ като принесълъ толкж полж народу принопамятнѣй царь Борисъ, на старость ся дръпнжлъ (885 л.) да прѣкара динты ся въ постъ и молитвж у единъ монастырь; а прѣстола оставилъ на поголѣмъя сынъ.

ВЛАДИМИРА.

П. Какъвъ былъ Владимиръ ?

О. Челѣкъ раскошешъ, развратенъ, злодѣ-

(а) Кутмавица ся простигала между р. Вардаръ, гр. Скопие-до Акроеравнскыты горы, и отъ тамъ-до Костуръ и Воданъ. Въ нея ся вѣствявала още и Кераменската (Гердянска) долина, Охридското и Прѣслянското езера, съ главны градове: Деволь, Охрида (Главница и Велица), гдѣто и днесъ има селце съ сщцето имя при Р. Велицж, тамъ гдѣто ся влива въ Струмицж при Гр. Струмицж (Оструджа).

ецъ, грабитель и недостоенъ да ся нарече сынъ на такъвъ Великъ бащж.

П. Какво направилъ той когато царувалъ ?

О. Нищо добро, даже вѣщко лоше, чтото ся опиталъ билъ да възвѣрне и покрестенныя народъ пакъ въ Идолопоклонство, ако не былъ живъ още баща му да прѣвари злото.

П. Колко години царувалъ Владимиръ ?

О. Три само години, когато Борисъ ся научилъ за злодѣйството му, и оставилъ монастыря, та дошълъ и го свалилъ отъ прѣстола, извадилъ му очиты, хвърлилъ го въ тъмницж, и на мѣсто-то му поставилъ по-малкъя си сынъ Симеона (888 л.), па ся вѣряжлъ пакъ въ монастыря, гдѣто слѣдъ толкось подвигы ся прѣселилъ отъ тоя свѣтъ (907 л.).

СИМЕОНЪ.

П. Какъвъ человекъ былъ Симеонъ ?

О. Мждъръ и до толкось напреднжлъ въ наукыж у Византийскыты училища, чтото даже го провъзгласили и философъ; той още былъ и храбръ, и опытенъ отъ малкъ да върти широкыж държавж. гдѣто му оставилъ баща му, и коя тогава ся простирала отъ Българскж Моравж — до устието на Дунавъ; — и отъ тамъ по Черноморскыты брѣгове, — до Бургазскыя заливъ; Една часть отъ Сѣвернж Тракия, почти цѣла Македонія до Р. Ибаръ, Горня Албанія и зем-

ты въ Влашко и Панонія ся вмѣщавали въ нея.

П. Какво сторилъ най-напрѣдъ Симеонъ, когато възлѣзълъ на прѣстола?

О. Загрыжилъ ся да си укрѣпи царството было отъ вѣтрѣ, было отъ вѣнъ; истребилъ сичкы противници на християнството, что ся та-яли още въ лицето на нѣкои стари бояры, и тѣй направилъ да огрѣе вредомъ по Българія свѣтлината на Евангеліето; Поставилъ въ сѣкѣ цркви учены проповѣдници, да проповѣдувать народу мъдроты и нравственныты християнскы поученія, които усърдно ся стичали тѣ да слушать; Насърдилъ ученыты, да списувать нѣ само сами различни списанія, и да прѣвождать разны книги на Българскы; нѣ и самъ списалъ много книги, и убогатилъ Българскытъ княжнинѣ тѣй, чтото да ся равни съ книжницата на тогашныты просвѣщены народы; Въздигналъ на всѣдѣ училища, было по границата, было по селата. Съ единъ речъ врѣмято, колкото царувалъ той, было златъ вѣкъ за Българія.

П. А слѣдъ като нарядилъ сичко това, какво правилъ Симеонъ?

О. Загрыжилъ ся да оздрави и направи свободнѣ търговіятѣ въ своето царство, защото Гръцкыти търговци изъ Имперіятѣ му правили въ това голѣмы пакости. И той ся оплакалъ нѣколко пѣти Императору Льву философу; нѣ той понеже си правилъ все углушкы, Симеонъ развалилъ мира съ Гръцкыты, и имъ обявилъ бой (889 л.).

П. А гдѣ станжло тогава първото сраженіе, и кой управлявалъ войскыты?

О. Въ Тракия, гдѣто Императорътъ проводилъ своя военачалникъ, Прокопія Кринта, за да посрѣщне Симеона, който тогава нападнѣлъ Гръцкыты, та гы разбилъ, а колкото поробилъ, отрѣзалъ имъ носоветы, и гы върнѣлъ пакъ въ Цариградъ.

П. Ами слѣдъ това сраженіе прѣстанжлы ли ся да ся биятъ?

О. Императорътъ понеже ся не наѣлъ да противустои Симеону, намислилъ да го излѣже, до гдѣто ся приготви, че тѣй да го нападне.

П. Ами какво искалъ, да го излѣже?

О. Пратилъ му посланници да искать миръ, пакъ отъ другъ странѣ поискалъ помощьтъ на Маджарыты, и отишълъ съ флотѣ на Дунава, а Фока пратилъ съ войскѣ по сухо.

П. Ами можялъ ли е да го излѣже?

О. Нѣ; защото Симеонъ знаялъ, че го лѣже, та накаралъ да запрѣтъ посланика му; а той веднага излѣзълъ срѣщѣ Фока когато ненадѣино ся извѣстилъ, че Маджарити мнжлы на Гръцкы корабы Дунава, та разбыли тамошнѣтъ Българскѣ войскѣ, и начнжлы да плѣнятъ и опустошявать: За това ся притекълъ на срѣщѣ имъ, нѣ тѣ, догдѣто да прѣстигне, были минали вече отвѣдъ Дунава. И той мнжлъ тогава да гы гони, нѣ скоро ся принудилъ да ся върне назадъ въ Силистрѣ (890 л.), като имъ оставилъ нѣколко робы, които Маджарити дали на Гръцкыты.

П. Кажѣте сега какво правилъ Симеонъ, като ся дръпнахъ въ Силистрѣя?

О. Размыслихъ, че е мѣчно да ся бие на двѣ страни, и съ двама неприятели, та искахъ отъ Гръцкиты миръ, който ся склучилъ на радо сърдце, като му върнали поробеныты отъ Маджарыты Българи.

П. Ами слѣдъ тоя миръ какво послѣдувало?

О. Като ся освободилъ вече Симеонъ отъ Гръцкиты, спуснахъ ся съ силѣтъ си сила на Маджарыты, та ги разбилъ и пропратилъ съ помощь на Печенѣгыты въ Панонія (892).

П. Ами слѣдъ това какво послѣдувало?

О. Симеонъ като ся приготвлявалъ цѣла година за бой, повелъ си войскыты въ 893 л. и нагазилъ пакъ въ Имперіята, гдѣто при Българо Фигъ, градецъ между Цари-градъ и Едрене, ся срѣщнахъ съ Гръцкиты, та ги избилъ до сушь; побѣда, която накараха Императорьтъ да свѣрже пакъ съ Българиты длготраенъ миръ, който ся упазилъ нанстинахъ догдѣто былъ живъ Левъ (911 л.).

П. Кажѣте сега пакъ, какво правилъ Симеонъ прѣзъ това осмьнадесять годишно мирно врѣмя?

О. То было най-славната епоха за Българскыты книжнина, който ся трудилъ Симеонъ да уобогати и развие, ако между 905 и 908 л. Маджарити съдружени съ Руськиты, да ся правили на двахъ смѣщеніе въ Панонія, гдѣто Симеонъ былъ поставилъ двамина намѣстници, Ме-

нумората и Золена, да я управляватъ, и на кои той пращалъ прѣзъ Влашко войскы, та ги пропждали.

БЪЛГАРСКАТА КНИЖНИНА ВЪ ВРѢМЯТО НА ЦАРЬ СИМЕОНА.

П. Отъ кои книги ся състояла тогава тая книжнина?

О. Отъ книгыты, что оставали слѣдъ смъртьтъ си Кирилъ и Методій, нейниты основатели; Отъ книгыты на тѣхныя ученикъ Св. Климентъ, който былъ и епископъ въ Велецкытъ область; отъ тѣя — на Ивана Еписарха Българскый, чрковныя строителъ, който цвѣталъ около (888 — 927 л.); — На Епископа Константина, Св. Кириловыя ученикъ; — На священника Георгія, който писалъ около (888 — 922 л.); — На Чьрноризеца Храбра, — Теодора Дуксовъ, — Безименныя прѣводителъ; — Отъ книгыты ни самыя царь Симеона, — на ивкои еретици, и негли на много още еписатели, които врѣмято ще на открье постъпенно.

П. Кажѣте сега книгыты, что отдѣлно на писали Св. Кирилъ и Методій?

О. Цѣлъ прѣводи на Св. Писаніе, Същненіята: Каноническы книги Св. Писанія. Номоканонъ или Кормчяя, Отческа книга или Патерикъ, Апокрифическы книги и др.

Забывка. Некои ги отдават само Св. Методию.

П. Ами каквы книги написал Св. Климентъ?

О. 1) Проповѣди написаны на простъ языкъ. 2) Похвала Иоанну Кръстителю. 3) Похвални слова на Св. Богородицѣ. 4) Житія на много пророци и Апостоли. 5) Житія и подвиги на мченици. 6) Прѣводъ на Цвѣтныя Трїодъ, и други още неоткрыты.

Забывка. Въ Битоля има храмъ съ старыты образи на Св. Климента и Наума; Пжкъ въ Монастыри Сливче, на пѣти отъ Янковицъ за Призвъпъ; въ Калицъ при Охридското Езеро, и въ Монастыри на Св. Наума сж изображени на стѣпжтж и седемътъ Святи.

Забывка 2) Въ храмоветы на градове Рѣспж и Стругъ има особна службж за Св. Климента; а въ църквжтж у Бератъ въ Албанія сж мощити на Св. Горазда. Виджъ. Пятешест. на Григоровичъ по Турція Европейска 1848.

П. А Иванъ Екзархъ какво е написалъ?

О. 1) Шестодневникъ, или тълкованіе на първыты главы отъ Моисеевжтж първж книгж. 2) Небеса или прѣводъ на Богословіята Ив. Дамаскина. 3) Филозофія отъ сжщця, разделена на 70 главы (прѣводъ). 4) Грамматикж за старо-Българскыя языкъ по Гръцкжтж отъ Ив. Дамаскина. 5) Слова на разны празници. Той Ив. Екзархъ въ прѣдисловіето на шестодневника си казва: Яко и сети, Господи мой Царю Симеоне. . . . и пр. А въ чвъртото слово отъ сжщжтж книгж напада на язычнициты и еретициты съ тыя думы: Да срамляять ся убо въси пошибени и свѣврни Манихен, и въси погани Славяне, и въ-

си язмыци зловѣрни; пжкъ въ шестото си слово описва царскыты палаты и храмове тжй: Мраморомъ и медія, сребромъ и златомъ; а кжмъ свършака му за царь Симеона дума тжй: Сѣдяща го на прѣстола въ срацѣ бисеромъ покидыаиъ гривнж цетавж на выи носеща, и обржчи на ржкж, поясомъ въ лъръмитомъ поясана, и мечъ златъ при бедрѣ висещъ: още расправа какъ натруфенити му бояре съ златы гривны, поясы, прѣстены и пр. стоели отъ двѣты му страны.

П. А Епископъ Константинъ кои книги написалъ?

О. 1) Четыритѣ слова на Ат. Александрийскій противъ Аріяныты, въ 906 л. (прѣводъ). 2) Прѣводъ на Избраны слова отъ Ив. Златоустаго въ 898 л. 3) Пятѣтъ слова на Изидора Пилузїотскій, прѣведени и допълнени отъ него съ слово и прѣдисловіе, около 898 л. 4) Съчиненіето му: Написаніе о правѣй вѣрѣ, и 5) Житіето на Константина Филозофа.

П. Кажѣте сега пжкъ книгжтж на Священника Георгія?

О. Той прѣвелъ за царь Симеона Браткж Гражданскж и Църковнж Исторія, която обимала и приземаніето, и разореніето на Троадж, около 888 — 922 л.

П. Ами Черногорецъ Храбъръ каквж книгж е написалъ?

О. Книгж за Българскжтж писменность: Сказаніе како сътвори Св. Кирилъ Славя-

номъ (Българомъ) писмена спротиву языку ихъ; а въ друго свое списаніе той казва: Св. Константинъ философъ, нарицаемый Кирилъ, тѣ писмена сътвори и книги прѣложи, и Методій братъ его; ~~сж~~ сжъ бо еще живи, иже сжъ видѣли ихъ.

П. А другыты что сж написали?

О. Тодоръ Дуксовъ побуденъ отъ Ив. Екзарха съчинилъ и прѣвелъ различни книги. А безименный прѣвелъ житіетата на Св. Антонія Великій и на Св. Панкратія.

П. Кажѣте сега и за тѣя книги, гдѣто знаете, че написалъ царь Симсонъ самнчкъ?

О. Тоя великъ царь, и въ бойно поле, и въ мирно врѣмя, освѣилъ като каралъ ученыты да списвать, и самъ написалъ много книги, отъ които до днесъ сж се открылы само слѣдующыты, и колко ли още тыжъть подъ враба на невѣжеството затрупаны, и отъ неприятелскы ржцѣ затрыты! — Книгътъ Златоструй, прѣводъ на 106 избраны слова Златоустовы. 2) Сборникъ на царь Симсона, прѣписанъ на хартия и открытъ около XV стол. ся намира днесъ въ Синодалнхъ Московскъ Библиотикъ, и ся распознава по слѣдующыты слѣдъ заглавіето му думы: Великій во царѣхъ Симсонъ желаніемъ и пр.

П. А еретическыты книги каквы сж были, и кои еретици сж ты писали?

О. Тѣ сж были Апокрифійскыты Евангелія и Апостоли; Евангеліето отъ Иоанна,

а особно откровеніето му, или христови въпроси и отвѣти, които написали нѣкои священници и и лжеучители въ царуваніето на Симеонова сынъ, Петра I, и въ послѣдныты Симеоновы години, каквыто что сж были Священници: Богомилъ и Еремія, кои искарали ученици, та налули изъ България, Сърбія и Боснѣ, и отащвали еретици, каквыто сж были: Богомилцити, Бадуинити, Патаренити, Манѣхейти, Массалиянити, Павликианити и пр.

П. А кой е изнамѣрилъ тѣя български писатели, и книгыты имъ сега?

О. Чюждити историци каквыто сж были Шафарикъ, Енгель и др., а намъ стои отъ сега, и на Българскыты младежи, да издирвать и намерять и още повече.

П. Ами днесъ тѣя изнамѣрени книги гдѣ сж?

О. На кожавы ржкописи, оригиналъ, и на книги прѣписаны въ разны врѣмена, днѣсь ся намиратъ по Библиотикыты на чюждыты царства: въ Италия, Франція, Англія, че най-много въ Россія по Библиотикыты въ Москвѣ, Петъръ-бургъ, Киевъ и по монастырити имъ, гдѣто сж ги испренесли отъ тука Русскыти пѣтешественици, които отъ врѣме на врѣме ся кръстосвали, види ся съ тѣя цѣль по България и монастырити и.

Забъльжка. Много таквы кожавы ржкописи помня въ дѣтинството си, са търкаляхъ по тавана на вѣхото зданіе, гдѣто е сега дѣвическото училище въ Къзанлъкъ, та си кжсахми отъ тѣхъ листы, за да си правимъ кори-

чки на тетрадыты; Послѣ учительтъ ни Маноль Димовъ отъ Лясковецъ, гы продаде на Русскы Казацы, рибари много ефено; тѣ бѣхъ, ми са струва, около еднѣ товаръ книги, между кои имаше и повече крѣжны. Когато са прибрахъ подирѣ въ Къзанлъкъ, дойде ми на умъ за тѣхъ, та търсихъ пакъ, нѣ ненамѣрихъ освѣнь три, четьри листа отъ Служебникъ, Прѣждеосвященнѣ Службѣ, въ кѣщѣтъ на единъ старъ навга си священникъ, у Х. Минкови и гы назя още. Тѣ сѣ кожа много гладко угладена, и красно написана: Начялнннн буквы и точыты сѣ злато и сѣ юсове и ерове правописа имъ. Въ Тулчя пакъ когато бѣхъ, на 1856 л. ми писа единъ прѣятель да купя отъ едно Котленче, което бѣше Тухавчѣя, и му забравихъ имято, само помня, че прѣименуванѣто му окончяваше на Скъй, двѣ пакъ кожата и безъ цѣнѣ таквы книги: Едната бѣше сѣ Кыриллицѣ, и Царственникъ, който имаше и нѣколко царскы лига сѣ краскы много хубаво написаны; а другата сѣ Латинскы буквы Звъздобрѣй, и двѣтъ на срѣденъ форматъ. Искахъ му гы, да гы купя, нѣ не ми гы даде; молихъ го поне да ми гы даде, да гы прѣпишия, пакъ непрѣстанѣ; — Най-последъ склони, нѣ да отивамъ за това при него на дюкени му, гдѣте и живѣеше, и който слѣдъ малко изгорѣ, и ми каза, че изгорѣлы и книгыты, които и до днѣсь немогъ да оплача, ако и да ми са невѣрва все, че сѣ изгорѣли. Тоя момъкъ ако е живъ, гдѣто и да е, и ако държи още тыя книги, та гы крѣе, много голѣмо зло нанася сѣ това на себѣ, и на отечеството, и добръ ще е да ги извади вече на бѣло, защото врѣмято го изискува. Той тогази ми казваше, че гы зелъ отъ еднѣ старѣ бабичкѣ въ Котель, която была попека дѣщеря, и сама была попадѣя. Колко ли таквы памятници сѣ таятъ още по монастырыты, старыты Църквы, вехтыты поискы кѣщы и пр.

Забълѣжка 2. Баща ми, който отъ 40 години насамъ все е тука учитель, живѣ до дълбокѣ старость и днесъ пакъ на службѣтъ си сѣ имято Да скалъ Таче,

ми приказва, че когато прѣди 35 години прѣправяли църквата въ Мъглижъ, около 2 часа на Сѣверо-Истокъ отъ Къзанлъкъ, имало твърдѣ много таквы рѣкописы, които Търновскый Иларѣонъ, что изгорилъ тамошныты Българскы книги, накаралъ да гы настелятъ околорѣсть въ ископаныты основы на зданѣто, и отгорѣ имъ да заградятъ сѣ вирѣ и камъни. Видѣте! Колко много сѣ были тыя драгоцѣнности, и на каквѣ честь гы е турилъ проклятый Фанариотинъ, който еднѣтъ шепъ Св. Мощи, что намѣрилъ въ Вѣтхый прѣстолъ на сѣщѣтъ църквѣ, неоставилъ пакъ при освященѣто на прѣправенѣтъ; нѣ гы зелъ и гдѣ да си е жытычкы събралъ отъ тѣхъ, като гы продавалъ послѣ народу скѣпо и скѣпо, по еднѣ частичкѣ отъ тѣхъ въ тенекеки малечкы котѣйкы, что нарочно направилъ да търгува!!

ПРОДЪЛЖЕНІЕ ОТЪ СИМЕОНОВОТО ЦАРУВАНІЕ.

П. Какъ ся донесълъ Симеонъ сѣ Грѣцнты, когато умрѣлъ Львъ?

О. Тогава на Византѣйскѣй прѣстолъ възлѣзълъ братъ му Александръ, и Симеонъ поискалъ да упаци мира и сѣ него, та му пратилъ посланници, да му чиститяты вѣцаряванѣто, и да подтвърдятъ мира; нѣ гордѣй Александръ нерачилъ и вѣрихъ посланничыты му сѣ безчестѣе, за това Симеонъ да си отмѣсти, обявилъ му бой, и ся потеглилъ за Цари-градъ (912 л.).

П. Кажѣте сега тогази какво станало?

О. Симеонъ стигнълъ тамъ благополучно

прѣзъ мѣсяцъ Августа, и ся расположилъ съ войскыты си прѣдъ града, отъ Влахернж даже до златыты врата; а Гръцити които са карали вѣтрѣ за наслѣдіето на прѣстола, убили Александра, и въцарили малкыя още Константина Багрянородній подъ надзирателството на Константина Дукса, който владѣялъ като сжщъ Императоръ, сж испоспашили, и го молили за миръ, като му прѣнесли много дарове и безбройно злато и сребро.

П. Ами Симеонъ склонилъ ли е да ся примири?

О. Той, като глѣдалъ, че голѣмы мѣчнотинъ сѣ сѣщине да призѣме Цари-градъ, склонилъ и ся дръпнѣлъ на Седмо-поле, (а) на пратилъ Войводжтѣ си Тодора и двамата си сынове, Петра и Михаила да уговорятъ мира.

П. Какъ ся посѣщили Гръцити тѣя гости?

О. Много добрѣ; завели ги въ палата; направили имъ прѣголѣмж честь, особно на царевицитѣ, които вечеряли наедно съ младыя Императоръ; а сутренѣтъ Патрикъ Николай, който напѣдъ още былъ писалъ много пѣти Симеону, да го моли за миръ, станжлъ та отишѣлъ съ дарове при него, който го посѣщилъ добрѣ; иъ миръ нестанжло, зацо Гръцити нерачили да прѣстанжтъ на тѣшкыты Симеоновы условія, а зимата вече дошла, и Симеонъ станжлъ та ся

(а) Седмо-поле было поле, кдето ся простирало отъ Цари-градъ до Силивря направо.

върнѣлъ. И въ 914 л. обсадилъ Едрене, та го призѣлъ, иъ Зоя го откупила отъ него съ злато, па послѣ повыкала на помощъ (915 л.) Печенѣгыты (Гунныты), и имъ пратила корабы на Дунава, за да ги прѣнесжтъ въ Българія.

П. Кажете сега какво направилъ Симеонъ, като ся научилъ за това?

О. Той искалъ да ся прѣговори съ Гръциты; иъ Зоя, която была свѣрзала сѣюзъ и съ Сарадинныты, които вече чякала, да дойджтъ изъ Азія, не го билъ слушила; За това Симеонъ си събралъ войскыты, и ги повелъ сѣщцу непріятеля (917), когото въ първото си сраженіе при Анхыялъ несполучилъ, иъ на второто (20-ый Август) при р. Ахелой разбилъ тѣй добрѣ, что-то и ѣсамо войнцити, иъ и военачалницити на Гръциты искали като круши отъ Българското оржжіе; а флотата имъ която чякала Печенѣгыты на Дунава Българскыты войводи тамъ накарала да ся върне назадъ. Отъ тамъ Симеонъ трѣгнѣлъ за Цари-градъ, и тамъ наблизу при Катасиртъ разбилъ и тамошижтѣ Гръцкж войскж съ военачалника и Никола Дука; а главный и командантъ, Левъ Фока едва сварилъ да побѣгне въ столицѣтъ. Слѣдъ това разбиваніе на Гръциты, Симеонъ оставилъ войскжтѣ си, да пазн прѣзетыты имъ мѣста по Тракія, и той ся върнѣлъ тържественно въ Българія (921 л.), за да ся приготви още по-добрѣ.

П. Слѣдъ като ся приготвилъ сега Симеонъ, какво станжло?

О. Той събралъ, колкото можялъ повече

войска, па я повърилъ на войводицы си Хагана и Малица, и ги пратилъ да обсадятъ Цари-градъ, а самъ съ друго отдѣленіе ся управилъ за Едрене.

П. Кажѣте сега, какво ся случило съ войводицы му като отишли за Цари-градъ?

О. Тъ го обсадили по околносттаж Маглавж, и захванжли извънъ вѣликолѣпныты палаты на Пегыйскыты полета (а), които Грьцити да отърватъ излѣзли на срѣща имъ: Военачалникъ Иванъ по сухо, и Адмиралъ Музелей отъ камъ морето; та нападнжли на нашты, които ги разбили тѣй, чтото Военачалникъ Иванъ и Патрицій Алекса едва сварили да побѣгнжтъ; Генерала Фотина убили; Адмиралътъ, който былъ излѣзълъ на сжшятж да помага, нагннжли, и като бѣгалъ да ся върне пакъ въ корабыты, паднжлъ съ дружинжтъ си въ морето, и ся удавилъ; Военачалницити, Левъ и Пота, които пазяли крѣпоститы на палата, ся прѣтѣснили и побѣгнжли, а нашти тогава срутили крѣпостьтъ, и изгорили палатыты на Пегыйскыты полета (922 л.) прѣди пятжтъ недѣля отъ Великы-пости.

П. Ами Симеонъ въ Едрене какво станжлъ?

О. Той все слѣдувалъ да го държи въ обсадж, додѣто най-полѣ тамошній управитель Патрицій Левъ Моро ся принудилъ отъ гладъ та го прѣдалъ (923 л.) Симеону, комуто войводицы слѣдвали да обсажджтъ столицжтъ съ такъвъ успѣхъ, чтото изгорили и Тодорина па-

(а) Пегыйскыты палаты были близу при устіето на рѣкжтъ (Бехатханж), что ся влива въ златыя рогъ.

латъ, и Грьцити, които излѣзли пакъ насрѣщж имъ разбили. И когато ся научилъ за тоя успѣхъ на своины войводи Царъ Симеонъ, намислилъ си, че е врѣмя вече да земе Цари-градъ, та пратилъ до Сарацинскыя Калифъ посланници, за да го покани на сюзъ, и съ условіе ако приземжтъ Цари-градъ, да си раздѣлятъ користиты и грабежя, что ще извлѣкжтъ отъ него, а градътъ да остане Симеону.

П. Ами сполучилъ ли е Симеонъ въ това, като ги пратилъ?

О. Сполучилъ, нъ когато Калифътъ му върнжлъ посланнициты заедно съ неговыты си, които працалъ при Симеона, за да потвърди и той самичькъ сюза, Грьцити имъ уловили кораба, что ги носялъ, та ги закарали въ Цари-градъ, гдѣто Императоръ Романъ Лакапенъ веднага заповѣдалъ да хвърлятъ Българскыты посланници въ тъмницж; а Сарацинскыты почель, и ги върнжлъ съ голѣмы дарове при Калифа, само да уничтожи сюза; Нъ Симеонъ, макаръ и да останжлъ самъ, пакъ ся неоставилъ отъ намереніето си, за призиманіето на Цари-градъ.

П. А какво направилъ като останжлъ самичькъ?

О. Събралъ си всичыты силы, и нападнжлъ на Грьцкжтъ столицж само по сухо (923 л.) прѣвъ мѣсяцъ Септемврій. Сега Грьцити испоулашени отъ Българското оржжіе, кое нѣ само сичко около столицжтъ имъ правяло на прахъ и пепель, нъ и градътъ имъ отъ часъ на часъ ся заплашвалъ

Отъ него, ся стичали въоръжени по стѣныты му да го пазять; а женыты и дѣцата си готвяли да пратять въ Анадолъ; събирали ся повседневно по църквыты да ся молятъ за спасителенъ миръ, които вече отишли Патрикъ Николай, Михаилъ Стипионъ и Иванъ Мистикъ да просятъ отъ Симеона.

П. Кажѣте сега какъ ся донесълъ Симеонъ въ тоя случай съ Гръцыты пратеници?

О. Върнълъ ги назадъ, като имъ казалъ, че за сичко това трябувало да ся види лично съ Императора имъ.

П. Прѣстанълъ ли е на това Романъ?

О. Той като чулъ това, подошло му малко сърдце на мѣсто, и заповѣдалъ да приготвятъ надъ морето единъ дворець, гдѣто щяли да ся видять съ Симеона; Послѣ влѣзълъ въ храма на Влахернъ заедно съ Патрика, та ся молили съ съззы за небеснъ помощъ; На тръгваніето си пжкъ, за да ся види съ Симеона, облѣкълъ подъ дрехыты си и ризтъ на Св. Богородицъ, что имали въ своиты Архывы, и отплувалъ съ повечето си корабы, пълны съ вооръженъ войскъ да го варди, кѣмъ приготвенъ дворець, гдѣто нетърпеливо и съ растреперано сърдце чякалъ Симеона, да види какъвъ ще му ся покаже.

П. Ами Симеонъ кое врѣмя, и какъ отишълъ при него?

О. То было слѣдъ пладня, когато Гръцити видѣли брѣга, отъ гдѣто го чякали, че ся лъснълъ

съ Българскыты войнници; които казвать, че были прѣмѣнени, едни съ златны щитове, и по златены копия; а другы съ сребърни шитове, и посрѣбренны копия, — трети пжкъ натруфени съ разны оржжія. — И Симеонъ ограденъ тѣй отъ своиты войводи и тѣлохранители пристигнълъ на челото на своиты войнници, па ся поспрѣлъ малко прѣдъ двореца, гдѣто пратилъ по първѣ да го съглѣдатель, че тогази слѣзълъ отъ коня и отишълъ при Романа (927 л.).

П. Кажѣте сега пжкъ какъ посрѣщили Романъ и Гръцити му Симеона?

О. Романъ го прѣлъ съ голѣмо смѣреніе, а Царградскыты стѣны были почърнели отъ Гръци, като Станъ, да глѣдатель това блестяво зрѣлище. Послѣ като ся поздравили по обичаю, Романъ молилъ Симеона за миръ чрѣзъ Слѣдующето словце, както го излага Кедринъ: « Азъ слышамъ че ты си былъ добъръ и Богобоязливъ « Христіанинъ; Виждамъ още, че и дѣлата ти « не съ согласны никакъ съ мѣлвж. Ако наистинж « си добъръ христіанинъ, то прѣкрати противоза- « конныты си убійства, и проливаніето на толгози « невиннъ кръвь; Примри ся! съ насъ Христіа- « ныты, да ся необагръ Христіанската ти дѣсница « съ кръвьтъ на единовѣрныты ти. Ты си челѣкъ « и тебе чякатъ смъртъ и въскрѣсеніе, съдъ « и въздаяніе за дѣлата ти! Сега си живъ, нѣ « утрѣ ще станешъ на прахъ; Може жаждата ти « за богатство да ти гласка кѣмъ насъ; и азъ « съмъ готовъ да я удовлетвори, склони само да

« са примиримъ! Обыкни тишинѣтъ, та да си
« прѣкарашь и самъ тихо живота, безъ да ся о-
« багряшь въ кръвь, и Христіанети да прѣстанѣтъ
« вече да си вдигать оръжіе единъ другий.» Си-
меонъ, който слушалъ съ вниманіе Романа,
трѣнѣлъ ся отъ думыты му и прѣстанѣлъ на
миръ, за който ся отрядило отъ двѣты страны
чиновници, тѣ го заключили, както щялъ. Тогава
двѣмата царіе ся разишли; и когато Гръцити
испрацали Симеона, той прѣклонилъ главъ прѣдъ
Патрика, та го благословилъ, и провъзгласилъ
Самодържець, като му турилъ на главѣтъ Ку-
ронѣ; а Гръцкѣтъ войска го поздравила като
такъвъ съ наведенъ на долу знами, и Симеонъ
си повелъ войскѣтъ и трѣнѣлъ да си дойде въ
Българія.

П. Ами коя была причината, гдѣто толко
скоро бързалъ Симеонъ да ся примири съ Гръ-
циты?

О. Възбуняніето на Сърбыты, които Гръци-
ти отчаяни, были пратили тайно послѣ, прѣди
мира още да възбунтувать (920 л.). Сърбыты тогава
были на Българыты вассалы, и Симеонъ да ги
смири пратилъ имъ на срѣщѣ войводыты си Ма-
гранса и Сигрица, та ги наказали, и уловили Го-
сподаря имъ Петра, когото вързали и пратили
въ Прѣславъ, гдѣто Симеонъ го запрѣлъ; а на
мѣстото му поставилъ Павла Варяновича: нѣ по-
дирь малко врѣме Захарій Прибиславичъ ги по-
бунилъ пакъ, и Симеонъ пратилъ сега воеводы-
ты, Коняна, Емника и Ецбѣкла, та ги разбили,

първенцеты имъ изловили и пратили въ Прѣславъ
пжкъ Захарій побѣгналъ въ Кроація, гдѣто по-
слѣ Българскыты войска прѣминѣлы, нѣ неспо-
лучили да смирятъ и тамошныты бунтовници (927),
защото жялостното извѣстіе за нечяканѣтъ смъртъ
на тоя толко славенъ и великъ Българскый
царь Симеона (927 л. прѣзъ маія) ги направило
безуспѣшны.

П. Колко години царувалъ сичко, тоя при-
снопамятенъ за Българскыя народъ владѣтель?

О. Тридесѣтъ и девѣтъ цѣлы години, прѣзъ
кон ся былъ женилъ за двѣ жены. Отъ първѣтъ
родилъ сынъ Михаила, който ся пока лугерилъ;
а отъ вторѣтъ, която была дъщеря на единъ отъ
войводыты му, Георгия Сурсувула — трима,
Петра, Ивана и Бояна, който былъ много ученъ,
поетъ и народенъ пѣснопѣвецъ, та Българити
го наричали Магесникъ.

Забѣлъжка. Гръцити измыслили приказкѣ както и
при Крумовото умираніе, че станжло чудо когато у-
миралъ Симеонъ. Тѣ казвать, че пѣкой си звѣздоброець
Иванъ прѣдрѣкълъ, че който день ушъ ся одсѣчала главата на
статуякъ, что стояла на Ксилоревъ, и Симеонъ щялъ да
умръ веднага, и Романъ накаралъ та я отсѣкли, за да
умръ : пжкъ незналъ суевѣрцити Гръци, че той си у-
ирѣлъ отъ устрѣлъ (ударъ, кашка, дама).

ПЕТЪРЪ I.

П. Кой възлѣзълъ на Българскыя прѣстолъ подиръ Симеоновѣтъ смърть ?

О. Слѣдъ нѣколко прѣшпирни и раздоры, кой да възлѣзе на прѣстола, что праведно ся стоялъ на най-голѣмыя Симеоновъ сынъ Михаила, Георгый Сурсувулъ ударилъ око да стане управитель (регентъ) на царството, та надвилъ на Михайловѣтъ Партія, и въцарилъ разглезеныя Симеоновъ сынъ Петра; нѣ слѣдъ неговото въцаряване народѣтъ ся раздѣлилъ на партин, на които непрѣстанныты распри подали причиня на Сърбыты, Хърватыты, Маджарыты, че най-много на Гръцыты да точатъ зжбы за Българія.

П. Кажѣте сега като ся въцарилъ Петъръ, какво послѣдувало ?

О. Регентѣтъ му Георгый, за да утвърди подобрѣ внука си на Българскый прѣстолъ, накаралъ го, та пратили двама калугеры, Стефана и Георгия въ Цари-градъ, за да свѣржатъ тѣсенъ сговоръ съ Гръцыты кѣнто за да добиятъ пжкъ по-голѣмо вляніе въ Българското Правленіе, накарала Императора си Романа, да си даде внукѣтъ Марія, дщчерятъ на Кесаря Христофора, за женя на царь Петра, който отишълъ въ Цари-градъ съ дружинѣтъ си, за да правятъ свадбѣ. Тамъ Романъ излѣзълъ самъ да го посрѣщне до Влахернѣ съ много голѣмъ честь, и на 26 Септемврія въ Църквѣтъ на Св. Богородицѣ, при присѣтствіето на Императора, фамиліятъ му и на

сичкыя Сенатъ, Петъръ ся вѣвичилъ отъ Патрика Стефана за Марія, която неслѣ парѣкли Ирнѣж. А слѣдъ като станжлы приличныты угощенія и наивкы за здравіето на младоженщицы, Гръцити ги испратили за Прѣславъ съ голѣмъ славѣ.

П. Ами какво произвело въ Българія Петровото това за Гръкыня ужепваніе ?

О. Противници му възнегодували за това смисаніе на Царскѣтъ Българскѣ кръвь съ Гръкѣтъ, та ся подигнали и си провъзгласили Михаила за царь, който си пратилъ войскыты веднага да потушатъ появеныты тогази бунтове въ Унгарія, Сърбія и Македонія, които были все подъ властѣтъ на Българія. Храбриги неговни войници успѣвали тѣй добрѣ, что то когато печално умрѣлъ царь Михаилъ, тѣ были призѣли вече цѣлѣ западна Българія до Никополь.

П. Ами подиръ Михайловѣтъ смърть какво послѣдувало ?

О. Народѣтъ утихнѣлъ, и бунтѣтъ ся потанѣлъ, нѣ слѣдъ малко врѣмя ся подигнѣлъ пжкъ Петровый братъ Иванъ, за да отнеме отъ Петра коронѣтъ.

П. Ами можялъ ли е да сполучи ?

О. Отъ начало той успѣвалъ добрѣ, защото избухнѣлый врѣхъ Петра бунтъ, что отъ день на день ся усилавъ още повече, му спомогнѣлъ много; нѣ когато Петръ повикѣлъ Гръцити на помощь, то ся захванѣло въ Българія такѣвъ стра-

шенъ междуособенъ бой, който бы траялъ много повече, ако да не былъ сполучилъ Петъръ да улови Ивана и да го запрѣ.

П. Какъте сега какво направилъ Петъръ съ Ивана ?

О. Той го извадилъ изъ тъмницѣтъ, и го пратилъ Роману, който го накаралъ да ся закълне, нѣ само че ся отрича вече отъ коронѣтъ, нѣ и да не стѣпа нивга въ отечеството си. Иванъ, като нѣмало что да сторн, ся закълъ, и Императорътъ тогази му далъ голѣмо богатство и едно помѣстие въ Анадолю, па го оженилъ още и за единъ знаменитъ Гръкыня (941) съ коя останжлъ да живѣе тамъ.

П. Ами помежду врѣмято, догдѣто траялы тыя междуособны борбы, нѣма ли да е станжло друго нѣщо значително ?

О. Има, нѣ само значително, нѣ още и вредително, защото Сърбскый начяльникъ Чеславъ, подигнжлъ Сърбыты и Хърватыты, та ся освободили отъ Българія, и станжлы независими (943 л). Тѣй също и Маджарити въ Панонія възстанжлы на тамошныты Българскы князове, Менумурата, който живѣялъ въ Великый Варадинъ, и Золоновья Сынъ, — въ Сегединъ, та ги убили и вмѣ призѣли земиты, па ся намѣстили въ тамошнето Българско господарство, което Царь Петъръ имъ отсѣгпилъ, и ся примирилъ съ тѣхъ, та и той, и тѣ мирясаы, когато най послѣ умрѣла Петровата жена, Марія, Гръкынята.

П. Какво причинило Марийното умрание ?

О. Отъ единъ странж то зарадувало Българыты, които я мразили, защото работяла на животь все тѣй, каквито да испадне до нѣвга Българія въ рѣцѣты на Гръциты; а отъ другж настанжло по-голѣмо зло, зацо вмѣсто нея ся появилъ по-голѣмъ злодѣй и пакостникъ, Георгый Сурсувуль, който догдѣто были живы, несмѣялъ толкози да борави и борлѣе.

П. Ами тоя Георгый, какво зло направилъ ?

О. Понеже Марія, когато живѣяла, стояла като здравина на мира между Гръциты и Българыты, то Сурсувуль слѣдъ смъртѣ й, прѣдумалъ Петра, да си прати сыноветы, Бориса и Романа въ Цари-градъ, като залогъ и здравость за миръ съ Гръциты, като го убѣдилъ още, че като были поотрасли вече, щяи да можать и да ся изучать тамъ подобрѣ (което могло да стане и въ Българія;) нѣ той вършилъ сичко това за своя си ползж, и глѣдалъ да ги нема тамъ, за да си плете проглытый Гръкъ подобрѣ кошчето.

П. А какво мыслилъ да ся ползува той, като изработилъ това ?

О. Славолюбивый тоя челѣкъ, който вече сичко вършялъ по волятѣ си прѣдъ изнѣжненыя Царь Петра, готвялъ да жени сына си Самуила за Петровжтѣ дщера Райнж, и тѣй да може да го покачи на Българскыя прѣстолъ, и провъзгласи царь на Българія. Ето съ каквж цѣль ся подпретнжлъ той да работи това, догдѣто накаралъ най-послѣ Петра да прати да иска отъ Гръциты и това, что му были длѣжни на прѣдъ отъ (963 л.).

П. Ами Гръцци платили ли му ?

О. На прѣстола имъ былъ възлѣзълъ тогава Никифоръ Фока, който ся отказалъ да му плати; и за да прѣвари Българьты, догдѣто не сж ся подигнали отгорѣ му, той поканилъ скритомъ Русскыятъ князь Святослава Игоревича, да нападне на България, която была отворила вече бой съ Гръццты. Святославъ го послушалъ и надулъ ненадѣйно въ България (967 л.), гдѣто кое самъ, кое съ помощьта на самыты Българьты, что мразяли Царя си, призѣлъ много села и градове, на които земята му ся угодила, та ся спустилъ да обсади даже и столицьта Прѣславъ.

П. Какво направилъ тогава Царь Петъръ ?

О. Той ся затворилъ въ палата си, който освѣтъ отъ градскыты крѣпости, могълъ да ся пази още и отъ дългыты си збѣсты стѣны, нѣ когато видѣлъ най-послѣ, че царството му отива вече отъ ржкы, излѣзълъ отъ яинъ, и съ най-сѣтня силж да си защити столицьта, коя была вече на прѣдаваніе, и тамъ подъ стѣныты и паднълъ мрътавъ; а Руссити надули вътрѣ, и Святославъ заробилъ двамата царскы сынове, кои на скоро ся были върнжли отъ Царь-градъ, и ся провъзгласилъ за Царь на Българскый прѣстолъ за колкьто щетж на Българьты, за другж толкж пакость на Гръццты.

П. А че каква пакость имало отъ това за Гръццты ?

О. Много голѣмж, защото тѣ не сж надѣяли да стане това тжй, нѣ были ги повыкали само

да ослабятъ България, каквото да могьтъ послѣ тѣ да я приземжтъ; пакж Святославъ ги прѣварилъ, нѣ нѣ и за дълго.

П. Ами зацо нѣ за дълго. и какво ся случило подиръ това ?

О. Никифоровый наследникъ, Иванъ Цимисхий станълъ противъ Русьты и ги испхдилъ изъ България, гдѣто вече Борисъ, по-голѣмый отъ освободеныты изъ Святославовыты ржцѣ, Петровы сынове, ся готвялъ да сѣдне на бащина си прѣстолъ. нѣ ся былъ излѣгалъ клѣтый, защото никакъ му не дохаждало да умъ това, че можялъ да испадне и въ другы неприятелскы ржцѣ.

П. Че какво го постигнало, когато той ся освободилъ вече ?

О. Цимисхий слѣдъ като прогонилъ Русьты, върнълъ ся пакъ въ Прѣславъ, та обралъ сичкы Царскы знамени и Коронжтж, на повель двамата князове подирѣ си, та ги завель въ Царь-градъ право въ Църквжтж Св. Софія, гдѣто окачилъ Българскьжтж коронж, за да я глѣда мало и голѣмо, пакж князоветы настанилъ да му служатъ (971 л.). Ето какъ България при толкж славж останала въ жялостно подданство на Гръццты цѣлы 5 години, догдѣто умрѣлъ Цимисхий.

П. Ами когато умрѣлъ Цимисхий какъ могла да ся освободи България пакъ ?

О. Когато умрѣлъ той, на Гърцкы прѣстолъ ся възарили малолѣтниты още Романовы сынове, Василь и Константинъ, подъ надзора на Василя

Евнуха, и Българити въсползувани отъ Случия, ся рѣшили, да си добыятъ изново самостоятелностьъ и народностьъ.

П. Ами кой ги сумясалъ за това?

О. Четиритѣ Чижманови Сынове, наречениги Комитопули: Давидъ, Моисей, Ааронъ и Самуилъ, които си извѣстили намереніето Борису и Роману, та сполучили да грабнѣтъ коронѣтъ, и да побѣгнѣтъ отъ Цари-градъ.

П. Ами като побѣгнали, дали сѣ могли да ся върнѣтъ благополучно въ отечеството си?

О. Романъ пристигналъ и ся отрѣкълъ само отъ наслѣдіето на прѣстола при тѣя достойни юнаци а Борисъ, кѣто мнѣвалъ прѣзъ единъ шюмакъ, облеченъ въ Гръцки дрѣхы, единъ Българинъ го сякалъ, че е Гръкъ, та го убилъ.

П. Ами освободителити какво станѣли?

О. Отъ тѣхъ Давидъ подиръ малко врѣме умрѣлъ, Моисея го убилъ, кѣто държалъ Сересъ на обсадж; а вѣкъ Аарона заедно съ чадата му го убилъ отъ завистъ Самуилъ.

П. А сичкыты ли му сынове убилъ той?

О. Двамината отъ тѣхъ ся избавили: единъя Владислава отървалъ Самуиловый сынъ Радомиръ, а другый, Алузіянъ побѣгнѣлъ самъ. И тѣй отъ четиримата освободителити, останѣлъ живъ само Самуилъ, и ся провъзгласилъ за Българскый царь (981 л.).

САМУИЛЪ.

П. Какво достоабѣлѣжително направилъ Самуилъ когато ся въцарилъ?

О. Прѣнесълъ си столицѣтъ отъ Прѣславъ въ Охридъ, и тамъ много-пѣти сѣ отличилъ съ юначеството си и военния си духъ. Повѣлъ си войскыты изъ Имперіятъ, та опустошилъ Тракия, Македонія, Тессалия и Морея, гдѣто завладѣлъ градоветы, Ларисса и Сересъ. Отъ тамъ отишълъ срѣцу Гръциты, что были обсадили вече Трїядицъ (Софія), та ги разбилъ, и погнѣлъ Императора Василя, който едва сварилъ да ся укрые въ Пловдивъ. Послѣ отишълъ та покорилъ Солунъ, и отъ тамъ ся управилъ за Морж, гдѣто при Термонилъ го нападнѣлъ ноцемъ Гръцкия войвода Уранъ, та му разбилъ войскѣтъ като спѣла, и него самаго ранилъ, та едва тполучилъ да побѣгне заедно съ сына си Радомира прѣзъ горыты, и да си дойдѣтъ въ Българія (686 л.).

П. Кажѣте сега нашити освѣнъ разбиваніето, что имъ нанесли Гръциты, другъ загубѣ не сѣ ли истърпѣли?

О. Тѣ имъ отнѣли и града Драче (Дурацо), който по напрѣдъ Самуилъ былъ зель пакъ отъ тяхъ, и го былъ оставилъ зетю си Асоту, да го управлява.

П. Ами зеть му, не ли можѣлъ да го запази?

О. Той былъ Гръкъ плѣненъ, и сынъ на нѣкой си Гръкъ войводѣ, когото нашити по на-

прѣдъ были плѣнили, и вмѣсто да го запази, той имъ го прѣдалъ още самичкѣ, па си зель женѣтъ побѣгнѣлъ въ Царь-градъ, гдѣто Императорѣтъ го наградилъ за това съ чинъ Магистратъ.

П. Ами слѣдъ това разбиваніе Самуилово, какво послѣдувало въ България?

О. Гръцкый Императоръ Василь ся рѣшилъ вече да я покори подъ властѣтъ си, та ся заловилъ у 24 годишнѣ войнѣ. Въ първѣтъ годишѣ (999 л.) самъ слязълъ въ Пловдивъ, гдѣто оставилъ войводѣтъ си Тодорига да го пази, а той ся върнѣлъ. Въ (1000 л.) пратилъ му на помощь и военачалникъ си Ксифа, та призѣли градоветы Прѣславъ и Присковъ. Въ (1001 л.) имъ отишълъ пакъ самъ на помощь, та завладѣли Сересъ, Водинъ, и много мѣста въ Тессалія, что понапрѣдъ нашити имъ были отпѣли, и ся върнѣлъ пакъ въ Царь-градъ, отъ гдѣто въ (1002) пакъ излѣзълъ, та за 8 мѣсяца зель и Видинъ, отъ гдѣто пакъ ся уижити за Солунъ.

П. Ами когато Гръцити завладѣвали, нашити какво сѣ правили?

О. Ранелый Самуилъ, като оздравѣлъ ударилъ на Едрене, та го плѣнилъ, а послѣ трѣгнѣлъ за Скопие, гдѣто ся трупали и Гръцити. Тамъ при р. Аксія (Вардаръ) той ся срѣщналъ съ тѣхъ, които прѣгазили рѣкѣтъ, и го накарали да бѣга; отъ тамъ нападнѣлъ на Скопие, който ся управлявалъ отъ Петрова сынъ, Романа. Романъ прѣдалъ града Императору, и той го наградилъ съ чинъ Патрицій. Послѣ Гръцити ся у-

правили къмъ укрѣпленія градъ Перникъ, който ся запазвалъ отъ славныя Българскый войводѣ Кракра. Тука Василь испотрушилъ гдѣ да си е войскѣ за да го призѣме, нѣ усполучилъ, и ся върнѣлъ назадъ въ Царь-градъ, (1002 л.) и отъ тамъ пращалъ сѣка годишъ новы войскы да быятъ България, какзото да я направи слаба, и да можн лесоно да я завладѣе когато я нагази още едикъ.

П. Ами нашити, какъ сѣ ся бранили въ това толко чясто нападаніе на Гръцити?

О. Самуилъ накаралъ да оградить съ оконы (хендеци) мѣстата Цимбръ и Клейдъ, прѣзъ гдѣто минували Гръцити; Тамъ той поставилъ и стража, а самъ съ войскѣтъ си стоялъ изодзадн, та пазилъ.

П. А съ това срѣдство можилъ ли е да сполучи, за да ся отбрани?

О. Въ начало много добрѣ сполучилъ, нѣ испослѣ пакъ го разбили; зацото когато въ 1014 л. ся появилъ Василь съ войскѣтъ си вторый пѣтъ, неможилъ да прѣмине; понеже който Гръкъ ся показалъ на окопа, веднага падвалъ отъ Българското орѣжіе. Най-послѣ Василь ся отчаялъ и мыслилъ да ся върне, когато военачалникътъ му Нивыферъ Ксифа открылъ мѣсто за прѣминуваніе прѣзъ планинѣ Валасвитѣ (а), отъ гдѣто Гръцити нападнѣли ненадѣйно на Българыты изодзадъ, на 29 Юнія, та ги поразили и поробили. Тогази Василь, когото нарѣкли Българоктопъ безчеловѣчно и звѣрскы извадилъ очиты на 15 хылады душъ Българы, като оставилъ

съ по едно око на сто по единъ, и ги пратилъ Самуилу, който като си видѣлъ храброты войници въ това плачевно състояніе, отъ жалостъ ся изумилъ, падналъ на земятъ, разболѣлъ ся много злѣ, и отъ тѣжы умрѣлъ подиръ два дни.

РАДОМИРЪ.

П. Кой ся въцарилъ слѣдъ Самуила?

Когато умрѣлъ Самуилъ (13 Септемврія) на Българскыя прѣстолъ възлѣзълъ Сынъ му Радомиръ, който ся наричалъ и Гавраилъ, и царувалъ само една година.

П. А защо царувалъ Радомиръ толко малко и кой ся въцарилъ подиръ него?

О. Понеже пратеныгы още, когато былъ живъ Самуилъ войскы въ Солунъ, сполучили да надвѣять на тамошныя Гръкъ управитель, Василь ся разсърдилъ много, и начналъ да напада много варварскы на Българія, гдѣто влѣзълъ кадѣ Струмица (Иструмджа) заедно съ войводжтж си Теофилакта, когото пратилъ, та испогорилъ въ планинжтж оградыты около града; нъ Българити сгацили тамъ въ една клисурж, та му разбили войскыты, и него самага убили. Василь, когато ся научилъ за това, отишълъ въ Загоръ, и тамъ завладѣлъ града Меленикъ, и подиръ малко врѣмя -- и градоветы. Прилѣпъ и Стипюнь; Отъ тамъ той отишълъ въ Бидинъ, и покорилъ побуненыты Българи изново (1015 л.). Тогава Радо-

миръ му ся молилъ за миръ, нъ той го непослушалъ, нападнълъ на Мѣленъ (а) та му срутилъ стѣныты и го завладѣлъ; Изгорилъ града Нотія (б) и уцвилъ най-първыи Радомировъ свѣтникъ, Долициана Кукана, Мыленскжтж княгыня, Елицж, князь Петра Долѣпа и много други чиновници, та ги пратилы съ войскыты имъ въ Анадолъ; И подиръ малко врѣмя отъ това, Аароновый внукъ Иванъ Владисливъ убилъ Радомира, когато былъ на ловъ (1015 л.) и ся въцарилъ на мѣсто него.

ИВАНЪ ВЛАДИСЛАВЪ.

П. Какво направилъ той царъ, когато възлѣзълъ на прѣстола.

О. Понеже царството было вече на изгубваніе, той писалъ на Василя, та му казалъ, че ще го припознава за Господаръ, само да го остави да царува.

П. Ами Василь да ли го е послушалъ?

О. Послушалъ го, и ся дръпнълъ войскыты изъ Българія, като потвърдили това и сы писма; нъ послѣ, когато видѣлъ че Иванъ ся готвялъ за бой, разбралъ, че го излѣгалъ, та ся разсърдилъ и ударилъ пакъ на Българія, гдѣто опустошилъ много мѣста, и изболъ очиты на плѣненыты; отъ тамъ отишълъ та завладѣлъ Скопіе, и послѣ прѣминжлъ въ Пелагонія (а), гдѣто оставилъ нѣколцина отъ войскыты си да я плѣнятъ, и самъ потеглилъ за Охридъ; нъ понежи

Българскій войвода му разбилъ войскыты въ Пелагонія, той ся върнѣлъ да го гони, и отишълъ въ Солунъ, а оттамъ въ Масинополь, (б) отъ гдѣто си пратилъ пълководциты, Давида Арианти, та прѣзѣлъ Термицѣ (в) около Струмицѣ, и Ксифа — за Триадицѣ та завладѣлъ сичкото ѿ поле, и усвоилъ града Бойонъ (г) гдѣто на 1016 л.) му отишълъ на помощь Василь самичкѣ, та нападнѣли на твърдинятъ Перникъ (д), която обсаждали цѣлы три месеци, и като немогли да я земѣтъ, Василь ся върнѣлъ пакъ назадъ да прѣзимувать.

П. А когато ся изменила зимата какво посѣдувало?

О. Щомъ ся испролѣтило (1017 л.) Василь нагнѣлъ пакъ въ Българія, та завладѣлъ крѣпостѣтъ Лхъ (е), и плѣнилъ Пелагонія, на която плячкыты раздѣлилъ съ Руссыты, които му дождали на помощь. Оттамъ пѣкъ трѣгнѣлъ за Басторія, нѣ усполучилъ да я приземе.

П. Ами между тѣя уснѣхы, что направили Гръцити, да завладѣвать, Владиславъ какво е правилъ?

О. Той поканилъ Печенѣгыты на помощь, и му ся обѣщали; тѣи и войвода Кракра ся приготвилъ за бой; нѣ Гръцити научили това, па ся дрыпнѣли и тѣ, да ся приготвятъ подобрѣ, и сполучили да отвърнѣтъ Паченѣгыты, да не дождатъ Владиславу на помощь. Тогавъ ся върнали пакъ въ Българія, прѣзѣли укрѣпеныя градъ

Сѣнинѣ (а); нападнѣли на Владислава, та му разбили войскѣ-тѣ, и ся върнѣли въ Царп-градъ съ много грабежѣ.

П. Ами съ това завръщаніе на Гръци-ты, не ли ся е прѣкратила вече войнѣ-тѣ?

О. Нѣ; защото щомъ замнѣлъ Василь, Владиславъ нападнѣлъ на Гръци-ты, та прѣзѣлъ Драчѣ, който му станѣлъ много скѣпъ, защото раненъ злѣ въ това сраженіе, паднѣлъ та умрѣлъ (1018 л.)

П. Ами като умрѣлъ Владиславъ какво станѣло?

О. Василь съ войскы-ты си налулъ веднага пакъ въ Българія, гдѣто останѣлий безъ главѣ народъ ся прѣдавалъ неволно на неприятеля, който цѣлы 19 години не го былъ оставилъ на мира; Не побѣденый до сега управляванъ отъ Кракра градъ Перникъ ся прѣдалъ и той, и като него още и 55 други градица, а най-послѣ и — Пелагонія (а), Моравице (в), Лшена (б) и Струмица испаднѣли въ грѣцкы рѣцѣ.

Забѣлежка. Нѣкои си казватъ, че когато отивалъ Василь за Струмицѣ, Българскій Архиепископъ Давидъ му далъ писмо отъ Царицѣ Марія, Владиславовицѣ, който му ся обѣщавала съ него да му прѣдаде Българія съ нѣкаквы условія. Както и да е сега вече Българско-то царство паднѣло.

П. Ами подирѣ тѣзи завладѣнія какво посѣдувало?

(а) Область на Сѣверъ въ Македонія, сега около Бытоля.

О. Василь все слѣдувалъ да завладява, гдѣто най-послѣ влѣзълъ и въ столицѣ-тѣ Охридѣ много свободно. Тамъ той обралъ сички съкровища, драгоценности и вѣнциты на българскыты царіе; пріялъ съ честь овдовѣлѣтъ царицѣ съ шестьтъ нейны дщери и роднины, а тримата ѿ сынове побѣгнали въ планинѣ Тморъ (а). Тѣй и отъ българскыты голѣмци: Богданъ, Миробичъ, Несторица, Зарица и Доброславъ припознали Василѣ за Господаръ, та ги оставилъ пакъ на службыты имъ и синоветы имъ; само Николче и Ибасъ останѣли съ войскыты си и ся непрѣдали, нѣ и скали още да си запазвать отечеството. Василь обаче пратилъ войскѣ да ги гонятъ нѣ само тѣхъ, нѣ и тримата Владиславови сынове, отъ които по голѣмый Прѣсіамъ ся прѣдалъ, та го уловили, а спроти него ся прѣдали и другыты му братія; подиръ малко врѣмя уловили и Николча, а Ибасъ все обыкалялъ по горыты, гдѣто Василь отишълъ самъ да го гони и прѣминува съ добро, че ще го направи ушь Патрицій; нѣ той го неслушалъ никакъ, до когато най-послѣ Охридскый управитель Евстатій, когото Василь наговорилъ, го уловилъ, защото той слызалъ при него по някога като при Българинъ братъ, и го прѣдалъ на хората си, които го вързали, и го завѣли тайно отъ войскѣтъ му при Василя, който накаралъ да му извадятъ очыты, и го ударилъ на тяжкы мъкы за примѣръ на другыты отечестволюбивы Българи. И это тѣй въ (1019 л.) Василь прѣзълъ Българія,

която отстанѣла подъ властью му до (1040 л.), и негли бы могла да ся освободи по рано, ако Василь не былъ поставилъ толко войскы да я пазять.

ПОВДИГАНІЕТО НА БЪЛГАРІЯ.

П. У какво положеніе останѣла Българія, като си изгубила свободѣтъ?

О. Тя ся управлявала отъ грѣкы князове, отъ кои прѣвъ былъ Константинъ Дюгенъ; и по сѣдилищата, законыты, и писалищата ся вмѣнялъ грѣкый языкъ, който непріѣло само Духовенството, и си останѣло да ся моли Богу на своя языкъ, за по скорошнето си избавленіе отъ грѣкото шго.

П. Ами тія грѣкы властители, какъ сѣ ся владали съ народа?

О. Наложили му много по тяжкы данци отъ тыя, които плащаль когато былъ свободенъ. Българинѣтъ былъ принуденъ да плаща съ пары за сичкѣтъ си движимѣ п недвижимѣ стоѣж, а на паръ волове по кринѣ жито, и ведро вино, които ако нѣмалъ, зимали му злато, ако ли нѣмалъ и него, то му продавали воловиты и добытъка, и съ това намѣсто да го огнѣтять, както си мыслили Грѣцити, та да го владѣять вѣчно, то го смыслили по-скоро за изгубенѣтъ му свободѣ, и го насърчили да си я пожелае пакъ, и да скочи по скоро ерѣциу неспоснѣтъ за него власть на чуждыты тираны, и да ся освободи изново.

П. Ами кой ги накараше най-напредъ да се побунтватъ?

О. Самуиловый внукъ, на Радомира сынъ му, Петъръ II Долянъ, когато Гръцци, когато плънили Мьгленъ, были отвели въ Царь-градъ робъ, и послѣ сполучилъ да побѣгне и да дойде да си избави отечеството, гдѣто, чомъ стъпилъ, повелъ отъ сѣкъ странъ и градъ, прѣзъ гдѣто поминжалъ подиръ си наостреныя народъ който го посрѣщалъ съ голѣмъ славъ, и ламтялъ на тумбы тумбы подиръ него, до-гдѣто ся натрупали довольно души за свободжтѣ на своето отечество.

П. А когато ся подигналъ вече народътъ, какво послѣдувало?

О. Петъръ го повѣлъ изъ границата, като начнахли отъ Струмицъ, и изсѣкали Гръцкыты управители, които за да възвръжатъ народа отъ намѣреніето му, хванали да го лъжатъ, че Петъръ ги ужь былъ излъгалъ, че былъ отъ царскъ ложъ; нъ това нищо имъ непомогнало, защото Българинътъ былъ рѣшенъ вече да трепи Гръци. А когато вече бунтътъ са распространилъ вродомъ, и успѣлъ отъ Струмицъ до Охридъ, то Българити си провъзгласили за царь Петра (1040 л.)

ПЕТРЪРЪ II ДОЛЯНЪ.

П. Какво направилъ Петъръ, когато възлѣзълъ вече на Българскыя прѣстолъ?

О. Догдѣто си мислилъ какъ да освободи цѣлъ Българія, дошло му извѣстіе, че и оныя Българе, които населявали Драченскыты страны, ся подигнали по прѣдводителството на Тахомира, и нападнали на Драчъ, та изгонили Гръцкыя управитель Михаила Дермоканта, и си провъзгласили за царь начальника си Тихомира, и тѣй Българити ся раздѣлили на двѣ страны: Долянова и Тихомирова.

П. Тогава Долянъ какво направилъ?

О. Той понеже прѣдвиждалъ, че това раздвоеніе може да произведе междуособенъ бой изъ народа, писалъ Тихомиру да са събержтъ, та да си раздѣлятъ царството, което и станжло; защото двамата Господари ся събрали заедно съ първенцити си и войскыты си.

П. Кажѣте сега пакъ, какъ ся раздѣлило това новоподигнато царство?

О. Долянъ излъзълъ посрѣдъ натрупаныя народъ, който чикалъ съ любопытство да види, какъ ще стане тая дѣла, и му рѣкълъ: Българе! Азъ оставямъ коронжтѣ на рѣцѣты Ви, да си изберете сами Господаръ. Вы знаете, че никога Българското царство не е было раздѣлено, та и сега не може да бжде. Ако искате царь, прѣдпочтѣте по-добрѣ единъ малкъ войнъ отъ Самуилова внукъ; Ето! Азъ Ви поставямъ за царь Тихомира, а менѣ земѣте живота! На това Доляново прѣдложеніе, народътъ извикалъ отъ вредъ: "Да живѣе Долянъ! Да

живѣе! Долянянъ е нашій царь:" и тѣй Долянянъ оставялъ царь, а Тихомира убили.

П. Подиръ това всеобщо избиране, какво направилъ Долянянъ?

О. Той си събралъ сичежтѣ войскѣ, и тръгналъ камъто Солунъ, гдѣто былъ слѣзълъ вече Гръцкый Императоръ Михаилъ IV Пафлагонъ, който, като наближили Българити, побѣгналъ отъ страхъ въ Цари-градъ, и си оставилъ съкровището и драгоценныи нѣща на Михаила Ибаса, (брата на ослѣпеня Ивана Ибаса,) който му былъ вѣренъ и възведенъ на чинъ, за да му ги занесе отподиръ; нъ той като родолюбивъ Българинъ, ги зѣлъ наедно съ Катонита, и ги занесълъ Доляню, който ги приялъ благодарно, а него поставилъ управитель на войскѣтѣ си въ Солунъ.

П. А слѣдъ това Долянянъ кадѣ отишълъ?

О. По напѣдъ пратилъ въ Епиръ войводѣ Каткана, та прѣзълъ Дерахумъ, а въ Ахайя — Антима, та разбилъ тамошнѣтѣ гръцкѣ войскѣ, пжкъ той послѣ самъ прѣмнилъ та завладѣлъ други мѣста. Тогава ся подигнали Българити и въ Никополь, та ся освободили, и го прѣпознали; същето станжло и по други мѣста, които все ся присъединили съ нововъзраждаемото българско царство, и тѣй Българія малко по малко начивда да ся усилюва, чтото твърдѣ скоро можяла да постигне първото си могъщество, ако вътрешны несъгласія не бы я прѣдали изново неприятелю.

П. А каквы несъгласія сѣ были тѣя, и отъ какво сѣ произлѣзлы?

О. Владиславовый братъ Алузіянъ, вторый Аароновъ сынъ побѣгналъ отъ Цари-градъ, та дошълъ при Доляна, който го приѣлъ добръ, и го поставилъ прѣвъ по себе въ царството си. Подиръ малко врѣмя го пратилъ съ 40 хыляды душъ войскѣ въ Солунъ, срѣщу Императора, който былъ слѣзълъ да нападне Българія. Тамъ прѣди да ся ударять, Гръцити го нападнѣли ноцемъ, та избили и зловили около 15 хыляды душъ отъ войскѣтѣ му, и Алузіянъ съ останѣлѣтѣ ся върнѣлъ много посраменъ при Доляна; нъ отъ день на день обеспокояванъ отъ тоя толко голѣмъ за него срамъ, намислилъ да свали Доляна отъ прѣстола, и да ся възари той, та давно ся покаже по достоенъ прѣдъ народа когото убѣждавалъ и ся трудялъ да му доказва, че ималъ по голѣмото право да царува той, както сполучилъ най послѣ да убѣди еднѣ часть отъ него и да си състави партія.

П. А отъ тѣя партіи, какво ся породило?

О. Отъ непрѣстанныи имъ распри, кой да царува? най-послѣ Алузіянъ сполучилъ да ослѣпи Доляна, като го повикалъ ушь на гости, и тогази ся заловили на по-голѣмы прѣспирни, раздоры, и несъгласія, които подали причинѣ на Гръциты да нападнѣтъ пакъ на Българія.

П. Тогава какъ ги пверѣщили напшти?

О. Недостойный и перястый Алузіянъ имъ ся прѣдалъ тогава заедно съ привѣрженциты си; и ослѣпеня Доляна уловили и го отвели робъ,

и Гръцити навлезли тогава въ останалитѣ безъ главѣ Българія, что вредомъ ся дѣрала отъ раздвоенныя духове, и разбыли Михаилъ-Ибасовитѣ войскѣ, и като-речи покорили цѣло царство. Тогава Императорьтъ си поставилъ въ него своты управители, на ся върнулъ въ Царь-градъ съ много робы, между които были, Долянтъ, и Ибасъ (1041 л.).

П. Ами подиръ това Българія какво станѣла?

О. Тя останѣла въ подданничеството на Гръциты, които си поставили князевы: Никыфора, Гарангина, Доміана, Доласена, Никыфора и Бриена за управители, връхъ които, Българити, като ненаучени, да имъ ся покоряватъ, ся подигаали много пѣти, и въ 1071 л. сполучили да отнемѣтъ нѣкои мѣста, и да си поставятъ за царь Бодина, сына на българскыя управитель Михаила.

П. Какво направилъ Бодинъ, като го провъзгласили за царь?

О. Той събралъ войскѣ, и ся билъ довольно врѣмя съ Гръциты, които най-послѣ при Таниумъ го разбили и уловили заедно съ голѣмциты му, та го заточили въ Антиохія, а Българити имъ останѣли подданици пакъ до 1186 л. когато ся захванѣли пакъ да ся освобождаватъ, догдѣто достигнѣли изново до пѣрвѣтъ си славѣ, както ще видимъ въ слѣдующыя періодъ на Българскѣтъ Исторія.

ПЕРІОДЪ ЧЕТВѢРТЫЙ.

Отъ освобожденіето на Българія до прѣзیمانіето ѝ отъ Турциты (1190 — 1481 л.).

Въ тоя періодъ ще видимъ, че падналото Българско царство ся подновява пакъ чудесно, и че достига до прѣжнятѣ си славѣ, и да ся равни съ най силныты Европейскы Държавы. Книжницата му са развива още по хубаво, и народьтъ ся просвѣщава, догдѣто е живѣлъ въ сѣгласіе; нъ чомъ исчезнѣло сѣгласіето, царството начинѣло да ослабва пакъ, догдѣто най-послѣ раздорити го поднесли на Османскыты Султаны, подъ властѣта на които. Българскіятъ народъ днѣсь живѣе и добрува.

ВЪЗРОЖДЕНІЕТО НА БЪЛГАРІЯ.

П. Кое подало причинѣ, да ся възрожди Българското царство пакъ?

О. Беззаконното огнѣтеніе на Гръциты върху Българското Духовенство, кое тѣ искали да покорятъ подъ властѣтъ си, както имъ были покорили и политическото правленіе; За това тѣ начинѣли да нарушавѣтъ основанѣтъ Българскы още отъ Бориса независимѣ Иерархія, и най-на прѣдъ ся заловили да истребятъ Българскыя языкъ отъ Църквыты, а послѣ да гонятъ книжницѣтъ и нейныты защитници, та на Българыты тогава домѣчнѣло най-много, чтото немогли вече да търпятъ неспособнѣтъ Гръцкѣтъ власть върху си, нъ ся рѣшили по Божіе вдѣхновеніе да ся освободятъ отъ нея.

П. А защо по Божіе вдъхновеніе, и кому са вдъхнало това, да станжтъ, да се освободятъ изъ това Гръцко тиранство?

О. За това народното прѣданіе ето какво казва: Тогашии Българскій Патрикъ Иванъ, който живѣлъ въ Търново около XII вѣкъ, и былъ святъ челѣкъ, ся молилъ Богу непрѣстанно да избави народа отъ Гръцкото робство и озлобленіе, догдѣто единъ день, когато ся молялъ, Богъ му пратилъ Св. Великомученика Димитра, та му рѣкълъ: “Богъ помянъ домъ и родъ царей Българскыхъ, и посла мя, съ заповѣдія, да благовѣстиши възобновленіе Българскаго царства, и да миропомажеша царя Асѣня: Господъ же бжедегъ съ нимъ и възстановитъ скиптеръ его.”

П. Какво направилъ тогава Патрикъ Иванъ?

О. Пратилъ съгласно съ Божіятъ заповѣдъ, та повикалъ отъ Влашко двамата Братія, Асѣня и Петра, които были отъ Радомировото плѣмя, та дошли, и за спомянъ на това вдъхновеніе, захванжли да градятъ въ Търново великолѣпенъ Храмъ на Св. Димитра, който най-послѣ ся и свѣршилъ, и трябало вече да ся освяти.

П. Ами какъ го освятили?

О. Когато да стане тоя обрядъ, Патрикътъ повикалъ сичкыи Българскы епископы, и много народъ, па слѣдъ обряда на освѣщеніето, той казалъ народу, че Богъ му повелилъ чрѣвъ Св Димитра

да вѣнчѣ Асѣня за царъ; За то зѣлъ вѣнецъ и и багряницъ, та го вѣнчалъ, и веднага зарадованный отъ това народъ начнжлъ, да выка велегласно: “Да живѣе Асѣнь царъ на многая лѣта! Асѣню царю Българскому многая лѣта! и Ивану Блаженнѣйшему Патрику Търновскому и всея Българіи на многая лѣта!!! И подиръ това ся расчюло вредомъ по народа изъ Българія, какво Богъ вече искалъ нейното освобожденіе, та ся распалили духоветы, заловили ся вси за оружје, и възстаніето са появило, като подало пръвъ примѣръ за това Търново.

АСѢНЬ I.

П. А като ся вѣцарилъ Асѣнь, какво послѣдувало?

О. Чтомъ ся вѣцарилъ той (1186 л.) събрало ся довольно войскъ подъ народныя прѣнорець, и Асѣнь я повелъ заедно съ брата си Петра срѣщу непріятеля, па ся заловили на кървави борбы за свободжтъ на своето мило отечество.

П. Гдѣ най-напрѣдъ ся сбили тия освободители?

О. Въ самото си отечество, за да изгонять изъ него Гръциты, и да го освободятъ отъ тѣхъ а послѣ нагнѣжли въ Тракия, та я опустошили, когато Императоръ Исаакъ излѣзълъ на срѣщъ имъ, та ги

накаралъ да ся върнѣтъ пакъ въ България, и отъ тамъ прѣминѣли въ Влашко.

П. А защо ся прѣминѣли въ Влашко?

О. За да ся приготвятъ тамъ, и усилятъ още по-добрѣ, като прибрали при войскыты си и отъ Власыты, та че послѣ прѣминали пакъ въ България отъ гдѣто нападѣли нечаянно на Гръциты, които си мыслили вече, че ты разбѣли и смирили, та разбили една часть отъ испратенѣтъ на срѣщѣ имъ Исааковѣ войскѣ, и другѣтъ накарали да бѣга; нѣ прѣзъ пролѣтътъ (1188) Исаакъ дошълъ на срѣщѣ имъ самъ, та ударилъ укрѣпеныя градъ Любиць (а), и подиръ три мѣсячнѣ напразно обсадѣ, Асѣнь го накаралъ да ся върне въ Цариградъ, гдѣто като отивалъ, Българиты го наскочили изъ клисурыты на Старѣ-Планинѣ, та му убили войскѣтъ, и той едва сварилъ да побѣгне.

П. Ами подиръ това разбиваніе на Гръциты, какво послѣдувало?

О. Българиты имъ прибрали сичкото богатство, изловили много роби, и ся заключило миръ, по условіята на които Асѣнь трябувало да прати въ Цариградъ залогъ най-малкыя си братъ Ивана, пакъ Гръцити да припознаять независимостѣтъ на ново-възрожденото Българско царство, което тогава ся простирало по цѣлѣ България, въ Влашко, за то сѣ имали и Власы войници.

П. Колко врѣме траялъ тоя миръ, и съ какво ся занимавалъ Асѣнь, прѣзъ това мирно врѣме?

О. Той траялъ цѣлы четыре години, и прѣзъ тѣхъ Асѣнь ся занимавалъ съ вѣтрешный урядъ на своето царство: Прѣзъ това врѣме той си устроилъ правленіе въ сѣщия порядкъ, какъвѣто имало на славното Симеоново врѣме; Насърдѣчалъ Търновскыя Патрикъ Теофилакта, да ся старе за развитіе на книжницѣтъ, на коя обработателити не были помалко отъ тыя на Симеоновото врѣме. По-знаменити отъ тогашныты Българскы писатели, что сѣ ся издрили до сега были: Патрикъ Теофилактъ който написалъ разны съчиненія върху Латинныты, и житіе то на Тиверіополскыты мѣченици; Послѣ него Търновскый Патрикъ Евтимъ който написалъ житіе то на Св. Пятѣ, и другы много, на които имената не ни сѣ още открыты. — Въздигналъ много църквы, училища и монастыри нѣ само въ своето царство, нѣ и въ Св. Горѣ, гдѣто замѣнилъ Гръцкыя языкъ при Богослуженіе съ Българскыя; узаконилъ да ся дава изъ царскыты съкровища на бѣдныты милостыня; — Прѣобърналъ Власыты отъ Католици—на православны, и имъ въвелъ при Богослуженіе Българскыя языкъ намѣсто Латинскый, и другы много таквы олжшенія въвелъ по своетѣ държавѣ до 1192 л. когато ся развалилъ склоченый миръ съ Гръциты.

П. Ами тоя миръ защо ся развалилъ тѣй скоро?

О. Защото Българити немогли да ся стѣрпять, да не навлѣзѣтъ въ Имперіятѣ; за да я о-

пустошавать, та Исаакъ ся ядосалъ и отишълъ да ги бие; нъ тѣ му разбили войскѣтъ, и на смалко остало да утрепять и него. Въ 1193 л. пакъ, Асѣнь имъ отиѣлъ нѣколко мѣста, нъ тѣ подирь си ги зѣли пакъ, и въ 1194 л. Исаакъ пратилъ полковника си Ивана, да ги испяди съвсѣмъ изъ земятъ му; Асѣнь обаче му надвылъ като го разбилъ при Аркадиуполь, (а) та Исаакъ ся расърдилъ повече, и събралъ голѣмъ войскъ, повыкалъ и Маджарыты на помощь, на когато вече ся готвялъ да налуе въ Българія, противници му го свалили отъ прѣстола, и намѣсто него въздарили брата му Алекса, който догдѣто поукроти станѣлти въ Цари-градъ по причинѣ на Исааковото сваяніе, смѣщенія, нашити ся възползували отъ случая, та завладѣли много мѣста по Тракия и Македонія, гдѣто все не прѣставали отъ да опустошавать, догдѣто Алекса испратилъ Асеню посланници да го моли за миръ.

П. Ами склонилъ ли е Асѣнь да ся примирятъ?

О. Нѣ; а имъ ся отказалъ гордо, чтото Алекса ся ядосалъ, та си пратилъ военачалника Исаака и други войводи съ 27 хыляды души войны въ Българія, за да си отмести; нъ Асѣнь излѣзълъ, та ги прѣсървѣнѣлъ кадѣ Амфинолистъ (а) и Сересъ, гдѣто всичко опустошилъ и му за-

(а) Люле-Бургасъ на Ю-Истокъ отъ Едрене.

(а) Градъ въ Македонія на Югъ, при р. Струмъ.

владѣлъ околноститы, догдѣто го нападнахъ Гръцити, срѣщу които ся обърнѣлъ пакъ тогази, та ги разбилъ, военачалника имъ Исаака уловилъ, обковалъ го въ желѣза и го пратилъ въ Търново, гдѣто ся прибралъ и той подиръ малко врѣмя, за голѣмо негово и народу злощастіе защото тука го сварила нечаянно смъртъ, отъ коя той ся неуплашилъ въ толкози боеве никакъ.

П. А отъ каква смъртъ умрѣлъ тѣй нечаянно Асѣнь?

О. Велможята му Иванко го убилъ въ същия му палатъ, гдѣто Асѣнь го былъ призовалъ, да го угости.

П. Ами защо го убилъ тѣй, и кой го накаралъ?

О. Плъненый Гръцкы войвода Исаакъ, като немогълъ другоаче да си отмести, наговорилъ Иванка да го убие, и го научилъ какъ да стане вмѣсто него Царь. А славолубивый Иванко прѣстанѣлъ на това веднага, като си разказалъ намереніето и на братіята, и на пріятелиты, что были все чиновници въ Търново; па още нескрѣлъ това и отъ царскѣтъ дщера, като я прѣмамилъ, и ѣ ся обѣщалъ да ѣ земе и да стане царица, та да му помогне и тя въ това съзаклятіе срѣщу бащина ѣ животъ, кое като немогли да укрѣять, Асѣнь го научилъ.

П. А защо, когато го научилъ непрѣварилъ злото, и да си накаже убійцѣтъ?

О. Той мислялъ вече да го улови, и за това го повыкалъ ужъ на гости въ палата си, гдѣто

былъ заповѣдалъ, да го убіять; нѣ Иванко го прѣварилъ, чтомъ влѣзълъ при него, извадилъ си веднага скрытыя ножъ, и ся спустилъ, та проболъ царя, който умрѣлъ още прѣзъ ноцѣтъ! Тогава Иванко, комуто хората были оградили двореца, и избѣли мнозина отъ царскыты стражари, прѣсвоилъ двореца, а подиръ малко врѣмя и сичкото Търново (1195 л.)

П. Ами кой наслѣдилъ прѣстола, подиръ като убили Асѣна ?

О. По малкый му братъ Петъръ, който чтомъ ся научилъ, че убили брата му, веднага повелъ царскыты войскы камъ Търново, та го отиѣлъ; разбилъ му освителити, а убійцата едва сварилъ да побѣгне въ Цариградъ заедно съ братіята си. Двамата наслѣдници на Асѣна който царувалъ само 9 години, понеже были още малкы, то ся въцарилъ намѣсто тѣхъ братъ му.

ПЕТЪРЪ III.

П. Колко врѣмя царувалъ Петъръ ?

О. Той, слѣдъ като покорилъ Иванковыты приверженици, царувалъ мирно само 6 години, догдѣто убили и него, като брата му Асѣна.

П. Ами него кой убилъ ?

О. Единъ другъ Българинъ, когото накаралъ пакъ същый му братовъ убійца, който макаръ и да былъ въ Цариградъ, никакъ нестоялъ миренъ.

П. Ами кой ся въцарилъ подиръ Петра ?

О. По малкый неговъ братъ Иванъ, който былъ въ Цариградъ залогъ, и побѣгнулъ отъ тамъ още когато ся развалилъ съ Грѣцкыты Мира, та си дошълъ при братіята, които го имали за пръвъ отъ свонты съвѣтници.

ИВАНЪ.

П. Кога ся въцарилъ царъ Иванъ, и какво направилъ подиръ въцаряваніето си ?

О. Иванъ или Иваница, нареченъ още и Бало-Иванъ, и Иоанкый ся въцарилъ слѣдъ убиваніето на брата си Петра (1201 л.), и ся загрыжилъ веднага да утвърди мира изъ своето царство, та да го избави тѣй отъ опасностьтъ отъ каквѣто ся заплашвало.

П. Ами въ каквѣ опасностьъ было изложено тогази Българското царство ?

О. Кръстоносциты, что Папыты подигали, да отивать, да отнимать отъ Турциты Св. мѣста въ Іерусалимъ, като ся подигали да вървать, случвало ся да минувать и прѣзъ Българія, която понеже мысляли за Еретическѣ земля, правили и голѣми пакости: обирали църквы, монастыри, и разграбували села, които много-пхти излизали подиръ имъ на потери, да ги гонять и біять; Още той (Иванъ) ся беспокоилъ и отъ братоубійциты си Иванка и брата му Митра които не-

прѣставали да си зломыслятъ на отечеството, срѣщу кое тѣя нехрани-Майковци были приготвили даже и дружинѣ да го нападнатъ.

П. А какъ ся е избавилъ царь Иванъ отъ тѣя беспокойствія ?

О. За да ся избави отъ кръстоносци, той намислилъ да са спрїатели съ Папѣ Инокентія III, който тогава былъ душа нѣ само на религиозны-ты, нѣ и на политическыты работы въ Европѣ, та му пратилъ въ 1203 л. посланникъ, и го изигралъ като му казалъ: че ужъ желалъ да станѣтъ Българити Уніати, та Папата ся благодарилъ много, обыкилъ Българыты толко, чтого ты мислялъ вече готови да ся покатоличятъ; нѣщо, за кое Римската църква ся е мъчила още отъ когато сѣ ся покрѣстили, както и до днесъ ся мъчи, безъ да знае колко я мразятъ Българити, и глѣдѣть на нея, като на Еретику.

П. Ами защо Иванъ не е заплашилъ съ оржїето си тѣя Католици, а е приближилъ на измамѣ и кытросъ ?

О. Защото ако не направалъ тѣй, царството му было въ опасность да ся затре, както ся изгубило и Византїиското, като ся опрѣли Грѣцити на Френциты кръстоносци, които ты нападнѣли тогава, та завладѣли Царь-градъ, и си поставили тамъ за царь Балдуина, (1204 л.) комуто послѣ Царь Иванъ пратилъ посланникъ, да му честити царство, и да му попроси прїятелството.

П. Ами Царь Иванъ, какъ ся избавилъ, отъ царевїициты, които го застраивали толко ?

О. Иванка, който естестественно былъ лошъ челѣкъ, прѣди да си нападне на отечеството, го уловили за лошевиныты му Грѣцити, и го хвърлили въ тъмницѣ, гдѣто умрѣлъ отъ мъкы; Пѣкъ брата му Митра, който ходилъ въ Россія за помощъ, когато ся вържалъ съ Руссыты, та нападналъ на отечеството си, Царь Иванъ излѣзълъ, та го уловилъ и убилъ, и Русыты му изгонилъ, и тѣй ся избавилъ отъ своиты неприятели.

П. Кажѣте сега пѣкъ, какъ прїѣлъ Балдуинъ Българскыя посланникъ, что отишълъ да му честити ?

О. Той го прїѣлъ много горделиво, и му казалъ съ прѣзрѣніе, че Българскыи царь не требувало да му праща посланникъ, нѣ самъ требувало да иде да му честити и да му ся покори като на Френскыи Императоръ; нѣ тѣя му горды думы го накарали, да си изгуби скоро живота, и новосъставеното Френско царство да пострада злѣ отъ Българското оржїе, защото Иванца ся разлютилъ, та си събралъ войскыты, и излѣзълъ да го бие.

П. Ами гдѣ ся сбили най нагрѣдъ, и кой спечалилъ побѣдѣтъ ?

О. Двамата неприятели ся срѣшили кадѣ Едрене, и ся ударили толко распалено, чтого подиръ едно странно кръвопролитїе Българското оржїе вѣстѣвжествувало: Българити разбили

Френцити, плънили мнозина отъ тѣхъ роби, да-же и самыя имъ царь Балдуина, когото Иваница накараше да обковжеть въ желѣза, и да го отведжеть въ Търново, гдѣто го запрѣли въ тъмницѣ (1025 л. Април. 3-ий; пжкъ той потеглилъ, та призѣлъ Пловдивъ, Сересъ и Верея, които, като оставилъ една часть отъ войскыты си, да ги вардятъ, вър-нѣлъ ся като побѣдитель славно въ Българія, гдѣто догдѣто стоялъ та си почивалъ, казали му, че Френцити които разбилъ, и кои още пазяли Цари-градъ, Родосто и Силиврія си избрали другъ царь Ханри, който отъ страхъ да ги недовер-шатъ Българити до сушь, писалъ на Западъ за помощъ, съединилъ ся още и съ Гръциты, на нападѣли, та си отиѣли нѣкои отъ мѣстата, что былъ завладѣлъ отъ тѣхъ Иваница.

Ц. Какво направилъ сега, когато чулъ това царь Иваница. ?

О. Той ся разсърдилъ много, и веднага на-каралъ, да исколятъ сичкыты Френци, что были въ Търново роби, а Балдуину да отрѣжять гла-вжтѣ, и да ѣ земжть черепа, съ който, казватъ, че пили здравница, както съ Никифоровыя; рж-цѣти и краката, че да му хвърлятъ трупа въ единъ трапъ, за да го изяджть кучетата. Подиръ това пжкъ си повелъ войскыты, и нападѣлъ съ голѣмж ярость, та поразилъ безмилно и Френ-циты, и Гръциты които капями като круши отъ оржѣето на разяреня Българинъ, който нака-ралъ още да съборять и крѣпоститы на завла-

дѣниты градове: Пловдивъ, Ираклія (а), Траяно-поль (б), Макрумъ, Клавдіополь (в), и други на които жителиты изробилъ, и ги прѣселилъ въ ненаселенжтѣ ся земля Влашко.

П. Ами подиръ тѣя побѣдѣ, какво по-слѣдувало ?

О. Гръцити ся съгласили пакъ съ Френци-ты да ся опржть Ивану, та си поставятъ за Господарь Тодора Бранасса които Гръцити дали да управлява Едрене и Димотикѣ, что Иваница отишьлъ та обсадилъ веднага. Тогава Гръцити начнѣли, да му ся молятъ да ги прости, и му ся обѣщавали, да му ся покорять; нъ той ги непослушалъ, за това поискали отъ Ханри по-мощъ, който незабавно трѣгнѣлъ съ войскыты си камъ Демотикѣ; Иваница обаче ся отте-лялъ вече, защото Тодоръ Ласкаръ, царьтъ на Азіатскыты Гръци му пратилъ посланникъ да свържять съюзъ противъ Френцити (1207), ко-гото и свързали.

П. Ами като свързали съюза какво станжло ?

О. Иваница си събралъ войскыты, и ги раз-дѣлилъ на двѣ, на пратилъ половината отъ тѣхъ за Цари-градъ, и съ другжтѣ половина самъ трѣ-нѣлъ за Едрене; нъ не ся минжло много, и Лас-каръ ся примирилъ съ Френциты, на ся отмет-нѣлъ отъ съюза, и тѣй Иваница, комуто то-

(а) Ерекли или Перинтъ, градъ около Византія; (б) Орикова при полыты на Доспатскы планины на Ю-Западъ отъ Едрене; Боли на югъ отъ Ерекли.

гава донесли главѣтъ на Солунския кралъ Монферата, что пратената тамъ Българска войска побѣдила, станѣлъ та отишѣлъ, за да довърши понапрѣдъ тамошнето Латинско кралство, каквото да му непротиви испослѣ, като нападне отъ тамъ Цариградъ.

П. Кажѣте сега сполучилъ ли е тука, каквото си мислялъ Иваница?

О. Той отишѣлъ, та обсадилъ Солунъ; нѣ за голѣмо Българско нещастіе напрасна болестъ уморила Иваница една нощъ на лѣгло то му, и осиротялата му войска са принудила да са върне въ Българія.

Забѣлка. И Иваницовото умираше станѣло за чюдотъ прѣдъ Латинцы, както Крумовото и Симеоновото прѣдъ Грѣцкы; защото като умрѣлъ, тѣ зѣли да казватъ, че ужъ Св. Димитъръ Солунскый му ся явилъ на сѣнь на бѣлъ конь, та си забилъ коніето въ сърцето му, и веднага умрѣлъ тогава.

БОРИЛЪ или БОРИСЪ II.

П. Кой са въцарилъ подиръ Иваница?

О. Макарь прѣстола да са стоялъ на сжщия сынъ, Ивана Асѣня II, нѣ Борилъ сынѣтъ на Иваницовѣ сестрѣ, са оженилъ за малкѣтъ Иваницовѣ сестрѣ, и съ помощта на родниныты си сполучилъ да стане царъ той (1207 л.).

П. Ами какво достопримѣтелно знайте за неговото царуваніе?

О. Когато ся въцарилъ, дощало му ся и нему, като на вуйчя му Иваница, да противустои на Грѣцкы и Латинцы, нѣ не му проработила честыта, защото когато ты нападнѣлъ, Ханри го разбилъ, и въ разстояніе на единъ мѣсець, като му отиѣлъ много градове, что по напредъ Иваница былъ завладѣлъ отъ тѣхъ (1208 л.) принудилъ го да заключи миръ, а подиръ малко врѣмя — да му даде и браточеткѣтъ си за женѣ.

П. А когато ся примирили, какво послѣдувало?

О. Понеже Богомилити были распространени ересѣтъ ся довольно изъ Българія, Борилъ свикалъ съборъ, та ты наказалъ.

П. Ами колко години царувалъ Борилъ?

О. Не повече отъ десять, защото Иванъ Асѣнь II и Александъръ, сжщити наслѣдници на прѣстола ходили въ Россія, та имъ дали помощъ, обсадили го, та го побѣдили и му отиѣли по голѣмѣтъ часть отъ бащиното си царство; послѣ обсадили и Търново, та го държѣли 7 години въ обсадж, догдѣто изгладнѣли жители имъ отворили вратата, та влѣзли въ бащина си палатъ, а Търновци тогава припознали за свой Господаръ Асѣня, който накаралъ да извадятъ Борилу очиты, и да го хвърлятъ въ Тъмницѣ, гдѣ то и умрѣлъ.

ИВАНЪ АСЪНЪ. II

II. Какво направилъ Асѣнь, когато стѣпилъ на прѣстола?

О. Когато ся възцарилъ (1217 л.) той, най първата му грижа была да си нареди вътрѣшныты дѣла на царството, кое небрежливый Борилъ управлявалъ много слабо; а послѣ ся заловилъ пжкъ да го распространи, като ся уженилъ понапрѣдъ за дщерята на Маджарскыя краль, что водялъ сестрѣтъ на Френскыя царь Роберта, та ся сродилъ и съ Френциты.

II. Ами като ся сродилъ съ Френциты, той поминѣлъ ли е мирно съ тѣхъ?

О. Нѣ, нѣ напротивъ ималъ войнѣ съ тѣхъ; причината за нея было това: Царьтъ имъ Робертъ умрѣлъ (1228 л.), и оставилъ за наслѣдникъ девятигодишныя си братъ Балдуина II, който като не бы могълъ да царува безъ Регентъ, подиръ много разискуванія му избрали за такъвъ Асѣня, като му поискали Френцити и дщеря му Маріи, зарадъ младяя си царь, когато му казали, че го избрали за Регентъ на царя си.

II. Кажѣте сега склонилъ ли е Асѣнь да направи Балдуина зятъ, и да му стане Регентъ?

О. Той, като виждалъ, че това сблжываніе съ Френциты, му подавало лесниѣтъ да біе Гръциты, и отъ камъ Азія, и отъ камъ Европѣ, склонилъ и станѣло помежду имъ договоръ, по който Асѣнь ся обвязвалъ, да възвѣрне на Френциты и земятъ, что имъ былъ отиѣлъ Епирскый

Краль, Кюръ-Тодоръ; нѣ подиръ Френцити ся пометихли, та развалили договора, и отрядили за регентъ на царя си вмѣсто Асѣня II, Іерусалимскыя Краль Ивана Бриена.

II. Какъ постѣпилъ сега Асѣнь съ Френциты?

О. Той имъ ся разсърдилъ много, гдѣто го изиграли, и да си отмѣсти, примирилъ ся съ Епирскыя Краль, Кюръ-Тодора, и далъ дщеря си за женѣ на брата му Манола, па ся наговорили да ударятъ задружно на Френциты; нѣ и Кюръ-Тодоръ, който все му ся показвалъ склоненъ, го изигралъ отподири, защото кагато ся дигнѣлъ, намѣсто да удари на Френциты, той си обърнѣлъ орджѣто врѣхъ Българьты.

II. Какво направилъ тогава Асѣнь?

О. Той ся разлютилъ врѣхъ него много, и си повелъ насрѣщѣ му войскѣтъ, която да распали още повече срѣщу тѣя невѣрникъ, накаралъ гы да накачатъ на копіе написаня помежду имъ договоръ, и тогава го ударили распаленити, като гладни лви Българе, разбили го и му поробили сичкѣтъ войскѣ, и самага Кюръ-Тодора, заедно съ женѣ му, и сыноветы му, дщериты му и съ сичкыты му по-първи войводы уловили, освѣнѣ брата му Манола, който сполучилъ да побѣгне и да ся скрие въ Солунъ (1230 л.).

II. Ами подиръ тѣя побѣдѣ, какво станѣло?

О. Изъ Кюръ-Тодоровото царство много градове ся прѣдали сами и доброволно на Асѣня, който отъ робіето, что заробилъ, задржѣлъ само голѣмциты, а другыты отпустилъ, та ся възрѣли

въ домоветы си и го хвалили на своиты съотечественници, като ги принуждавали още да го и-скать и да имъ стане царь. Подиръ това Асѣнь ударилъ на Френциты, та имъ отнѣлъ сичкыты градове около Цари-градъ, че най-послѣ ся управилъ а камъ него; нѣ Френцити му ся покорили, и му ся обѣщали да му плащатъ дань, за това той имъ оставилъ пакъ отнятыты градове, да си ги управяватъ сами. «Тѣмъо градовомъ окръсть Царѣ-градъ и самага того града държяхъ Фрѣзи, нѣ и ты подъ рѣкѣ царства моего повинухъ ся, понеже много царя неммахъ развѣ мене, и мноя ради дань своя непровождаяще...» (книга нѣколко рѣчи о Асѣню I и II отъ Р.).

П. Кажѣте сега подиръ това, кадѣ отишълъ Асѣнь?

О. Това негово великодушнѣ кѣмъ Френци-ты, гдѣто имъ отстапилъ градоветы, накарало градоветы: Демотика, Едрене, Волиръ (а), Сѣресъ, и Триполска Пелагонія та му ся прѣдали сами. Отъ тамъ Асѣнь прѣминълъ прѣзъ цѣлѣ Тессалія, влѣзълъ въ Епиръ до Драчѣ, послѣ въ Албанія, та отъ гдѣто поминълъ все завладѣлъ, а послѣ минълъ и въ Сърбія, гдѣто прѣзълъ още нѣколко мѣста, гдѣто като си оставилъ войводеты да ги управяватъ, както былъ оставилъ зетя си Манола съ чинъ Солунскы Деспотъ въ Епирското кралство, върнълъ ся съ побѣдоноснѣ слава въ Българія.

П. Ами когато ся върналъ Асѣнь въ своя-тѣ столицѣ, какво направилъ?

О. За да ся не забравятъ славныты му побѣды, той въздигналъ великолѣпенъ храмъ въ честь на 40 мъченици, (който трае и до днесъ прѣобрихъ на джамія, виждѣ Българ. Книж.); Отпустилъ сичкы робы, само Кюръ-Тодора заедно съ домочядието му задържилъ, и го оставилъ да живѣе свободно при себе си; нѣ подиръ малко врѣме, когато са научилъ, че готвилъ съзавля-тиѣ върху му, накаралъ та го ослѣпилъ, и послѣ обявилъ пакъ война на Френцити (1235—36 л.).

П. А кое подало причинѣ за да имъ объяви бойтѣи внезапно, когато были примирени?

О. Когато дошълъ въ 1234 л. избранный ре-гентъ на Балдуина II, Иванъ Бриенъ въ Цари-градъ, Френцити ся отказали да му плащатъ данька, и Асѣнь тогава влѣзълъ въ договоръ съ Азіатскыя Гръcky царь, Иванъ Батаса, който са біялъ тогава съ Френцити, та да ги испадятъ отъ Цари-градъ; а за да ся оякни още по здраво тоя договоръ, Асѣнь си сгодилъ дщерятѣ Еленѣ за Батасова сынъ Тодора което Френцити като чолн, уплашили ся и писали на Западъ за помощъ; нѣ Батасъ ги прѣварилъ, и въ 1235 л. прѣминълъ та завладѣлъ Галлполь, гдѣто дошълъ и гръцкый Патрикъ, а по-послѣ — и Асѣнь заедно съ царицѣ Анна, Княгыня Еленѣ и Търновскыя Патрикъ, комуто тогази ся дало вравенъ стѣпень съ на гръцкыя, та направили сватѣхъ, и вѣнчали младоженцты двамата Патрици. Подиръ това съ-

юзниците ударили на Френциты, та имъ опустошили земятъ, и допрѣли даже до столицятъ, отъ гдѣто едва могли да ги отблъснатъ.

П. Ами подиръ като ги отблъснали Френцити, какво послѣдувало?

О. Асѣнь си приготвилъ флотътъ (1236), та я съединилъ съ гръцкятъ, и ударили на Френциты, и отъ камъ морето; нѣ и тука дошла отъ Западъ латинска флота ги отблъснала, та не могли да земжъ Цари-градъ, ако и да были завладѣли вече повечето отъ Френското царство.

П. А че защо Асѣнь тука не е успѣвалъ, когато въ другыты си битвы былъ толко напрѣдвалъ?

О. Защото нѣмалъ сжцжтъ деятельность за прѣзиманіе-то на Цари-градъ, каквжто ималъ при завладяваніето на други мѣста, понеже прѣдвиджалъ, че ако ся испядятъ Френцити, то ще ся намѣстятъ Гръцити, които нивга не мислятъ доброто на Българыты. Това му дошло на ума, и ся раздѣлилъ отъ Батаса, като зѣлъ и дщерея си, да постои малко при него. Тогава Гръцити ся скарали съ Българыты, и договорѣтъ ся развалилъ съвсѣмъ, та ся дрънжалъ вече Асѣнь отъ боя, и си отишълъ заедно съ дщерея си въ Търново.

П. Какво направилъ сега Асѣнь, като ся прибралъ?

О. Чтомъ ся научили Френцити за това, пратили та го молили, да имъ иде на помощъ, и да

не оставятъ Гръциты, да ся усилавтъ въ Европж. Асѣнь ги послушалъ, и си повелъ войскятъ, нѣ ненадѣйното умирање на жена му, сына му и на Патрика, го накарало да са върне пакъ назадъ по скоро, и Елена тогази оскърбена за раздѣленіето отъ мъжа си, го накарала да ся примири съ Бориса, и да я прати пакъ на сына му (1237 л.)

П. А подиръ тѣя скръбъ на Асѣня, какво станжло?

О. Той ся уженилъ пакъ, за Кюръ-Тодоровжъ дщерея Ирнж, и тогава освободилъ и бащѣ и, който отишълъ да живѣе въ Епирското кралство при брата си Манола; подиръ това пакъ ся примирилъ и съ Гръциты, и съ Френциты, та ся отгървалъ и отъ войнжтъ; нѣ Католицити, които ся надѣяли все да покатоличятъ Българыты, го неоставили на мира, защото Папа Григорій IXый, като видѣлъ, че Българыты ги лѣжатъ, за да си отмъсти, накаралъ Маджарскыя кралъ Бела, та дигналъ оржжіе връхъ Българіеты (1238 л.).

П. Кажѣте сега, какво направилъ Асѣнь съ Маджарыты?

О. Той ги посрѣщилъ на Дунава, та имъ ся опрѣлъ юнашкы, и ги испядилъ изъ земятъ си. Послѣ ся примирили, и отъ тогази Българското царство останжло на мира, догдѣто умрѣлъ (1241 л.) Асѣнь, който ся наричалъ и Самодържець. Слѣдъ смъртъта на тоя славенъ владѣтель, Българія начнала отъ день на день да губи, и да отслабва.

КАЛОМАНЪ I.

П. Кой ся въцарилъ подиръ Асѣня II?

О. Дванадесетогодишній му сынъ Каломанъ, отъ първѣтъ неговѣ женѣ роденъ, подъ надзора на Асѣневѣты велможи.

П. Колко врѣме царувалъ Каломанъ?

О. Това сыроце царче, лишено и отъ бащиня, и отъ майчина защита, много малко царувало, защото станяло жертва на расприты и препирниты на велможиты, които ся карали сякога кой по-напрѣдъ да му стане регентъ, догдѣто му испили невнипѣтъ кръвь и ся изгубило младо, велено отъ тоя свѣтъ (1245 л.).

МИХАИЛЪ.

П. Кой ся въцарилъ подиръ Каломана?

О. Нѣговый братъ Михаилъ, отъ вторѣтъ Асѣневѣ женѣ, Припѣ (1245 л.). И той былъ много малъкъ, нѣ майка му была жива, та го защищавала по добръ отъ брата му Каломана.

П. Какво послѣдувало Бѣлгарія, когато възлѣзълъ Михаилъ на прѣстола?

О. Гръцкый царь Иванъ Батасъ, който былъ усвоилъ вече една часть въ Европѣ, нападналъ на Бѣлгарското царство, та призвалъ нѣколко мѣста въ Тракия и Македонія даже до Прѣлѣвъ, гдѣто младый Михаилъ си повелъ войскѣтъ та си

гы отиѣлъ пакъ, подиръ една дълга война, что траяла до смъртьта на Батаса, който умрѣлъ напрасно (1253 л.); нѣ послѣ сынъ му Тодоръ Ласкаръ нападналъ, та гы призвалъ второй пѣтъ (1255 л.).

П. Какво правилъ тогава Михаилъ?

О. Той ся отнесълъ до тества си Ростислава, който былъ князь Русскый, пѣкъ Банъ Мазванскый, за да му помогне. Ростиславъ слѣзълъ тогава въ Търново, та му настанилъ по-напрѣдъ тамошныты работы, па оттамъ отишълъ при Гръциты, та гы примирилъ съ Михаила (1258 л.) и ся върналъ тогава въ столицата си Бѣлградъ.

П. Подиръ тоя миръ, Михаилъ колко царувалъ?

О. Много малко, защото Александровый сынъ, Иванъ Асѣновый внукъ, Каломанъ го убилъ (1259 л.) нечаянно, когато были на ловъ, и ся въцарилъ вмѣсто него.

КАЛОМАНЪ II.

П. Колко врѣме царувалъ тоя царубийецъ?

О. Като-речи никакъ, защото като ся въцарилъ, накаралъ удовлягѣтъ царицѣ, да ся вѣнчае съ него, та давно ся укрѣпи тѣй по-здрави на прѣстола; нѣ баща и Ростиславъ чюль това, и си повелъ войскыты да помогне на дщера си, и да му отмести заради зетя си.

П. Тогава какво са случило Каломану?

О. Чтомъ ся научилъ той, че Ростиславъ идялъ, да го накаже, напустилъ столицятъ и побѣгнулъ; нъ послѣдователи му, които ся раскаяли прѣдъ Ростислава, го намѣрили скоро, и го убили.

П. Кой ся възцарилъ тогава подиръ Каломана?

О. Понеже убития царъ нѣмалъ наследникъ, то народътъ си провъзгласилъ за царъ, сестриния му мъжъ, зетя му Мичя, който управлявалъ тогава градовете: Анхьмалъ, Созополь, Агатополь, Канстрицъ и околноститы имъ.

МИЧЕ.

П. Кога са възцарилъ Миче, и что го послѣдувало, като стѣпилъ на прѣстола?

П. Той са възцарилъ на 1260 л. между толкови тайны и незадоволимы партіи, что само Ростиславовата войска можала да направи да мирувать; нъ когато си отишла тя, размирници ти бояре, подъ началството на Константина Тихо, прѣнудили Мичя да остави прѣстола, и да побѣгне съ женятъ си и дѣцата си въ Мезембрия, отъ гдѣто въ 1261 л. тръгнулъ камъ столицятъ пакъ, съ надѣждъ, че Ростиславъ и Маджарити ще му дойдятъ на помощь; нъ Тихо и тоя пѣть го накаралъ да ся върне назадъ.

П. Ами слѣдъ това, какво станжло?

О. Миче, като ся върнулъ, отнесълъ ся да иска помощь отъ Гръцкия царь Михаилъ Палеолога, и му ся връкълъ да му даде градове, Мезембрия и Анхьмалъ, ако го възвѣрне пакъ да стае царь въ Търново. — Михаилъ му ся обѣщаль, и войскыты му напѣлали въ обречениыты градове; нъ вмѣсто да го заведятъ Мичя въ Търново, тѣ го отвели въ земятъ, что му отстъпили Михаилъ у Анадолъ при р. Скамандръ а стария царь Троякъ, гдѣто си прѣваралъ все видити нѣхъ като — простъ челявъ.

КОНСТАНТИНЪ—ТИХО.

П. Кой възлѣзълъ на България прѣстола подиръ обесправданыя Царь Мичя?

О. Остроумный и мажественный Великии управитель Константинъ Тихо, който сѣлазилъ много-пѣти прѣдѣлиты на България прѣство отъ Сръбскыя кралъ Милотина, комуто на едного отъ велможити послѣ станжлъ зеть, когато ся уженилъ за Сръбкыята Драгуния (1260 л.).

П. Какъ постѣпилъ най-първъ той царь, когато зѣлъ въ рѣцѣ юздытъ на България прѣвление?

О. Той склучилъ съ Гръцкыти миръ, и да го подѣврди по-добрѣ далъ имъ за залогъ имѣнитѣхъ си женѣ Драгуния, а ся уженилъ за Анакаре-вжтѣ дщерея Иринѣ, Елениного момиче, внуцето

на Асѣня II. И въ 1262 л. ходилъ на грѣцѣти на помощь, та призѣлъ много мѣста около Цариградъ, когато Палеологъ се напръгналъ да го призѣме отъ Френци-ты; въ слѣдъ това скоро ся пакъ размирили.

II. А защо сж ся размирили?

О. Понеже Михаилъ Палеологъ, искалъ да остане само неговжтъ лозж въ имперіятж, ослѣпилъ шюра му, Ивана Ласкаря, законния наслѣдникъ на прѣстола, и го заточилъ; то Царица Ирина за да му отмести вмѣсто брата си, накарала Тиха да удари на имперіятж.

II. А какво слѣдствие имала тая война?

О. Много сполучно, защото царъ Тихо слѣдъ като опустошилъ и завоевалъ много мѣста отъ Гръци-ты, напругналъ и царя имъ Михаила, който едва сварилъ да побѣгне въ планинж Ганж (а), и да си остави тамъ войскыты, отъ които Тихо единжтъ часть поробилъ, а другата се разбѣгала по примѣра на господаря си който първо хушилъ въ Тракия, и отъ тамъ къмъ морето, отъ гдѣто едва сварилъ съ голѣмъ срамъ да отплува за Цариградъ. Подиръ това разбиваніе на Гръци-ты, Тихо избавилъ и поробення Иконійскы Султанъ отъ тѣхъ, (1269 л.), и войната се прѣкратила съ смърть-тж на Царицж Иринж, защото, когато умрѣла тя, Михаилъ му пратилъ посланници да го молятъ за миръ, и да го поканятъ да земе за женж, сестринжтъ му дщера Марія, която Михаилъ подирѣ пратилъ съ грѣцкыя Патрикъ въ

Търново, та ги вѣнчалъ, и ся примирили, като ся условило въ мира, да върне Михаилъ Тиху, и градоветы Анхиялъ и Мезембрія, които по напръдъ му былъ прѣдалъ Миче.

II. Ами устоялъ ли си е Михаилъ на думж-тж?

О. Нѣ; Изначяло той казвалъ Тиху, че жители-ти на тья градове нещали да минжтъ подъ власть-тж на Българы-ты; послѣ ижжъ му казалъ че ще му ги даде, когато му ся роди отъ Марія сынъ; нѣ и тогава като му ги недалъ, Тихо си събралъ войскыты, и нагнѣлъ да опустошава имперія-тж, гдѣто очяквалъ на помощь и Татарскыя князь Нога, съ когото ся былъ понапръдъ споразумѣлъ, че тогава да иде да отнеме познатыты градове.

II. Ами дошълъ ли му е Нога на помощь?

О. Нѣ; защото Михаилъ ся научилъ за това, и да накара Нога да ся отметне отъ Тиха, врѣкълъ му ся да даде за женж, дщера си Ефросина, и тжй Тихо, като ся видѣлъ, че не ще може да противостои на двѣ силы, прибралъ ся назадъ, нѣ като загубилъ вече единжтъ си ногж.

II. Какво правилъ Тихо тогава, когато останжлъ хромъ, само съ единж ногж?

О. Жена му Марія го зѣла на ржжж, и за всичко вече зановѣдувала и си налагала волятж, тжй, чтото даже додѣ-то былъ още живъ могла да повелъ, да вѣнчѣятъ на царството малкото и дѣтя Михаила, противъ законното наслѣднице-

ство на завареника и Святослава, по-голямия Тиховъ сынъ, кому-то тя, за да не ѝ отмести до наяга, сполучи съ лукавото си обхождание, да неже най-послъ и невиннѣтъ брѣвъ, нъ Провидѣніе както ще видимъ по долу, за сичко това чудесно ѝ отместило.

П. А какво было това чудесно отмещение?

О. Помежду войводи-ты на царството тогава имаго инокъ си юнакъ Лаганъ. Той неспрѣвъ былъ свѣрь, и неспрѣ станалъ войтъ, нъ по своето юначество достигалъ до степеня войводѣ, и токо възаръ, стото умѣлъ да привлече народа, и да го подлага сръску царя, който имъ былъ излъзълъ вече отъ ни, едно като хромъ, а друго че слабостта му была отвори а вече нѣтъ на Татарыти да падатъ на царството, гдѣ-то Лаганъ ги побѣдилъ два, три пѣти, и ги изгонилъ сѣвостъ отъ него, и по тѣя причина се прославилъ още повече изъ народа и другыты войводи, които ся отдѣляли отъ царя си, и прибѣгвали при него, да го искатъ за царь.

П. Ами да ли е можалъ тоя юнакъ най-послъ да достигне до тѣзи честь?

О. Царь Тихо, като глѣдалъ че, народѣтъ го оставалъ, рѣшилъ ся и за послѣденъ пѣтъ да загази изнеможенѣтъ си коронѣ, та ся вачилъ на калесницѣ, и излъзълъ съ войскѣтъ си сръску размирницѣты; нъ Лаганъ още въ първото обиваніе му разбилъ войскѣтъ, и го

уловилъ та го заклалъ; а по-голямата часть отъ царството тогази му ся покорила, и го провъзгласили за царь (1277 л.).

ЛАГАНЪ.

П. Останѣлъ ли е вече Лаганъ съвършенно на прѣстола?

О. Той за да бы могълъ да ся утвърди по-добрѣ на царството, трябало да отнеме и коронѣ-тъ отъ царицѣ Марія, коя-то была затворена съ сына си въ Търново; нъ Михаилъ Палеологъ комуто недохаждало добрѣ, като на-прѣдновалъ Лаганъ, зѣлъ да му прави пакостъ.

П. А каква пакостъ захванѣлъ да му прави?

О. Повыкалъ изъ Скамандрійскѣтъ областъ въ Цари-градъ, Мичева сынъ Ивана, и го оженилъ за дъщеря си Иринѣ, давно да привлече тѣй Търновскы-ты бояры, на кои-то казалъ, както и на народа, че нему като на Асѣневъ внукъ и най-ближенъ царскы роднина ся падало да наслѣди прѣстола, и тѣй ся мѣчилъ съ това да ги отцѣпи нѣ само отъ Лагана, а и отъ Марія.

П. Ами можалъ ли е Михаилъ съ туй да си постигне цѣльтъ?

О. Той привлѣкълъ нѣколкоина отъ боярыты кои-то му ся обѣщали да му прѣдадѣтъ столицѣ-тъ; нъ Марія, като узнала това, и като глѣдала благополучны-ты Лагановы успѣхы, прѣдала

нему столицѣ-тѣ, и най-послѣ безъ да му отмы-
слова, че е убѣцѣтъ на мѣжа ѿ, прѣсрамила ся
и ся вѣнчала за него. Тогава всички-ты боляре
я намразили, и зѣли да спомагатъ Ивану да дой-
де въ Търново. Отъ другѣ странѣ и Михаилъ,
като ся научилъ за тѣя беззаконнѣ свадбѣ, вдѣ-
гналъ Татари-ты, и ты пратилъ да нападнѣтъ
България, гдѣ-то Лаганъ отишълъ да ты отблѣ-
сне, и догдѣ-то отектствувалъ отъ Търново, И-
ванъ Асѣнь III и жената му Ирина на челото на
грѣцкы-ты войски пристигнали на 1820 л. прѣзъ
пролѣтъ-тѣ, и влѣзли тържественно въ Търново,
Лаганъ напусилъ Татари-ты, гдѣ-то и прибрѣ-
залъ да дойде да ты изгони; нѣ Грѣцкѣта Иванова
войска го присрѣщилъ на Дунава, и го накарала
да ся върне съ дружината си назадъ а на Бъл-
гарскыя прѣстолъ тогава останѣлъ чрѣзъ Михаила
Палеолога.

ИВАНЪ АСѢНЬ III.

П. Колко врѣмя царувалъ Иванъ Асѣнь III?

О. Понеже тоя царь отъ единѣ странѣ былъ
слабъ и изнѣженъ, вѣкъ ся вѣцарилъ въ най-
несгодно и партизанско врѣмя за отниманіето
на помраченѣтъ Асѣневѣ коронѣ, то неможалъ
да царува и дълго врѣмя, нѣ скоро прѣстоиѣтъ
прѣмнилъ на другъ неговъ съискатель и съна-
слѣдникъ.

П. А кой былъ тоя сънаслѣдникъ, и какъ е
можалъ тѣй безъ съпротивленіе, да му земе
прѣстола?

О. Тѣ были нѣколцина, нѣ единъ, нѣ най-от-
личный отъ сичкыты былъ бояринѣтъ Георгый
Тертеръ, защото макаръ тайно, нѣ по-силно и
по мѣдро работялъ да ся докопа у властѣта и
началството, както най-послѣ и сполучилъ, като
му стигало умѣтъ, какъ по лесно да привлѣче
при себе народа съ своѣтъ храбростъ и по-
роднѣ.

П. Ами до гдѣто изработи сичко това, не ли
е посрѣщилъ нѣкаквы противности?

О. Императоръ Михаилъ му угадилъ наме-
реніето, и да го възвърне отъ него врѣкълъ му
ся, да го направи Деспотъ, нѣ ако си остави
женѣтъ, да ся ожени за Царь Ивановѣтъ се-
стрѣ. Георгый склонилъ веднага и испратилъ же-
нѣтъ си, сестратѣ на боярина Елтимора, както
и, Свѣтослава, Михаилу, който ты пратилъ въ Ни-
кея, а той ся вѣнчалъ съ Мичевѣтъ дѣщеря,
при сичкото незадоволеніе на народа, духовен-
ството и най-сетнѣ на бояринѣ Елтимора;
нѣ отъ намереніето си пакъ ся неаставилъ, а
все търсѣлъ стодно врѣме да отърве коронѣтъ
отъ Асѣня. И при сичкото си равнодушнѣ камъ
общыты работы, когато Лаганъ разбиралъ Грѣци-
ты на Дунава, и ся управилъ камъ Търново, отъ
гдѣто Иванъ искалъ да бѣга, той захванѣлъ вече
да работи явно за постиганіето на цѣлѣтъ си.

П. А какво направилъ Георгій тогава ?

О. Събралъ довольно войскъ, и я настанилъ на Търновскыты блисурь, отъ гдѣто щялъ да мине Лаганъ, та му избилъ дружината, а него накаралъ да побѣгне и да отиде за помощь при Татурскыя князь Нога, та да си отнеме царството; нъ Нога, подбуденъ отъ Михаила, го нашилъ, когато го гощавалъ, и го убилъ. Тогава Георгій ся върнулъ въ Търново, отъ гдѣто Асѣнь наедно съ женж си былъ вече побѣгналъ въ Цариградъ, и народътъ омаянъ отъ побѣдѣтъ, която нанесълъ Лагану, накаралъ незадоволенъ отъ него Патрикъ, та го вѣнчалъ на царството (1282 л.).

ГЕОРГІЙ ТЕРТЕРЪ I.

П. Какво направилъ Георгій, когато възлѣзълъ на прѣстола ?

О. Той най-първъ ся загрыжилъ да задоволи недовольны-ты отъ поведеніето му за женидѣтъ, Патрика, Елтимира и народа, та направилъ Епирскыя Деспотъ Ивана Комнина, посрѣдникъ между себе и Палеологова сынъ Андроника, да го моли да му върне назадъ испратены-ты му сынъ и женж, коя, Андроникъ послушялъ и му пратилъ; а сына му оставилъ, нъ и него въ 1283 л. изманилъ Българскыя Патрикъ Юакымъ. Това станѣло, та си дошли, и Тертеръ тогава му пратилъ вторѣтъ си женж, Асѣнева-

тж сестрѣ да си иде при него, та че тогава ся залевилъ съ управленіето на своето царство, на кое и той скоро ся нарадувалъ.

П. А че какъ станѣло, та го изгубилъ ?

О. Татарити го нападихли съ сичкѣтъ си силѣ въ Добруджя, и 10 хыляды душъ отъ тѣхъ ся ушхили прѣзъ гжетака на Дели-Орманъ къмъ Търново, кое Тертеръ да запази, понскалъ отъ Гръциты помощь, нъ тѣ му недали, та ся принудилъ да ся біе самъ, и тѣй скоро побѣгналъ въ Едрене, гдѣто Гръцити го задрѣжли неприятелскы, а Татарити тогава налули въ столицѣтъ, и по волятъ на боярыты имъ поставили на праздны прѣстолю за Господаръ Елтимирова тещъ Смилеца който былъ зять на Константина Палеолога; нъ и той много малко ся радувалъ на своятъ власть магаръ и да не ся простирала много далеко отъ Търновскыты прѣдѣли и царевѣтъ полянѣ.

П. А ми той защо неможялъ на дълго да царува ?

О. Защото Татарскыя князь Нога подиръ малко врѣмя дошълъ, та го сванилъ отъ прѣстола, и на мѣстото му поставилъ сына си Тякоса, който скоро ся нарадувалъ и тойна новото си положеніе.

П. Него пѣлъ, кой сванилъ отъ прѣстола ?

О. Тертеровый сынъ Святославъ, който ся былъ уженилъ за нѣкоя си богата търговскѣ дщера, Ефросинѣ, сполучилъ да привлѣче съ пары мнозина Българи къмъ себе, та го нападихлъ и му

разбилъ войскѣтъ, уловилъ го както и Смилецъ и ги хвърлилъ въ тъмницѣ; И като изгонилъ тогава сички Татари изъ Българія, провъзгласилъ ся царь на Българьты (1296 л.)

СВЯТОСЛАВЪ.

П. По какво ся отличилъ Святославъ, като въздѣзълъ на прѣстола отъ своиты прѣдшественници?

О. По това, че когато прѣль юздыты на правленіето рѣшилъ ся, да оздрави ослабнѣлото Българско царство, отъ честото мѣняваніе на неговиты владѣтели, та ся трудялъ да прѣкарва миренъ животъ, и да ся занимава съ вътрешното устройство на своитѣ държавѣ; нъ и него неприятели неоставили на мира, та да може да си постигне цѣльтъ, както желаялъ.

П. Че каквы были прѣпятствіята, които посрѣщаль въ това?

О. Имало нѣкои отъ болярыты, които го не щѣли, та ся споразумѣли тайно съ Императора да имъ проводи за царь Тихова сынъ Михаила, който тогава живѣялъ въ Солунъ. Отъ другѣ странѣ и Смицевыты братія, Радославъ и Бонславъ, които още незнали че братъ имъ умрѣлъ, молили Андроника да го направи пакъ царь на Българьты, та му прѣпятствували съ това твърдѣ много.

П. Ами Андроникъ послушалъ ли е молбѣтъ на болярыты?

О. Послушалъ ги и провъзгласилъ Михаила царь, и Радослава Севастократоръ, като го накаралъ по-първѣ да ся закъне, както и братъ му Бонславъ, че ще ся покоряватъ Михаилу, който станжлъ тогава заедно съ Радослава на челото на гръцкыты войскы и войводы, та нападнжлъ на Българія, гдѣто Крумскый Деспотъ Елтимиръ, го накаралъ да побѣгне скоро, а войводьты и Радослава поробилъ, та го завель при Святослава, който му изболъ очиты, и го пратилъ на женъ му въ Солунъ; пакъ съ велможиты испунилъ бащъ си Тертера, който былъ още въ Едрене, и го довелъ при себе.

П. Кажѣте сега, какво направи Святославъ подиръ тѣя побѣдж, която нанесълъ Елтимиръ на Грѣциты?

О. Той ся разсърдилъ Андроникку, и ся стоворилъ съ Елтимира, та укрѣпили сичкыты мѣста въ Елтимировжѣ зема, отъ Сливенъ до Ямболъ по край р. Тунджа, а на Сѣверъ дору до Сливненскыты горы, отъ гдѣто щяли Грѣциты да минжтъ, водени отъ Андроникова сынъ Михаила и Радославовый братъ Бонслава, та ся ударили тамъ при прѣдѣлыты, гдѣто най на прѣдъ Грѣциты успѣвали; нъ когато пристигнжлъ Святославъ съ своиты войскы, накаралъ Бонслава да бѣга въ Едрене (1306 л.) а подири, като ся съединили съ Елтимира призѣли отъ Грѣциты нѣколко

мѣста, между които биде и Созополь, гдѣто случайно биде слѣзълъ и Цариградскій Патрикъ Иванъ, когото Святославъ поробилъ.

П. Ами подиръ това, что станало?

О. Императорътъ, когото притѣснявали тогава и Турцити, ся разсърдилъ твърдѣ много, нѣ ся чюдялъ и гдѣ напръдъ да си прати войскыты, та ся рѣшилъ най послѣ да употреби сичкыты си златны и сребърны покъщинны, за да събере войскъ и да състави новы полкове, които сынъ му Михаилъ повелъ въ 1307 л. изъ Едрене, камъ-то Орѣховець (гр. край р. Тунджа) и Сливенъ, помежду които ся намирала Елтимировата столица, (градъ Круносъ), та накаралъ Елтимира да побѣгне отъ тамо въ планинхъ, а той му разграбилъ и прѣзълъ много села и градове, които оставилъ на войскыты си да вардятъ, пжкъ самъ теглилъ въ Стрене, да зимува.

П. Какво сторилъ сега Владиславъ когато уграбилъ Елтимира?

О. Той бато изгубилъ укрѣненыты си мѣста по-край Тунджа, начинялъ да ослабнува, и пратилъ да иска отъ Михаила миръ, и дщера му за женъ.

П. Ами Михаилъ, да ли го е послушалъ?

О. Старый Андроникъ да ся примирять склонилъ лесно, нѣ внуѣжъта си му не давалъ, за това Святославъ ся разсърдилъ, и нападилъ на Гръциты пакъ (1308 л.), само самичькъ, защото Елтимиръ, който искалъ да си земе отъ Гръциты зе-

мятъ, го оставилъ и бя прѣхвърлилъ при Гръциты. Тогава Святославъ пратилъ понапръдъ войскъ, да залови Ямболъ и Лардея (а), които биде даль Елтиміру намѣсто изгубеный му гр. Круносъ, а самъ ся оправилъ кадѣ Черно-Море, и тамъ безъ крѣвопролитіе завладѣлъ Анхыалъ, Месембрія и Агатополю, гдѣто и Аланети (б), Гръкы подданници му ся прѣдали сами, та съставилъ и отъ тѣхъ други полкъ, съ който оплѣнилъ Гръкыты мѣста на около, а послѣ ги прѣселилъ да живѣять въ България подъ властьютѣ си; нѣ все пакъ желаялъ да ся примири съ Гръциты, та имъ пратилъ поробенныя Патрикъ при Андроника да ся примирять съ слѣдующыты условия: 1) ако му даде Михаилъ дщера за женъ, 2) той да му остави градоветы пакъ, что то му завладѣлъ,

П. Ами поне тоя пакъ Андроникъ не ли му е пріель прѣложеніето?

О. Той и сега не бы щялъ да му даде своятъ унукъ, ако да не бы настанало въ Цариградъ голѣмъ гладъ, срѣщу който Святославъ ся обѣщаль оше, да имъ внесе хранъ, колкото му я было потребно, та тѣй Андроникъ склонилъ, и му я даль, и мирьтъ ся заключилъ за 14 години, до когато умрѣлъ Святославъ (1322 л.) и оставилъ за наследникъ сына на прѣжътѣ си женъ Евросини.

ГЕОРГЬИ ТЕРТЕРЪ II.

II. Какво послѣдувало България, когато ся въцарилъ Георгий ?

О. Когато ся въцарилъ той, узналъ отъ съгледатели си, лошето намереніе на Гръцити, което ти заловили върху царството му, та си събралъ войскити веднага, и половината пратилъ камъ Едрене, а съ половината тръгналъ самъ, та призѣлъ гр. Пловдивъ; нъ това завоеваніе много скоро му излѣзло изъ носа, защото младый Андроникъ си повелъ войскити отъ Демотикъ за Едрене, та нападнълъ Българскѣтъ войскѣ, что ся была остановила около Ористіядж (а), и я прогонилъ дору до Сливенъ, отъ гдѣто на врацаніето си оплѣнилъ сичкыя добытъкъ на мирныты Селяны. А царъ георгий не ся мишло много отъ това, и той умрѣлъ (1323 л.).

III. Кажѣте сега пжкъ, какво станжло слѣдъ неговото умираніе ?

О. Той като нѣмалъ наслѣдникъ, царството му останжло безъ царь, и Гръцити тогава намерили врѣмя та завладали сичкѣтъ южныя странж до Старж-Планинж, отъ Месембрія даже до Сливенъ; Елтимировжтъ земля край Тунджя обсебилъ Боиславъ по договоръ съ Императора, който го наименовалъ още и Деспотъ Мизійскый. Слѣдъ това Гръцити ся спуснжли и на Пловдивъ, нъ ся върнали пакъ назадъ, защото оставени

тамъ отъ царъ Георгья хылядо душъ конница, и двѣ хыляды душъ пѣхота, Българо-Аланы подъ военачалството на Ив. Русина, го упазили юнашкы, и не оставили Гръцкото оръжіе да ся навоюва и тамъ.

II. Ами нашити до тогава не ли сж ся потрудили още, да си избержтъ царь ?

II. Тѣ си избрали сына на Видинскыя управитель Страшмира, князь Михаила, който былъ отъ Царскж лозж, и дошълъ съ Унгро-Влашкж войскѣ, та ся намѣстилъ на прѣстола, въ врѣмято, когато Боиславъ, подржжванъ отъ Андроникъ младый, наченжлъ да посяга камъ коронжтъ, като заплашвалъ Българыты, че ще имъ нападне столицжтъ, ако го не призовжтъ за царь.

МИХАИЛЪ СТРАШИМИРОВЪ.

II. Какво направилъ Михаилъ, когато свѣнжлъ на прѣстола ?

О. За да може да ся избави отъ Боислава, събралъ голѣмж войскѣ, и прѣминялъ планинжтъ прѣзъ Сливненскыя проходъ, та обсадилъ укрѣпеныя градъ Копенсъ (а), гдѣто Боиславъ ся былъ затворилъ, и послѣ сполучилъ подирь еднж годишнж обсадж да побѣгне при Андроника, който му дошълъ на помощь. Михаилъ тогази обладалъ града, нъ отъ другж странж пжкъ загубилъ Пловдивъ, който Гръцити были въ сжцето врѣмя обсадили,

и нѣколцина отъ гражданитѣ имъ го прѣдали, защото Михаилъ не можалъ да свари, за да имъ иде на помощъ; нѣ като ся научилъ за това подирѣ, той ся разсѣрдилъ и нагнѣхлъ да обладалъ источнѣхъ часть на Тракия, даже до градове Верей и Траянополъ, па послѣ като ся задоволилъ отъ тоя прѣдобытъкъ, за който никакъ си нѣмалъ на ума, а отишълъ да изгони само Бонслава, върнѣлъ ся въ столицѣхъ си, и заварилъ женѣхъ си Недж, дщчерятѣ на Сърбскыя краль Милотина, като дошла отъ Видинъ съ двамата Му сынове, Шишмана и Ивана.

П. Ами когато ся прибралъ вече Михаилъ, какво направилъ ?

О. Той ся загрижилъ тогава за вътрешныты нарядбы на своето царство, кое за да бы могълъ да направи по-спокойно, пратилъ двамата си боляры, Пенча и Грида при Андроника, да ся прѣговорятъ. Тогава си оставилъ и женѣхъ Недж, па ся уженилъ за Палеологовѣхъ Тодорж, която станѣла и причинѣ да ся видятъ най-първѣ съ Императора въ гр. Черменъ (а), гдѣто Императорѣхъ самъ го поканилъ, да му иде въ Демотикъ на гости, заедно съ Тодорж, които съ нетърпеніе чѣкала тамъ старата ѣ майба, да ся видятъ. Тука двамата царіе ся разговорили обширно за своиты интересы, и мирѣхъ имъ ся склучилъ сега още по-здраво (1327 л.).

П. А каквы сж былы по-главныты условія на тоя миръ ?

О. Михаилъ да иде на помощъ Андроникъ, за да отнеме отъ дѣла си прѣстола Византійскый; а Андроникъ да помогне Михаилу, срѣщу Стефана Уроша който ся готвялъ вече да го нападне, че оставилъ сестрѣхъ му, та ся уженилъ за Гръкыняхъ; нѣ не ся обжиджло, ни едното, ни другото.

П. А че зацо ся несбжиджло ?

О. Зацото Михаилъ усѣтилъ, че младый Андроникъ хванѣлъ да хитрува, и да отбѣска договора; Той повыкалъ при себе си Бонслава, направилъ му голѣмъ честь, и го поставилъ военачалникъ надъ войскѣхъ си; а Михаилу, който положилъ толко трудъ да го отчюжди отъ прѣтяжаніето на Българскыя прѣстолъ, тогава докривѣло, и слѣдъ като угадилъ и другы вѣроломства у своя съюзникъ, рѣшилъ ся да ся прѣхвърли камъто старыя Андроника, комуто ся обѣщаль, и си кроилъ още и тайны кроеве съ това, да обсеби нѣкакъ си и Цари-градъ, по сродството на женѣ си Тодорж, та си пратилъ вече войводѣхъ Ивана съ три хыляды душъ конницѣ; нѣ вѣщико было на-пусто, защото младый Андроникъ призѣлъ Цари-градъ, сѣднѣлъ на прѣстола, когато отъ другъ странѣ и Стефанъ Урошъ начнѣлъ да заплашва западныты прѣдѣлы на България, гдѣто Михаилъ трябало да върви по-скоро, за да го отбѣсне.

П. Кажѣте сега какво направилъ Михаилъ съ Сърбыты ?

О. Прѣди да трѣгни на срѣща имъ, той ся срѣщилъ съ Андроника въ Созополь, та си подновили договора, да ги ударятъ задружно. Тогава Михаилъ трѣгналъ (1330 л.) прѣзъ пролѣтъ съ 15 хиляды душъ войны на срѣща имъ прѣзъ Етрополскыты рѣчица, около връховеты на рѣкы, Струмъ и Моравъ; а Андроникъ съ своиты войскы — камъ Южныты Сърбскы прѣдѣлы, отъ гдѣто Стефанъ Урошъ былъ вече излѣзълъ, и бързалъ да залови Велбужъ (Кюстендилъ); нѣ когато чолъ, че Михаилъ ся разложилъ около Струмъ, той ся ужитилъ кадѣ нѣго, и го приближилъ до толко, чтото Сърбиты можали да слушать, каквото говорали Българиты; И тогава прѣди да ся ударятъ, Стефанъ, като ся видѣлъ нападикъ отъ двѣты страны, падналъ на молбъ Михаилу за миръ, нѣ той му ся гордо отказалъ за голѣмо негово злощастіе.

П. А какво было това Михаилово злощастіе?

О. Двѣты войскы ся ударили на Дебричското поле, много странна борба около края на Юлія. Сърбиты тогава побѣдили, Михаилъ ся ранилъ смъртоносно, та умрѣлъ слѣдъ три дни, а Андроникъ, като чолъ това, върналъ ся назадъ, и бой-тъ ся прѣкратилъ.

П. Кой наследилъ тогава прѣстола?

О. Когато умрѣлъ Михаилъ, нѣколко врѣмѣ царувала царица Тодора; нѣ когато ся сключило миръ съ Сърбыты, народътъ я пратилъ въ Цариградъ, и на мѣстото ѝ довели Царицъ Недж; нѣ

и тя немогла да царува, защото бояриты Раксинъ и Филипъ я свалили отъ прѣстола, и я пратили брату ѝ Стефану Душану (1331 л.). Подиръ това прѣстолътъ останалъ нѣколко врѣмѣ празенъ, догдѣто Българиты ся согласили, и си избрали за царъ, Михаилова братъ.

АЛЕКСАНДРА.

П. Какво послѣдувало въ България, когато ся възцарилъ Александъръ?

О. Чомъ възлѣзълъ Александъръ на прѣстола, обявилъ война на Грциты, та отнѣлъ отъ тѣхъ мѣстата, что Андроникъ ги былъ отнѣлъ отъ царството му, когато прѣстолътъ останалъ овододелъ; Помежду тѣхъ мѣста былъ и градътъ Анхвалъ, когото Александъръ послѣ замѣнилъ съ Ямболъ, който тогави былъ у Грциты, съ които послѣ ся примирили (1332 л.).

П. Ами каквы сж были условіята на това примиряваніе?

О. Тѣ былы въ полъж и на двѣты страны, а помежду другыты и това: да даде Андроникъ дщери си Марія на Александрова сынъ Михаилъ, който послѣ при сичето Андрониково помятаніе ся вѣнчалъ съ нея въ Цариградъ (1338 л.), и ся върнулъ много тържественно въ Търново, и отъ тамъ баща му го пратилъ да смири Белуара.

П. Кой былъ тоя Белуаръ, и защо трябувало да го смиривать?

О. Белуаръ былъ бояринъ който сполучилъ да обсеби нѣколко села, гдѣто ушь бунтувалъ въ полъж на Страшимировыты сынове, Шишмана и Ивана; нѣ Михаилъ го нападнълъ, та го разбилъ и отнѣлъ селата.

П. Кажѣте сега, гдѣ сж были тыя Страшимирови сынове, на които за полъжтж работилъ Белуаръ, и отпослѣ какво сж станъли?

О. По голѣмый отъ тѣхъ Шишманъ былъ въ Цари-градъ, и чыкалъ сгодню врѣмя да наслѣди на бащъ си прѣстола, пакжъ Иванъ отишълъ съ майкж си въ Сърбія. Първия, Александръ пратилъ посланикъ (1341 л.) при Ивана Палеолога, да го иска; нѣ той му го недалъ, и Александръ му обявилъ бой, отъ когото скоро ся оставилъ, и ся примирилъ пакъ безъ Шишмана, защото Гръцити го уплашили, като повыкали на помощь Турциты, които были най силни тогава; Отпослѣ обаче Александръ си отмъстилъ и за това на Гръциты.

П. Какъ си отмъстилъ Александръ?

О. Палеологъ и Иванъ Кантакузенъ ся скарали, кой да царува; а Александръ ся въсползувалъ тогази, та имъ отнялъ девять града, за които Гръциты послѣ дошли да го биятъ.

П. Какво направилъ тогава Александръ съ разлютеныты отгорѣ му Гръци?

О. Поискалъ имъ миръ, нѣ тѣ несклонили, и той ся принудилъ да ся залови пакъ за оржжіето, та излѣзълъ насрѣща имъ съ 8 хыляды душъ Бълга-

ры, и 2 хыляды душъ Власы, та гы побѣдилъ и накаралъ да бѣгать: Кантакузенъ едва сварилъ тогава да побѣгне, и да ся затвори съ нѣколко душъ въ Руссе, нѣ и дука Българыты го заградили, и Александръ го съжялилъ, и го пусналъ да си отиди въ Цари-градъ мирно; Тамъ тогава са склочили миръ, който Кантакузенъ да потвърди за вынагы, сгодилъ 10 годишнѣтж си дщери за 15 годишныя Александровъ сынъ, Иванъ Шишмана, комуто, свадбата подиръ нѣколко врѣме станъла въ Едрене, при присѣствіето на двѣты Царскы фамиліи много тържественно. Подиръ това Александръ си царувалъ мирно, само гдѣто ся посбивали сегысь, тогысь съ Сърбскыя краль Душяна, и наскоро пакъ ся примирявали (1350 л.) както что го обезпокоювало малко и кжщното му безпокойствіе.

П. А какво безпокойствіе ималъ той въ кжщц?

О. Жената му была много злоправна, та го обезпокоювала, нѣ най послѣ я оставилъ, като я пратилъ съ сына си Георгия Страшимира въ Видинъ, да живѣе тамъ при него богото поставилъ за управитель; а той тогава ся уженилъ за една Еврейкж, която по-напрѣдъ покръстилъ, и родилъ съ нея още трима сынове: Ивана Шишмана, Асѣния и Михаила, на които майка имъ, да имъ приготви още по-добрѣ наслѣдіето на прѣстола, утровала най-голѣмыя Александровъ сынъ Михаила който я мразилъ много.

П. Ами други войни не е ли държалъ Александъръ, колкото време царувалъ?

О. По едно време сынъ му Георгій, под-сторень отъ майка си, начиналъ да му ся непокорява, даже ся провъзгласилъ и царь; нъ баща му, който го обичалъ много, нищо му не въгълъ, а още го измолилъ и отъ Унгарския кралъ Людовика, който го нападналъ съ войската си въ Видинъ, защото му ся упиралъ, та го уловилъ и завелъ въ Унгарія у градъ Гешлегъ, гдѣто го задрълъ въ тъмницѣ, а баща му го поставилъ пакъ на положеніето му въ Видинъ, на ся обрнлъ тогава да прави и съ Турциты.

П. А что ималъ да прави Александъръ съ Турциты?

О. Тѣ были прѣминжли вече въ Европѣ, и завладѣли града Едрене, когото назвали Столицѣ, отъ гдѣто Султанъ Муратъ нападналъ на Българското царство, кое тогава ся простирало до по-големѣтъ часть на Сѣвернѣ Тракыя и Македонія; нъ Александъръ прибѣрзалъ и прѣдложилъ Судтану за миръ, който ся и заключилъ въ 1361 л. И отъ тогава Александъръ поцарувалъ мирно, до когато раздѣлилъ царството на сыноветы си, и умрѣлъ (1363 л.).

П. Какъ си раздѣлилъ царството Александъръ, когато щялъ да умира?

О. На сына си Страшимира далъ Видинъ съ градоветы и селата около него; Асѣню и Михаилу — Прѣславъ съ принадлежачыты му мѣста въ

Тракыя; А Ивану Шишману — своето мѣсто въ Търново. И тѣй тогава ся породили три царства Българскы: Видинско, Търновско и Прѣславско.

ИВАНЪ ШИШМАНЪ, ГЕОРГІЙ СТРАШИМИРЪ И АСѢНЪ IV. ИЛИ ПАДАНИЕТО НА БЪЛГАРІЯ.

П. Въ какво състояніе достигнѣло раздѣленото Българско царство, когато умрѣлъ Александъръ?

О. Сыноветы му са заловили, да ся карать, мразять, и нетачять, че най много Страшимиръ и Иванъ Шишманъ, когото Страшимиръ мразялъ много, едно защото былъ отъ другъ майка, а друго че былъ по-малкъ, пакъ занимавалъ по горнѣто мѣсто, за което му завидалъ и вынагилъ гдѣдалъ да му го отнеме; А и Шишманъ напротивъ Му го неостѣпалъ, и казалъ, че му было прѣддено отъ баща му. Тѣй тѣ ся яли непрѣстанно помежду си, догдѣто подали причинѣ на Турциты, да нападнатъ на царството имъ, и да го отнемать.

П. А гдѣ най-първѣ нападнали Турциты?

О. Въ Тракыя на Прѣславското царство, гдѣто Асѣню излъзълъ срѣщу Султанъ Мурата (1363) та ся сбили, и Турциты Му надвили, та Асѣню падналъ мъртъвъ, безъ да могълъ да запази

нѣщо. Подиръ него излѣзълъ братъ му Михаилъ, нѣ и него най-послѣ сполѣтъла братовата му честь, и тогава Българити си изгубили мѣстата въ Македонія, а въ Тракия — градоветы: Бургасъ, Анхиялъ, Месебъръ, Ямболъ, Сливенъ, Созополь и други; въ България:—Прѣславъ, послѣ Шуменъ който ся бранилъ осемь мѣсяца, Прѣвадѣя Силистра, и Варна, гдѣто станжло голѣмо кръвопролитіе, и най-послѣ и сичкъ Добруджа.

П. Ами другыты царства какво станжли?

О. Иванъ Шишманъ вато виждалъ у какво страшно положеніе ся намирало царството Му прѣдъ силното Турско орѣжіе, канилъ много-пжти брата си Страшимира, да му дойде на помощь, нѣ той все глухъ му ся показалъ, ако и да виждалъ че България ся изгубва. За това най-послѣ ся наѣлъ да излѣзе самъ срѣщу силныты Турци, та ся билъ съ тѣхъ много врѣмя, макаръ и все да губилъ, даже и до когато Султанъ Муратъ умрѣлъ, раненъ на Косово поле (1381 г.) Послѣ ся билъ и съ наследника му Баязита, който ся рѣшилъ да довърши бацинити си завоеванія въ Тракия, Македонія, България и Сърбія; той ся билъ съ него цѣли девять мѣсяца въ Търново, съ гдѣто вато видѣлъ, че не ще може да му стон на срѣщю, побѣгнулъ нощемъ съ дворяныты си и съ съкровищата си въ Средецъ, и тамъ на близо въ мѣнастыря Урвичъ, който былъ обколенъ съ крѣпость, и на около, съ обкопъ, си скрылъ съкровището, при което

оставилъ нѣкоцима войны да го пазятъ, а самъ излѣзълъ, та ся билъ съ Турциты още 7 години, до когато Султанъ Баязитъ (1389 г.) отишълъ въ Сърбія, та ся билъ съ князь Лазара, и оттамъ — въ Влашко срѣщу Българскыи войводж Мирча, когото довършилъ въ боя при Калугеренъ (до Гюргево) а послѣ ся обърнулъ и срѣщу Влашкыи войводж Димитра; Тогава ся убили и двамата Българскыи князове, Марко Краевичъ и Константинъ Драговичъ.

П. А кадѣ отишълъ подиръ тѣя побѣдж Султанъ Баязитъ?

О. Той ся върнулъ пакъ въ България, та нападнълъ при Самоковъ на Шишмана, който напразно ся трудилъ да му ся ушра юнашкы, и да ся спуска прѣвъ въ боя, само да насърчя съ това храбрыты си войници, защото и той най-послѣ паднълъ мъртъвъ, и ся изгубило съ него и Търновското царство, комуто наследникътъ Владиславъ веднага побѣгнулъ въ Видинъ при чини си Страшимира.

П. Ами слѣдъ като разбили и Шишмана какво станжло?

О. Западнити царіе понскалі да въспрѣтъ тун сиѣха на Османското орѣжіе, та пратили въ България срѣщу Султана Баязита Маджарскыи Кралъ Сигмунда, нѣ Султанътъ побѣдилъ и него при Никополь (1396 г.), на послѣ ся възвылъ, та разбилъ и Страшимира, и тѣй България цѣла, освѣнъ нѣкои мѣста, что държѣли още съ свободж Българскыити князове, Владиславъ и браточедъ му

Георгый Страшимиръ, испаднѣла въ рѣцѣты на Османскыты Султаны.

ПОСЛѢДНЕТО РАЗОРЕНІЕ НА БЪЛГАРІЯ.

П. Кога покорили Османлици и тыя князове ?

О. Когато Султанъ Мухамедъ III усвоилъ Царь-градъ (1453 л.) пратилъ Арабъ Исуфъ Паша, та истребилъ Българскѣтъ войскѣ, които ся крѣпѣла още по горыты въ Туловското поле (Днесъ Къзанлъкъ). Той по-първъ нападнѣлъ въ срѣднѣ горѣ на монастыря Св. Никола (останкыты му днесъ надъ село Турія), та го разсипалъ изъ основѣ и избилъ сичкы калугеры и миряны, които были скрыти въ него. Послѣ слѣзълъ въ Туловско поле, та нагнѣлъ тамошныты жители по градоветы и селата, отъ гдѣто тѣ избѣгали, и ся скрыли до полыты на Старъ-Планинѣ, и когато ты връхлѣтълъ за да ты истреби, Провиденіето ты избавило чудесно, защото настанѣло гѣста мъгль, та немогли да ся виждатъ единъ съ другый, и тѣмъ Турцици безъ да ся распознаятъ ся избили по между си. Днесъ на това мѣсто има село отъ 500 къщы, наречено Мъглижъ.

П. Ами съ това разбиваніе, вече довършила ли ся е Българската власть до сушь ?

О. Нѣ еще, защото въ 1454 л. Султанъ Мухамедъ излѣзълъ самъ си съ 200 хыляды душь войны, отъ които единѣ часть прѣдалъ и на Знанъ Паша, та я покорили съвършенно.

П. Ами тогава гдѣ ся ударили най-първъ ?

О. Знанъ Паша най-първъ усвоилъ Златицѣ, а подиръ слѣдъ 7 мѣсеца битѣжъ — и Самоковъ, та че по-послѣ Ловчанскѣтъ крѣпость, а подиръ още подиръ 7 мѣсеца Софія, Прилѣпъ му ся прѣдалъ самъ, а Нишь, гдѣто были ся затворили повечето побѣгнѣли отъ другыты градица жители, едва можялъ да земе за дѣвѣтъ мѣсяца. Най-послѣ Турцици нагнѣли пакъ на Видинъ, гдѣто ся укрѣпилъ изново послѣдній Българскый царъ Георгый Страшимиръ, та ся били още три години, до когато Царъ Георгый и Царица Ирина умрѣли въ Рудникъ (а), а чадата имъ Стефанъ, Марія и Анастасія, не са знае, что станѣлы; И тогава вече Българскый народъ подпаднѣлъ съвсѣмъ (1481 л.) подъ властѣтъ на Османскыты Султаны, подъ сѣнкѣтъ на които и днесъ живѣе и добрува.

СЪСТОЯНИЕТО НА БЪЛГАРІЯ ПОДЪ ВЛАСТѢТЪ НА ОСМАНЛИТЫ.

П. У какво състояніе останѣлъ Българскый народъ когато го завладѣли Османлици ?

О. Великыты Османовы прѣемници ся владали съ него много благоразумно и челолюбиво; Тѣ го оставили свободенъ, и го нарядили по службыты на своето Правленіе, магаръ и да си имало то основыты въ законыты на Султаныты; Управителити по Българскыты градове были Бъл-

гари, наречени Войводи, Бирници и Коджя-Башии, наименованія, които и до днесъ сж упазени още по много управители въ Турція; Събира ли още отъ него и войници, които ходятъ и сега сѣкажъ годишъ прѣзъ Маія въ Цари-градъ, нѣ вече злоупотребени, за да изваждатъ царскыи коніе на паша, вмѣсто на тогашнятъ си службъ на Царя помагачи, както свидѣтельствува за това и до днесъ, имято на испослѣ потурченыи отъ тѣхъ помаци (помагачи).

П. Ами отъ сички тогашни царскы чиновници, Българи кон были най-обичливи и най-знаменити прѣдъ Султаныты ?

О. Българскыи Патрици и Владжци, които были и поручители на народа, за вѣрностѣтъ му прѣдъ Султаныты, които имъ были подарили духовнятъ власть надъ народа неизмѣннѣ, като въ врѣмято, когато имали царството, и сжщѣ таквѣ, каквато Султанъ Мухамедъ III я далъ на Гръцкыи Патрикъ, когато завладалъ Цари-градъ.

П. А гдѣ сж живѣли тогази Българскыи Патрици ?

О. Най-първѣ въ Търново а по-послѣ въ Охридъ, и най-послѣ въ Цари-градъ, гдѣто въ 1456 л. ги прѣместилъ Султанъ Мухамедъ, когато ся връщалъ отъ Албанія, и миналъ прѣзъ Охридъ, гдѣто народѣтъ тогази ималъ нѣкаквы си прѣдприи съ Патрика си, за това Султанѣтъ го прѣселилъ да му патрикува отъ Цари-градъ, пжкъ на мѣстото му останѣли намѣстници, Архидиакони, които въртѣли Духовенството и народа.

П. Ами сега тѣи Патрици, какво сж станѣли ?

О. Тѣи по врѣмя, а имяио сѣ въздържаніе то на Султанъ Баязита II начинѣли да ставатъ жертвѣ на фанариотскыи клеветы и интригы, та въ 1767 л. сж уничтожили и затрили сѣвсѣмъ, тѣи чтоо, Българската Гераршія испаднѣла подѣ властѣтъ на Гръцкыи Патрици, народното ни имя Българе постъпенно сѣ замѣнило прѣдъ В. Портѣ съ Гръцкото — Урумъ Миллети, както ся виждаше това до скоро и въ печатыты дадени отъ Правителството народу, да Му събира данька.

П. А когато Българскыи народѣ изгубилъ вече своятъ Гераршія, какво ся случило сѣ него ?

О. Той ся подчинилъ на Гръцкыи Патрикъ, и Фенерскыи Владжци налули изъ Българія, нѣ нѣ, да наставляватъ и учятъ.

П. Ами кое подсторило тоя злобенъ Гръкъ, да прѣнуди на това Султана ?

О. Намереніето му да уничтожи Българскыи книжничѣ, а по край нея и народностѣ, та да може по врѣмя да имъ усвои десно и Герархиятъ, както и станѣло исполѣ сѣ много трудове и непрѣстанны сѣкаквы клеветы и интригы прѣдъ Правителството на Султаныты, до гдѣто едва въ 1767 л. сполучили наследничити му Гръци, та я уничтожили чрѣзъ единъ Хат-и-Шерифъ, и замѣнили тогази прѣдъ В. Портѣ народното ни имя

Българи, съ Гръцкото Урумъ-Милети — както ся наричахмы до скоро, нѣ само устно, нѣ и въ Мухгарскыты мюхуры, дадени отъ Портѣтѣ народу, за да и събира данъциты.

П. А какво посѣдувало тогава съ Българыты?

О. Гръцкый Патрикъ достигнхль вече цѣль-тѣ, и наченхль да праца фенерскыты владыци изъ Българія, нѣ нѣ, да наставлявать и да учить народа на християнството, както ся иска отъ папскыты имъ длѣжности, а да му гонять языка и книгиты изъ църквыты и училищата, и да го замѣстять съ гръцкыя, като ся мѣчали да убѣждать простыя Българинѣ, да го приима драговошно, защото Господь ужь незнаяль българскы (а); Още да му тыпчатъ народность-тѣ, и да го развращавать и заблуждавать, като да могатъ по-лесно да го глобять и безмилостно съблачать; Тѣхъ чтого бѣдний Българинѣ былъ принуденъ да има двама Господари, и да плаща два данока, — Султану законенъ, и Патрику и на Владыцыты му, — незаконенъ.

П. А каквы, и за какво были данъциты, които былъ принуденъ Българинѣтѣ да плаща на Патрика и неговыты Владыцы?

(а) Тукашый пошъ Гърди ми расказва и мя увѣрява, че когато ходилъ нявга си въ Тырново да го запоятъ протосингелѣтъ на Владыкѣтѣ, сѣдѣль като го ускубаль добрь, най-посль го съвѣтуваль и да ся научи да чете гръцкы, че Богъ незнаяль българскы, както казахмы горѣ.

О. Тѣ были много и събаквы, а по-главнѣти сѣ слѣдующити: Дань за Великѣтѣ Черковѣ, — за Божій-Гробъ, — за Св. Синая, — за Св. Горѣ, които нарочно ходили да събирать калугери, придружени съ по единъ колджія; — Дань владычина, — Филотимо, — Воли за вѣнчило първо, — Второ, двойно и тройно, — за Трете, колкото повече откъсняли ненасытнѣти Владыцы, Дань, отъ попове и духовници, — Ембатикъ, — Воитія, — Дань отъ чърковы и монастыри, — Дань за миро, — Освященіе чърковы и Антиминены, — дань на мъртъвци и другы много, които ако неможатъ нѣкой Сыромахъ да плати, тяжкому! скоро Владыката или я сакчїити му, хората му го наказвать, бїять, заперать въ тѣмницѣ, или му продавать добытъка, овцѣты, котлиты и чергыты, ако има таквызи; Сичко това българскый народъ е теглилъ до вѣрмято на Султана Махмуда II, отъ богато начинхль пакъ малко по-малко да прогльдва и да моли царското правителство, да го освободи отъ това толкози тяжко за него фенерско тегло.

ОСВОБОЖДЕНІЕТО НА БЪЛГАРЫТЫ ОТЪ ФЕНЕРСКОТО ТЕГЛО, И ИЗГОНВАНІЕТО НА ГРЪЦКЫЯ ЯЗЫКЪ ОТЪ БЪЛГАР- СКЫТЫ ЦЪРКОВЫ И УЧИЛИЩА.

П. Какъ сѣ наченхли Българити, да ся избавяють отъ угнѣтеніето на гръцкыты Деспоты?

25
15
25
26
104

II. Когато възлезъл на Османския прѣстолъ прѣобразовательтъ на турскитѣ Државѣ, Султанъ Махмудъ II. (1808) провъзгласилъ чрѣзъ высокій си Хат-и-Шерифъ Танзимата, който давалъ свободѣ на неговитѣ подданици, да си служатъ на религыята свободно, и да си въздигнатъ училища да се учять, та и Българити тогази ся заловили, та си понарядили тукъ тамъ училища, каквото е было Габровското подъ управленіето на отца Неофита Рилскій, който напечаталъ и учебници на говоримия българскій языкъ, каквито сѣ были взаимноучителныты му таблици и Българската Грамматика; Котленското въ врѣмято на отца Неофита Бозвели, който напечаталъ и Катихисисъ, и на другаря му Иларіона, които грѣцкый Патрикъ заточилъ, и умрѣли въ заточеніе, защото подбудили народа да иска Българи Владыци, и да си дири църковныты правдини. — Послеъ Къзанлъшкото сѣ учитель отца Аверкыи и други испослѣ; — Свищовското по-послѣ въ учителствуваніето на Хр. Павловичъ, който издалъ другъ Славяно-Българскъ Грамматикъ, Българскъ Исторія или Царственникъ, Изгубено Дѣтя, Аритметикъ и други нужны учебници; — Карловското при учителя Р. Попова, който издалъ и Христитія, и други учебници; — и постъпенно ся отваряли други училища, до гдѣто ся въцарилъ Султанъ Абдулъ Меджидъ (1839) комуто сѣ царуваніето, Българити отишли ощо повече напрѣдъ.

II. А каквы успѣхы сѣ направили Българити, когато ся въцарилъ тоя челолюбивъ владѣтель?

О. Когато възлезъл на прѣстола Султанъ Абдулъ Меджидъ, издалъ Гюль-Ханскыи Хат-и-Шерифъ, та провъзгласилъ сѣ него сичкыты си подданици равны прѣдъ закона; послѣ ижкъ сѣ Хат-и-Хумаюна усъвършенствувалъ прѣобразованіето на своето царство, за да го направи равно сѣ просвѣщенныты Европейскы Државы. Сега Българити при такъвъ челолюбивъ царъ не губили врѣмя, и си въздигнали училища врѣдомъ, захванжли да ся учять на матерныи си языкъ, както изгонили грѣцкыи съвсѣмъ, и изъ черковныты си, и изъ училищата си; Съградили си въ Цари-градъ народнѣ църковѣ при Балать, на мѣстото отъ Палата, что имъ подарилъ тѣхный съотечественникъ, Котленецътъ Стефанъ Бей Богоровъ (1848); Ржкоположили си за тамъ пръвья Българинъ Архьерей Ст. Ковачевъ въ църковѣтъ на Джебали, и въ него послѣ патрикътъ заточилъ; Съградили си срѣщу църковѣтъ Метохъ; Сдобыли ся сѣ Печатницѣ; Захванжли да издаватъ вѣстници, и си поубогатили книжничѣтъ; Подали прошеніе на правителството та ся наръкоположили довольно Българскы владыци, и ся заловили да подновятъ своята независимѣ Иераршія (1857) все прѣзъ дниты на тоя славенъ Султанъ, който прѣселенъ отъ тоя свѣтъ, оставилъ да удовлетвори народното желаніе неговый наследникъ и братъ Султанъ Абдулъ-Азисъ (1861 л.).

П. Какъте сега пакъ какво ся случило съ Българскыя народъ, когато ся въдариль Султанъ Азисъ ?

О. Съ въдаряваніето на тоя славенъ владѣтель, комуто подъ сѣнкѣтъ днесъ Българити щастливо живѣять и уопѣвать, си наряддять училищата, църковныты и народныты работы още по-добрь; отварять си народно училище въ столицѣтъ при народнѣтъ своя Църковѣ; уряддять на много мѣста изъ отечеството си общества и читалища, убогѣть ся повече книжницѣтъ съ разны полезны списанія и прѣводы; Огрѣвѣть ся отъ царскѣтъ милость, та ся завръщѣть отъ заточеніе многострадалныты имъ пастыри и защитници на църковныты правдыны, Иларіонъ, Авксентій и Пансіи, които Българооцѣнавиствената Гръцка Патриканѣ съ клеветыты си бѣше заточила; Отричѣть ся съвсѣмъ отъ властѣтъ на Патрика и; изваждѣть Гръцкыты Владици изъ своето отечество; За голѣмѣ жалостъ изгубѣть отъ тоя свѣтъ своя пастыръ Авксентія на 2-ый Февруарія (1865); Сдобивѣть ся пакъ съ чиновници отъ рода си, които Честитый имъ Царь поставилъ въ службѣ на своето Правителство, и ги наградилъ съ степенныты: Бееве, Ефендета, Агы и пр.; И най-послѣ постигѣть своятъ многожеланны цѣль, да си отдѣлять Духовенството отъ Гръцкото, чрѣзъ два Царскы проекта, издадени на 3-ый Октомврія 1869 по съдѣйствието на Мъдрыты Царскы Министры Т. В. Фуадъ Паша и Аали паша, и празднуѣть тържественно това освобожденіе на 6-ый Декемврія отъ

сѣщето лѣто, ако и да не е положенъ въ дѣйствието още уставътъ на това Църковно-Българско правленіе.

П. Ами какъ е допустенъ да ся отдѣлятъ Българити, Гръцката Патриканѣ?

О. Ако да бы было пожеланъ нейнѣ рожко, никога не бы го отстѣпѣли; нѣ Славянскѣтѣ набоженіе на Царскѣтъ отеческѣ милость и святого Патриканѣта, Българската тая маинѣ отъ като ся заловихъ Българити да си дирѣть правдыты, каквы бѣды и пакости не имъ е забравѣли! Колко учители и учены Българѣ, които се посвѣтаваха за това народа, не е накарѣныты доварно прѣлъ Правителството, та си закънѣли въ заточеніе! Съ каквы клеветы и гоненія не изпѣти да ся заточѣть у Азія трината Българскы пастыри Иларіонъ, Авксентій и Пансіи, които най-послѣ Царското Правителство дознаѣ, че теглятъ неправедно тамъ, и ся рѣшиѣ да ги възвѣрне пакъ въ Пазухыты на народа! Колко пакти ты не извѣргѣва и анатемѣтисѣва заедо съ цѣлыя народъ; нѣ той ся не бои отъ Гръцкы Афорисма и анатемы! Колко упорита не ся е показвала, до гдѣто накара даже една частъ отъ народа, да си излѣзе изъ търпѣніето, и да заведе Соколскый Неофита въ Римъ при Папа IX, да имъ го ржкоположи за Епископъ и да закънѣть Уніяти съ отдѣлнѣ Църковѣ, когато ся завѣрѣвъ въ Цариградъ, отъ гдѣто послѣ Русити го открадѣть и отвѣждѣть въ Россія; а на мѣстото му остаѣ Рафаель (1860) който днесъ живѣе въ Едрене, гдѣто му сѣ

и повечето овцие; а въ Цари-градъ има намѣстникъ единъ Попъ. Освѣтъ това напѣлихъ и Американскыты миссионери въ България, та ся установихъ между Българыты въ Цари-градъ, Търново и Пловдивъ. Свѣтъ Едрене, Жълѣзникъ и пр. Българскыты борижъ у насъ и църкови да имъ проповѣдватъ, и разнасятъ книги-ти си, давно сполучатъ и тѣ да ги вкаратъ въ кошаржѣ си, и попростанчатъ; нѣ когато до сега неможахъ, отъ сега когато Българинѣтъ си добива вече правдиныты, никавъ не ще можѣтъ, та добръ бы было да си отидѣтъ, и да намерятъ дивациты по Азия, Африка и Америка гдѣто още незнаятъ нищо за Христіанство и Евангеліе, които Българити си имѣтъ още отъ врѣмято на Св. Кирилла и брата му Метода.

КРАЙ.

ПОГРЪВЫ.

Стр.	рядъ	Печатано	Чети.
1.	7	повѣстны	повѣстница
"	12	отдѣлна	отдѣлно
"	15	станжали	сатихли
2	3	една страна	една страна
"	"	нарече	нареченъ
"	12	дѣли	
"	14	извѣсти	извѣсти
"	20	познѣ	познати
"	24	проржѣ	простира
"	"	плани	планины
"	25	Вида	Вятка
"	32	засели	засели
"	"	придобилъ	придобылъ
"	3	на която	на която
"	4	сѣ	сѣ
"	26	свите	свиты
4	17	земледѣци	земледѣщи
5	15	Русалки	Русалки
7	6	югата	югата
"	14	наричали	наричали
8	13	налапували	налапували
9.	14	усилилъ	усилилъ
"	20	повыкаль	повыкаль
10	21	Българити сѣ	Българити сѣ
11	3	най поолѣ	най поолѣ
"	12	(слаба)	(слабъ)
13	21	Орѣхотица,	Орѣховица,
"	25	българскыты	българскыты
13	9	войни	войны
"	28	видинското	Видинското
"	"	блатен-	Блатен-
"	29	дунав-	Дунав-
"	30	Маравци	Маравци
14	4	Тудонъ,	Туданъ,
"	14	Сынъ	сынъ,

Ш.)(

Стр.	рядъ	Печатъ,	Чети.
17	24	Алска	Алска
"	18	Скжтѣ,	Скжтѣ,
17	3	и съ	а съ
"	"	впуснѣл	впуснѣл
"	"	обседил	обседил
19	31	Дебелъ	Дебелъ
20	8	стегнѣти	стегнѣто
"	28	Требелскѣ	Требеловый
"	29	свышилъ.	свършилъ.
21	2	намираи	намираи
"	15	м ра	мира
21	16	опустовавал.	опустошавать
"	22	изгѣли	изгѣли
"	31	(Каржѣ-Адать)	(Каржѣ-Аббатъ)
22	21	играели	играли
23	27	ПИГАНЪ	ПАГАНЪ
24	24	спомогнѣла,	бы спомогнѣла,
"	28	направятъ	привятъ
28	3	нашереніе	нащреніе
"	7	вѣлны	вѣмы
58	29	не	на
30	30	Хылды	Хылды
35	30	иримирили	иримирили
53	18	на	на
"	20	на	на
55	27	Черногорецъ	Чернорвецъ
58	12	пріятель	пріятел
61	16	и ъсамо	иъ само
65	3	шитове	шитове
71	31	напрѣдъ отъ	отъ напрѣдъ
73	8	България	България

)(Ш.)(

Стр.	рядъ	Печатано	Чети.
74	14	кято	като
75	17	тполучилъ	сполучилъ
78	30	Бидинъ	Видинъ
99	31	въствѣжествувало	въствѣжествувало
115	21	не	не
116	13	подигне	подигне
129	23	Андроникъ	Андроникъ
135	5	АСНЪНЪ	АСЪНЪ

091

41
54
100

